

**Európska územná spolupráca
2007 – 2013**

Operačný program STREDNÁ EURÓPA

Návrh 3.7 / máj 2007

OBSAH

1.	Úvod	7
1.1	Programová oblasť	9
2.	Stredná Európa dnes - náčrt	11
2.1	Priestorové štruktúry – sídelné štruktúry	11
2.1.1	Mestské regióny	12
2.1.2	Vidiecke regióny	13
2.1.3	Pohraničné regióny	14
2.2	Sociálno-ekonomická výkonnosť	14
2.2.1	Demografické trendy, sociálne a kultúrne aspekty	14
2.2.2	Štruktúra hospodárstva a hospodársky rozvoj	16
2.2.3	Trh práce – zamestnanosť a nezamestnanosť	19
2.3	Systém inovácií (inovácie, výskum a vývoj, vzdelávanie a kvalifikácia)	21
2.4	Dostupnosť	24
2.4.1	Doprava	24
2.4.2	Informačné a komunikačné technológie (IKT)	29
2.5	Životné prostredie (v koordinácii so SEA)	30
2.5.1	Prírodné zdroje, biodiverzita	30
2.5.2	Charakter životného prostredia, trvalo udržateľná produkcia a účinnosť využívania zdrojov a energie	30
2.5.3	Prírodné riziká a manažment rizík	32
2.6	Silné stránky, slabé stránky, príležitosti a ohrozenia	33
2.7	Poučenia a odporúčania	36
3.	Stratégia programu	38
3.1	Programový cieľ	39
3.2	Stratégie a ciele	41
3.3	Všeobecné zásady	43
3.4	Strategické zásady implementácie	44
3.5	Opodstatnenie zvolených priorít	45
3.5.1	Súhrnný opis hlavných zistení ex-ante hodnotenia	45
3.5.2	Súhrnný opis hlavných zistení strategického environmentálneho hodnotenia	52
3.6	Súlad s ďalšími politikami a programami	56
4.	Prioritné osi programu	61
4.1	Prioritná os 1: Uľahčenie inovácií v strednej Európe	61
4.2	Prioritná os 2: Zlepšenie dostupnosti strednej Európy ako aj v rámci nej	67
4.3	Prioritná os 3: Zodpovedné využívanie životného prostredia	73
4.4	Prioritná os 4: Zvýšenie konkurencieschopnosti a atraktívnosti miest a regiónov	79
4.5	Prioritná os 5: Technická pomoc	84
4.6	Kvantifikované ciele a ukazovatele	85
5.	Finančné ustanovenia	89
5.1	Rozpočet programu a miera pomoci	89
5.2	Pridelenie finančných prostriedkov	90
5.3	Geografická oprávnenosť partnerov	93
5.4	Indikatívna veľkosť projektu	93

6.	Implementačné ustanovenia	94
6.1	Riadenie programu	94
6.1.1	Monitorovací výbor	95
6.1.2	Zodpovednosti členských štátov	96
6.1.3	Riadiaci orgán	97
6.1.4	Certifikačný orgán	98
6.1.5	Orgán auditu	100
6.1.6	Spoločný technický sekretariát	100
6.1.7	Sieť stredoeurópskych kontaktných miest	101
6.2	Kvalita projektov	102
6.3	Strategické projekty	104
6.4	Projektový cyklus	105
	Projektová žiadosť	105
	Hodnotenie a výber projektov	106
6.5	Systém monitorovania a hodnotenia	107
6.5.1	Monitorovanie	107
6.5.2	Systém finančnej kontroly	108
	Výročné a záverečné správy o implementácii	108
	Hodnotenie	108
	Ukazovatele monitorovania a hodnotenia	109
	Počítačová výmena údajov	109
6.5.3	Finančné toky	110
6.5.4	Publicita a informovanosť	112
7.	Annexes	114
7.1	Národné orgány operačného programu Stredná Európa	114
7.2	Zoznam zúčastnených regiónov	115
7.3	Informácia o strategickom environmentálnom hodnotení	117
7.4	Indikatívny rozpis príspevku Spoločenstva podľa kategórií	117
7.5	Mapy	117

Tabuľky, obrázky a mapy

Tabuľka 1: Krajiny a regióny zúčastňujúce sa na stredoeurópskom programe	9
Tabuľka 2: Spolupráca v ďalších nadnárodných programoch a kohéznej politike	
Tabuľka 3: Hustota obyvateľstva a podiel obyvateľstva v mestách rôznej veľkosti	12
Tabuľka 4: Podsúbor kvantifikovaných ukazovateľov pre operačný program	85

Obrázok 1: Širokopásmová penetrácia – počet účastníkov na 100 obyvateľov (január 2005)	Chyba! Záložka nie je de
Obrázok 2: Štruktúra produkcie primárnej energie podľa palív, 2003	31
Obrázok 3: Štruktúra cieľov – stredná Európa	42

Mapa 1: Programová oblasť	10
Mapa 2: Štruktúry krajiny a osídlenia	11
Mapa 3: Ekonomická úroveň – HDP na osobu (parita kúpnej sily, 2003)	17
Mapa 4: Miera zamestnanosti, 2004	19
Mapa 5: Miera nezamestnanosti, 2004	20
Mapa 6: Výdavky na výskum a vývoj ako percento HDP, 2003	22
Mapa 7: Zamestnané osoby s terciárnym vzdelaním, 2004	23
Mapa 8: Celoeurópske železničné a cestné koridory vrátane prístavov a letísk	26

1. Úvod

Bývalý program CADSES (INTERREG IIC, INTERREG IIIB) bol jedným z 13 nadnárodných oblastí spolupráce v Európe, najväčšou a najkomplexnejšou oblasťou. Od brehov Baltického mora, cez horstvá strednej Európy a maďarské nížiny, rakúske a slovinské alpské systémy sa priestor CADSES tiahol až k západnému Taliansku a Grécku, zoskupujúc takto balkánske regióny, vrátane Moldavska a častí Ukrajiny.

CADSES pozostáva z regiónov patriacich k 18 krajinám. V období 1995 – 1999 boli len štyri krajiny (Nemecko, Taliansko, Rakúsko a Grécko) členskými štátmi. V období 2000 – 2006, pokračoval program so 4 členskými štátmi až do roku 2004, kedy Česká republika, Maďarsko, Poľsko, Slovenská republika a Slovinsko dosiahli nový štatút členov Európskej únie. Okolo 200 miliónov obyvateľov, viac ako pätnástich etnických skupín žije v tomto priestore spolupráce, ktorý prebral nové výzvy: rozšírenie, príprava a intenzifikácia integračného procesu a susedské vzťahy (Program susedstva - NP).

V novom programovom období štrukturálnych fondov (2007 - 2013) je bývalá nadnárodná oblasť spolupráce CADSES rozdelená do dvoch priestorov: stredná Európa a juhovýchodná Európa. V nadväznosti na Lisabonskú a Gothenburskú stratégiu by mala nadnárodná spolupráca hrať významnú úlohu pri posilňovaní územnej kohézie EÚ. Pre oblasť spolupráce CENTRAL to znamená:

- intenzifikáciu integračného procesu
- pokračovanie práce vykonanej v minulosti založenej na skúsenostiach a zlepšovaní aktivít (kvalita a riadenie programu a projektov).

Nový program CENTRAL zahŕňa osem členských štátov (Česká republika, časti Nemecka, časti Talianska, Maďarsko, Rakúsko, Poľsko, Slovinsko a Slovenská republika) a jeden partnerský štát (Ukrajina).

Programovací proces – princíp partnerstva

V súlade s článkom 11 všeobecného nariadenia sa princíp partnerstva uplatňuje na všetkých úrovniach programu, vrátane prípravy operačného programu, zriadenia monitorovacieho výboru a prípravy a implementácie projektov.

Čo sa týka implementácie, monitorovania a hodnotenia programu, účastnícke krajiny zabezpečia, že budú na národnej úrovni informovaní a zapojení všetci kompetentní partneri v súlade s národnou legislatívou a skúsenosťami.

Krajiny participujúce na programe spolupracujú v súlade s princípom partnerstva na nájdení optimálnych riešení v prospech celej oblasti programu. Tento princíp bol použitý už počas programovacieho procesu, ako je vysvetlené nižšie.

Programovanie ako integračný proces „zdola hore“

- Všetky členské štáty stredoeurópskej oblasti spolupráce boli zapojené do procesu programovania.
- Zástupcovia členských štátov sa spoločne dohodli na stratégii a prioritných osiach operačného programu.
- Zainteresovanie a informovanie národných výborov a integrácia regionálnych zástupcov zaistili spätnú väzbu z jednotlivých národných úrovní.

Intenzívna interakcia so skupinami vykonávajúcimi ex-ante hodnotenie a strategické environmentálne hodnotenie (SEA)

- Ex-ante a SEA boli kľúčové procesy, ktoré sprevádzali programovací proces. Časté osobné kontakty s odborníkmi ex-ante hodnotenia a SEA zaistili zmysluplnú integráciu výsledkov (nielen obyčajnú formálnu kontrolu).
- Veľký počet návrhov ex-ante hodnotenia a SEA boli výsledne členskými štátmi akceptované a zapracované do operačného programu, ex-ante a SEA procesy viedli ku kontinuálnej optimalizácii štruktúry a koherencie operačného programu.

Prehľad míľnikov v procese programovania

Míľniky programovacieho procesu sú sumarizované nižšie v tabuľke.

- „Task Force“ (TF) je orgán programu vykonávajúci rozhodnutia, ktorý pozostáva zo zástupcov členských štátov.
- „Drafting Team“ (DT) je orgán, ktorý pripravoval návrhy pre rozhodovanie Task Force.

Dátum	Stretnutie/zasadnutie	Dosiahnutý pokrok
02/2006	1. TF (Ľubľana, Slovinsko)	- Rozhodnutie o pracovných postupoch, založenie Drafting Team
03/2006	1. DT (Berlín, Nemecko)	- Dohoda o obsahu a rozsahu OP - Rozdelenie úloh v Drafting Team
05/2006	2. DT (Budapešť, Maďarsko)	- Diskusia o strategických otázkach založená na dotazníku - Diskusia o analýze, stratégii, prioritách, systéme implementácie
05/2006	2. TF (Plzeň, ČR)	- Rozhodnutie o zadávacích podmienkach a postupe obstarávania externých odborníkov pre OP, ex-ante hodnotenie a SEA, moderovania zasadnutí
06/2006	3. DT (Varšava, Poľsko)	- Diskusia o strategickom prístupe, príprava všeobecných cieľov - Definovanie oblastí intervencie pre každú prioritu - Diskusia o riadení znalostí a skúseností programu a kapitalizácii
07/2006	3. TF (Viedeň, Rakúsko)	- Diskusia o vstupoch DT a rozhodovanie - ďalšia príprava implementačného a riadiaceho modelu
07/2006	pracovný DT (Mníchov, Nemecko)	- ďalšia príprava prioritných osí a oblastí intervencie
09/2006	4. DT (Turín, Taliansko)	- diskusia o kvalite projektov a zameraní - diskusia o príprave projektov, procese predkladania a výbere projektov - zapojenie súkromných partnerov, miera spolufinancovania a materiálne investície - prezentácia externých expertov ako podpora programovacieho procesu
10/2006	4. TF (Ľubľana, Slovinsko)	- diskusia o vstupoch DT a rozhodovanie - rozhodnutie o finálnej štruktúre analýz, SWOT, stratégie a priorit - 1. zapojenie ex-ante: rozhodnutie zohľadniť ex-ante pripomienky - 1. zapojenie SEA: rozhodnutie o zohľadnení pripomienok SEA v procese
11/2006	5. TF (Bratislava, SR)	- 2. zapojenie ex-ante: proces analýzy dopadov priorit a oblastí intervencie - 2. zapojenie SEA: rozhodnutie o preformulovaní návrhov SEA
01/2007 – 03/2007	Národné konzultácie OP a SEA hodnotenie (Rakúsko, ČR, Nemecko, Maďarsko, Taliansko, Slovinsko, SR, Poľsko)	- 03. 01. 2007 - začiatok SEA hodnotenia a verejný konzultačný proces OP (zverejnenie návrhu 3.0 OP a správy o hodnotení na stránke programu CADSES). - Členovia Task Force poskytli informácie národným orgánom zodpovedným za začatie SEA hodnotenia

Dátum	Stretnutie/zasadnutie	Dosiahnutý pokrok
01/2007	rokovanie s Európskou komisiou	– diskusia o OP (návrh 3.0)
01/2007	6. TF (Berlín, Nemecko)	– ďalšia príprava finančných rozpisov a indikátorov – ďalšia príprava riadiacich a implementačných štruktúr
03/2007	7. TF (Viedeň, Rakúsko)	– finalizácia obsahu kapitol 1- 4 – pripomienky a námety EK k návrhu 3.5 OP – ďalšia príprava finančných rozpisov a indikátorov – ďalšia príprava riadiacich a implementačných štruktúr
04/2007	Ukončenie hodnotenia SEA a verejných konzultácií OP	– revízia OP na základe prijatých pripomienok – finalizácia ex-ante správy – finalizácia SEA správy
05/2007	8. TF (Budapešť, Maďarsko)	– schválenie poslednej revízie OP – finalizácia riadiacich a implementačných štruktúr – schválenie finančných tabuliek
05/2007	Predloženie OP Stredná Európa Európskej komisii	
07/2007	Odštartovanie programu – úvodná konferencia (Viedeň, Rakúsko)	Veľká otváracia udalosť

1.1 Programová oblasť

Oblasť spolupráce zahŕňa územie alebo časť územia ôsmich členských štátov EÚ a západnú pohraničnú oblasť Ukrajiny. Tri z týchto štátov už boli súčasťou EU15, päť sa členmi EÚ stalo v roku 2004. Participujúce krajiny a regióny sú uvedené v nasledujúcej tabuľke.

Tabuľka 1: Krajiny a regióny zúčastňujúce sa na stredoeurópskom programe

Rakúsko	Celá krajina
Česká republika	Celá krajina
Nemecko	Badensko-Württembersko, Bavorsko, Berlín, Brandenbursko, Mecklenburg-Vorpommern, Sasko, Sasko-Anhaltsko, Thüringen
Maďarsko	Celá krajina
Taliansko	Piemonte, Valle d'Aosta/Vallée d'Aoste, Liguria, Lombardia, autonómna provincia Bolzano/Bozen, autonómna provincia Trento, Veneto, Friuli-Venezia Giulia, Emilia-Romagna
Poľsko	Celá krajina
Slovenská republika	Celá krajina
Slovinsko	Celá krajina
Ukrajina ¹	[účasť bude potvrdená] Volyn, L'vov, Zakarpatsko, Ivano-Frankivsk, Chernivtsi

¹ Ukrajina je ako spolupracujúci partner programu členom monitorovacieho a riadiaceho výboru a prostredníctvom národných finančných prostriedkov sa môže zapájať do programu.

Mapa 1: Programová oblasť

Tabuľka 2: Spolupráca participujúcich krajín/regiónov v ďalších nadnárodných programoch a v kohéznej politike (podrobnosti v prílohách)

Krajina	Spolupráca v ďalších nadnárodných programoch					Kohézna politika	
	Alpský priestor	Región Baltského mora	Severo-západná Európa	Stredomorský program	Juhovýchodná Európa	Konvergenca	Konkurencieschopnosť a zamestnanosť
Rakúsko	✓				✓	Burgenland (PO)	všetky okrem Burgenlandu (CE)
Česko						Všetky regióny okrem Prahy (C)	Praha (CE)
Nemecko	(✓)	(✓)	(✓)			Brandenburg-Nordost, Mecklenbursko-Vorpommern, Chemnitz, Drážďany, Dessau, Magdebursko, Thüringen (C) Brandenbursko-juhozápad, Lipsko, Halle (PO)	všetky ostatné regióny (CE)
Maďarsko					✓	Všetky regióny okrem Közép-Magyarország (C)	Közép-Magyarország (vrátane Budapešti, PI)
Taliansko	(✓)			(✓)	(✓)		Všetky regióny v rámci CES (CE)
Poľsko		✓				Všetky regióny (C)	
Slovensko					✓	Všetky regióny okrem bratislavského (C)	bratislavský (CE)
Slovinsko					✓	Všetky regióny (C)	
Ukrajina					(✓)		

✓ ... Účasť celej krajiny, (✓) ... Účasť niektorých regiónov krajiny

Konvergenca: CF .... Kohézny fond, C ... Konvergenca, PO ... štatistické odstupovanie

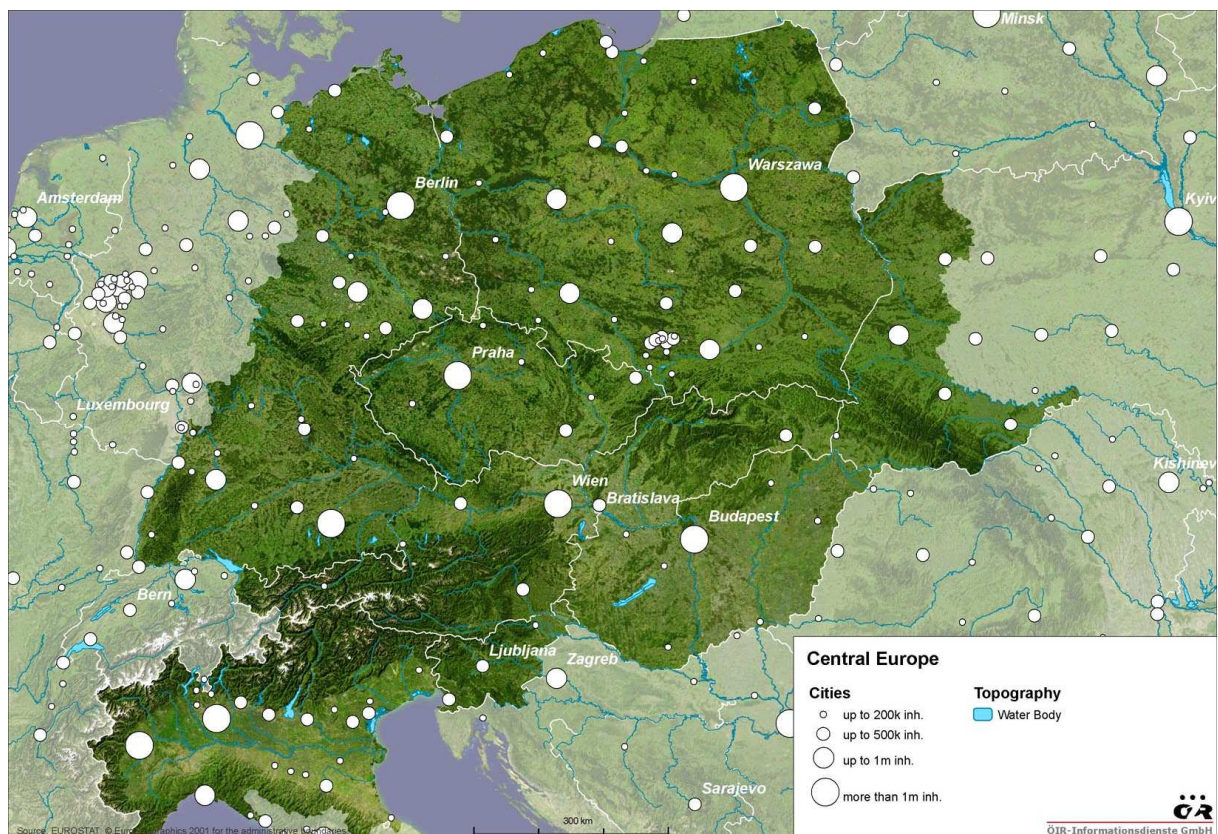
Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť: CE ... Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť, PI ... vstupovanie

2. Stredná Európa dnes - náčrt

Programová oblasť pokrýva 1 050 000 km² a obýva ju približne 148 miliónov obyvateľov. Ide o oblasť s jedným z najväčších populačných potenciálov v Európe. V tejto oblasti sa používa viac ako dvanásť rôznych jazykov (8 štátnych jazykov a viac ako 5 jazykov národnostných a etnických menšín, napr. rómsky, chorvátsky, rusínsky...). Topografická rôznorodosť je dôvodom veľkých rozdielov v klimatických podmienkach, využívaní krajiny, sídelných a ekonomických štruktúrach, prístupnosti, rozvojových procesoch a ekologických problémoch. Stredoeurópsky priestor patrí medzi najheterogénnejšie oblasti Európskej únie aj pokiaľ ide o politické, administratívne a politické štruktúry.

Veľká rôznorodosť je kľúčovým faktorom rozvoja oblasti, ktorý by mal byť lepšie využívaný s cieľom posilnenia udržateľného ekonomického rastu a územnej kohézie. Hlavná charakteristika programovej oblasti a jej výzvy môžu byť predstavené v podobe potreby zníženia ekonomických a sociálnych disparít intenzifikáciou integrácie, dosiahnutím harmonizovanej efektívnosti a štandardov kvality, prehĺbením existujúcich a rastúcich inštitucionálnych sietí, rovnako ako spoluprácou a budovaním kapacít.

Mapa 2: Štruktúry krajiny a osídlenia

Zdroj: Eurostat

2.1 Priestorové štruktúry – sídelné štruktúry

Priestorová štruktúra strednej Európy je determinovaná rozdielnou topografiou horských oblastí, mora, najdôležitejších riečnych systémov, nížin a rôznorodosťou situácií v pohraničných oblastiach.

Hlavnými charakteristikami sú:

- vysoká hustota obyvateľstva

- vysoká koncentrácia obyvateľstva v aglomeráciách hlavných miest
- rôzna významnosť malých a stredne veľkých miest
- rôznorodosť situácií v pohraničných oblastiach

2.1.1 Mestské regióny

Výraznou črtou oblasti je relatívne vysoká hustota obyvateľstva, ktoré je pomerne rovnomerne rozptýlené v území. Okolo 28% populácie EÚ žije v strednej Európe na približne pätine rozlohy pevniny. V porovnaní s ďalšími európskymi makroregiónmi (napr. severské krajiny alebo Iberský polostrov) je oblasť charakteristická nadpriemernou hustotou obyvateľstva.

V strednej Európe možno nájsť tak **polycentrické ako aj monocentrické štruktúry**. V niektorých krajinách hrá výnimočnú úlohu hlavné mesto. Toto konštatovanie platí najmä pre Maďarsko, Rakúsko a Slovensko, kde je v aglomeráciách hlavných miest koncentrovaná približne štvrtina populácie. Na druhej strane mestské siete severného Talianska, južného a východného Nemecka, Poľska a Českej republiky vykazujú štruktúru, v ktorej niektoré väčšie mestá stoja v hierarchii hneď za hlavnými mestami.

Tabuľka 3: Hustota obyvateľstva a podiel obyvateľstva v mestách rôznej veľkosti, 2005

	AT	CZ	DE*	HU	IT*	PL	SI	SK	UA*	ČES
Hustota obyvateľstva (os./km ²)	98	130	186	109	221	122	99	109	93	141
Podiel obyvateľstva v mestách										
počet ob. 200-500 tis.	6,7	7,0	6,5	0,0	7,8	11,3	13,5	12,9	0,0	8,1
počet ob. 500 tis. – 1 milión	0,0	0,0	4,1	0,0	2,7	7,3	0,0	0,0	10,0	4,0
počet ob. nad 1 milión	20,8	11,8	11,8	19,9	17,6	4,3	0,0	0,0	11,1	10,8
mestská populácia, celkový podiel	65,7	74,5	88,5	65,9	67,5	62,0	50,8	58,0	67,3	73,2

Zdroj: Eurostat, národná štatistika (hustota obyv., Ukrajina), * ...v rámci programovej oblasti, ° ... Z droj: OSN 2005, celé krajiny

Krajiny ako Slovinsko, Slovensko a Poľsko presadzujú polycentrizmus ako tradičnú strategickú voľbu a podporujú ho rôznymi nástrojmi, zatiaľ čo iné krajiny, ako napríklad Maďarsko, majú stále monocentrický charakter. Význam národných polycentrických politík a ich trvalá implementácia vo východnej časti je preto najdôležitejšia z pohľadu integrovania tejto časti Európy a efektívnejšieho uvedomenia si svojej úlohy.

Zohľadňujúc blízkosť niektorých metropolitných oblastí, napr. Viedne, Bratislavy a Brna; Ľubľany a Záhrebu (Záhreb nepatrne mimo strednej Európy), Katovic, Krakova a Ostravy; Ústí nad Labem a Drážďan; Plzne a Regensburgu; Českých Budějovic a Linca; Záhrebu Mariboru a Grácu, atď. nadnárodná spolupráca je pre regionálny rozvoj nevyhnutným nástrojom na využitie rozvojových možností.

Silnými stránkami mestských oblastí sú vysoký ekonomický potenciál a diverzifikovaná ekonomická základňa. Vo všetkých krajinách strednej Európy majú **ústredné postavenie** kľúčové ekonomické regióny s konkurencieschopným priemyselným sektorom, vysokým podielom vysoko kvalitných služieb, základnou infraštruktúrou podporujúcou ekonomické aktivity a vzdelanou pracovnou silou. Vďaka lepšiemu prístupu k vyššiemu vzdelaniu a inovačným systémom ponúkajú mestské oblasti vyšší stupeň kultúrneho vyžitia a atraktívnosti pre nové podnikateľské a priemyselné aktivity a služby. Okrem toho majú obyvatelia miest a podniky situované v mestských oblastiach lepší prístup k administratívnym a politickým rozhodovacím štruktúram. **Mensšie mestá** zabezpečujúce pre obyvateľov vidieka základné verejné a súkromné funkcie sú dôležité ako miestne centrá okrajových regiónov. Niektoré z nich sú centrami cestovného ruchu, univerzitnými alebo i priemyselnými mestami.

Mestské centrá čelia oveľa väčšej koncentrácii sociálnych, environmentálnych a ekonomických problémov ako vidiecke oblasti. Dôsledkami sú:

- Sociálna a vnútromestská segregácia (vrátane opustených domov, masových sídlisk, poklesu verejnej bezpečnosti, vysokého podielu znevýhodnených skupín obyvateľstva) a sociálne napätie
- Vysoká miera nezamestnanosti
- Environmentálne problémy ako hluk, znečistenie ovzdušia a vôd, dopravné zápchy, tvorba odpadov a nadmerná spotreba vody (z dôvodu zvyšujúcej sa dopravy)
- Rastúce rozdiely v príjmoch a životných štýloch sa odrážajú v rozdielnych potrebách, pokiaľ ide o spôsob a lokalizáciu bývania
- Klesajúca dostupnosť zelených oblastí a oblastí na trávenie voľného času
- Zvyšujúci sa proces suburbanizácie

Od 90. rokov 20. storočia možno v regióne badať jasný trend **suburbanizácie**. Vplyv suburbanizácie je takisto cítiť do istej miery aj ako dôsledok rozšírenia a skvalitnenia dopravnej siete. Rádus, ktorý pokrývajú ľudia denne dochádzajúci do práce v mestách a ekonomických centrách, sa výrazne zvýšil. Hoci zmeny v nových členských štátoch boli v porovnaní s doterajšími zmenami v EÚ15 menšie, treba v týchto krajinách očakávať zrýchľujúci sa rozvoj. Nepriaznivé vplyvy suburbanizácie sú čím ďalej tým zjavnejšie: rastie segregácia, dopravné spojenia medzi mestami a vidiekom sú stále ťažšie udržateľné a zvyšujú sa aj nároky na dopravu v mestách samotných.

2.1.2 Vidiecke regióny

Podiel populácie žijúcej v mestských oblastiach² je v strednej Európe v porovnaní s EÚ25 nižší. Nemecko s 89% a Česko so 74% mestskej populácie prekračujú priemer strednej Európy dosahovaný v Taliansku, na Ukrajine, v Maďarsku a Rakúsku (66-68%). Pod stredoeurópskym priemerom sa nachádzajú Poľsko (62%), Slovensko (58%) a Slovinsko (51%).

Nízka miera urbanizácie v regióne môže naznačovať, že ekonomiky stále do veľkej miery závisia od poľnohospodárstva a možnosti (opätovného) rozvoja výroby a rozšírenia služieb sa plne nevyužívajú. Takisto to poukazuje na skutočnosť, že veľká časť populácie stále nemá bezprostredný prístup k radu služieb, ktoré sú k dispozícii v mestách.

Vzhľadom na štrukturálnu situáciu sú vidiecke oblasti konfrontované s nasledujúcimi trendmi a problémami:

- Výrazná závislosť na špecifických priemyselných odvetviach a aktivitách (poľnohospodárstvo, lesníctvo, ťažobný priemysel..)
- Vyľudňovanie a starnutie vidieckych spoločností z dôvodu procesov štrukturálnych zmien, poklesu poľnohospodárskej produkcie alebo straty pracovných príležitostí v dominantných odvetviach
- Nepriaznivé podmienky pre diverzifikáciu z hľadiska finančných a ľudských zdrojov
- Okrajová pozícia a chýbajúca dopravná sieť, nedostatočné spojenie s centrálnymi regiónmi
- Vysoká miera nezamestnanosti a nepriaznivá štruktúra nezamestnanosti z dôvodu zaostávania tvorby pracovných príležitostí
- Únik mozgov
- Problémy v stabilizácii technickej a sociálnej infraštruktúry

² **Mestská populácia** (podľa definície OSN „Population Division“)

Predsa však niektoré regióny majú potenciál úspešne zavŕšiť proces štrukturálnych zmien. Kľúčovými faktormi sú v tomto smere:

- Možnosť prístupu k infraštruktúre, poznatkom a technológiám
- Rozvoj prírodného a kultúrneho dedičstva (napr. cestovný ruch)
- Diverzifikácia ekonomickej základne (nové produkty, nové trhy, siete spolupráce, nové výrobné metódy, agro-environmentálne opatrenia, organická produkcia)
- Štrukturálne zmeny v poľnohospodárstve, službách, oblasti rekreácie a podobne, ...

2.1.3 Pohraničné regióny

Pohraničný región je jednou z typických charakteristík strednej Európy. Z dôvodu, že každá krajina v strednej Európe susedí s pomerne vysokým počtom susedných krajín (priemerne 5,5), máme tu mnoho rôznych „hraničných situácií“, ktoré ovplyvňujú nasledujúce faktory:

- Ekonomické a sociálne disparity
- Priestorové a sídelné štruktúry
- (Fyzická) prístupnosť a infraštruktúra
- Kultúrne a sociálne siete
- Štruktúra hospodárstva a hospodársky rozvoj
- Politické, právne a administratívne systémy a rámce (napr. Schengen, členské štáty EÚ – nečlenské štáty EÚ)
- Historická, sociálno-kultúrna a politická atmosféra

2.2 Sociálno-ekonomická výkonnosť

2.2.1 Demografické trendy, sociálne a kultúrne aspekty

Demografické trendy sú veľmi heterogénne medzi krajinami strednej Európy ako aj rámci jednotlivých krajín. Sú tu oblasti s vysokým nárastom populácie i oblasti s vysokým poklesom počtu obyvateľov. Na národnej úrovni sa **demografický vývoj** v rokoch 2000 – 2005 pohybuje od značného, respektíve mierneho nárastu obyvateľstva (talianske regióny, Rakúsko, Slovinsko) cez stabilizované populácie v nemeckých stredoeurópskych regiónoch (celkovo) až po značný pokles populácie na Ukrajine.

Na regionálnej úrovni značné odlišnosti v populácii v rámci strednej Európy možno zaregistrovať medzi nemeckými regiónmi. O niečo menšie rozdiely nájdeme v ostatných krajinách. Väčšina východonemeckých regiónov sa musela vysporiadať so 4 - 6% poklesom populácie (NUTS2, 2000 – 2005), t.j. nepočítajúc oneskorený trend suburbanizácie, ktorý možno pozorovať vo väčšine mestských regiónov v nových členských štátoch a východnom Nemecku. Ostatné regióny, väčšinou v južnom Nemecku, severnom Taliansku a Rakúsku na druhej strane zaznamenali až 5% nárast populácie³. Na Ukrajine nevykazuje nárast žiadny región a pokles populácie je nižší na západe krajiny. Regióny hlavných miest zvyčajne vykazujú pozitívne trendy (napr. Berlín, Varšava, Praha, Viedeň, Budapešť a Ľubľana).

Migračné toky potvrdzujú najmä pre mladých ľudí silnú atraktivitu centrálnych regiónov, avšak indikujú aj štrukturálne slabé stránky okrajových poľnohospodárskych regiónov a starých priemyselných centier konfrontovaných so štrukturálnymi zmenami, ako aj štrukturálnymi slabými stránkami na

³ Za Poľsko, Slovensko a Slovinsko neboli k dispozícii porovnateľné údaje.

národnej úrovni. Vo všeobecnosti treba spomenúť tok smerom k ekonomicky silným regiónom a/alebo regiónom s vysokou kvalitou života (príroda, trávenie voľného času, atrakcie). Na národnej úrovni existujú hlavné migračné toky (v absolútnych číslach) z Poľska a Ukrajiny a v menšej miere aj z Českej republiky a Maďarska smerom do EÚ15.

Presun populácie z okrajových regiónov do centrálnych lokalít (a ekonomicky silnejších krajín) komplikuje udržanie jestvujúcej infraštruktúry (sociálnej, zdravotnej, vzdelávacej a pod.) v okrajových regiónoch a vedie k javu, ktorý je známy pod pojmom odliv mozgov. S intenzívnou migráciou sú konfrontované najmä mestské oblasti. Tento jav často vedie v niektorých obvodoch k etnickej koncentrácii. Výsledkom a príčinou sociálneho napätia sú priestorová a sociálna segregácia vo forme nízkej príjmovej úrovne, nepriaznivých podmienok bývania, nízkej úrovne vzdelávania a vysokej miery nezamestnanosti

Vo všeobecnosti demografický vývoj sleduje európsky trend **starnutia populácie**. Pokles pôrodnosti a postupné starnutie obyvateľstva sú charakteristické pre najrozvinutejšie európske krajiny a predpovede hovoria o ďalšom náraste podielu starých ľudí. Tento vývoj obmedzuje dlhodobý rast populácie s významnými dôsledkami v oblasti sociálnych a zdravotníckych služieb a na trhu práce. Osobitne zložitou (z hľadiska demografických trendov) je situácia na Ukrajine, kde je vážne negatívna bilancia medzi mierami pôrodnosti a úmrtnosti. Očakáva sa, že tento vývoj v kombinácii s emigráciou povedie k ďalšiemu poklesu populácie.

Pokiaľ ide o pomer medzi **generáciami**, najhoršia situácia v pomere starých ľudí k produktívnej populácii⁴ bola v roku 2005 v Taliansku a Nemecku (0,28-0,29), zatiaľ čo priaznivejší pomer je v Českej republike, Poľsku a na Slovensku (0,16-0,20). Očakáva sa, že do roku 2030 tento pomer narastie v Nemecku a Taliansku až do hodnoty viac ako 0,45, pričom najpriaznivejšia situácia sa očakáva na Slovensku a Ukrajine (0,32). Čo sa teda týka podielu starých ľudí nad 65 rokov, situácia v strednej Európe, respektíve v nových členských štátoch EÚ je priaznivejšia ako v EÚ15. Odhady hodnôt pomeru ľudí vo veku nad 65 rokov do roku 2030 sú pre nové členské štáty a Ukrajinu jednoznačne nižšie (20,8-23,6%, s výnimkou Slovinska: 25,1%) v porovnaní s EÚ25 (24,7%).

V dôsledku historického vývoja, respektíve migračných procesov, je stredná Európa mimoriadne **menšinovo i etnicky** rôznorodá. Vo všetkých krajinách, často v pohraničných regiónoch, sa nachádzajú etnické skupiny, ktoré používajú svoj vlastný jazyk, organizujú si špecifický kultúrny život a spravujú vzdelávacie a kultúrne inštitúcie (divadlá, médiá, školy, knižnice...). Situácia menšín v jednotlivých krajinách sa riadi medzinárodným, európskym, národným a regionálnym (predovšetkým v Nemecku) právom. Ich integrácia závisí od historických záťaží, sociálno-ekonomickej situácie menšiny, predsudkov a politickej atmosféry. Na druhej strane menšiny často fungujú ako spojivo medzi dvoma odlišnými kultúrami. Využitím svojich jazykových znalostí a kultúrnych daností môžu prispieť k zintenzívneniu integračného procesu.

V súvislosti s rómskou etnickou skupinou je dôležité spomenúť špecifickú situáciu. Rómska integrácia do spoločnosti je chabá, často majú slabý prístup k vzdelaniu, službám a zdravotníctvu, podmienky bývania sú zväčša nepriaznivé. Navyše, nedostatočné príležitosti odborného vzdelávania zosilňujú nízku mieru zamestnanosti tejto skupiny.

Kultúrne dedičstvo je definované ako súhrn materiálnych a nemateriálnych kultúrnych hodnôt ako knižníc, archívov, múzeí, budov (kostolov, hradov, kláštorov), rovnako ako prejav a výrazy ľudovej kultúry, vedecké vnímanie atď. Nemateriálne kultúrne vlastníctvo sa prenáša z generácie na generáciu. Je formované komunitami a skupinami závisiacimi na špecifických prostrediach, ich interakcii s prírodou a ich históriou, a je časťou ich identity a kontinuity. Kultúrne dedičstvo prispieva ku kultúrnej diverzite a kreativite a je súčasťou regionálnej identity.

Rozmanitosť kultúrneho dedičstva a aktivity v strednej Európe ponúkajú špecifické väzby k aktivitám a opatreniam za účelom ochrany kultúrnych tradícií pokrývajúcich právny rámec (napr. konvencia UNESCO, národné predpisy pre ochranu historickým pamätníkov a stavieb, kultúrne koncepcie ...) až

⁴ Zdroj: www.populationeurope.org;
pomer starých ľudí k produktívnej populácii: pomer ľudí vo veku nad 65 rokov k populácii 15-65 ročných

po zvyky a tradičné remeselné techniky. Zachovanie, ochrana a rozvoj kultúrneho dedičstva sú taktiež veľmi dôležité pre turizmus. V programovej oblasti existujú komplexné aktivity na ochranu kultúrneho dedičstva (historické mestské oblasti, monumenty a historické súbory, kultúrna krajina...). Ako príklady tohto širokého spektra kultúrneho dedičstva sú tu zmienené pamiatky zahrnuté do zoznamu svetového dedičstva UNESCO⁵.

Vo všeobecnosti je bohatstvo kultúrneho dedičstva v programovej oblasti ohrozené v dôsledku chýbajúcej investičnej perspektívy pre významné prvky dedičstva. Snahy o zachovanie a rekonštrukciu kultúrnych pamiatok sa sústreďujú v tých oblastiach, kde je viditeľná ekonomická perspektíva spolu s priaznivým vplyvom na zamestnanosť (najmä pre ženy). Vo vzťahu k programovej oblasti ako takej je počet a veľkosť takýchto zón limitovaný. Vo všeobecnosti existuje silná potreba zvyšovania povedomia v súvislosti s kontrolou rizík, prevenciou ďalšej degradácie a rekonštrukciou zničeného dedičstva prostredníctvom inovácií a zapojenia súkromného sektora.

2.2.2 Štruktúra hospodárstva a hospodársky rozvoj

Ekonomická výkonnosť v strednej Európe je charakterizovaná a ovplyvňovaná nasledujúcimi faktormi:

- Značné disparity medzi vysoko rozvinutými krajinami a novými členskými krajinami EÚ a prístupujúcimi krajinami ako aj regionálne disparity medzi mestskými a vidieckymi (okrajovými) regiónmi v oblasti HDP, príjmov osôb, produktivity, miezd a podobne.
- Proces štrukturálnych zmien spôsobený poklesom sekundárneho sektora a zvýšením významu terciárneho sektora a/alebo vytvorením nových trhových štruktúr; technologický pokrok prostredníctvom transformačných a integračných procesov v nových členských štátoch a prístupujúcich krajinách;
- Rozdielna prístupnosť k trhom, práci a kvalifikácii, technológiám a inováciám, prístup k dopravným a telekomunikačným sieťam, vzdelaniu a výskumu.
- Regióny sú charakteristické významnými rozdielmi v úrovni ekonomických aktivít, špecializácii výroby a služieb, inovačného potenciálu v závislosti od ekonomických a podnikových štruktúr, výrobných nákladov a produktivity.
- Vplyv priamych zahraničných investícií.

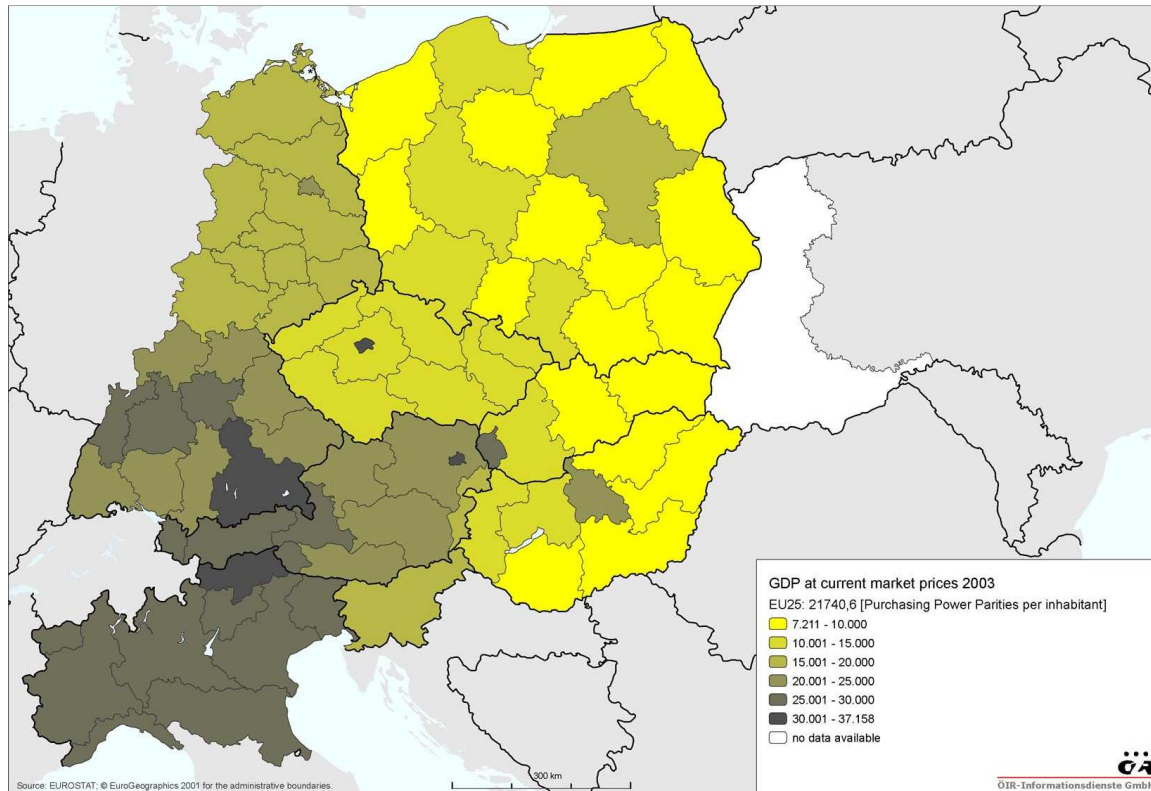
Stredoeurópsky priestor okrem niektorých z najbohatších regiónov zahŕňa aj niektoré najchudobnejšie európske regióny. Sú tu regióny ako Viedeň, Horné Bavorsko a Praha s HDP na osobu presahujúcim 140% priemeru EÚ25, zatiaľ čo iné regióny, ako napríklad Lubielske alebo Podkarpacie v Poľsku, dosahujú hodnotu 33%. HDP na osobu v niektorých regiónoch Ukrajiny (napríklad Zarkarpatie a Chernivtsi) je dokonca nižší ako 15% priemeru EÚ25.

Čo sa týka ekonomickej sily, staré členské štáty EÚ sú zvyčajne konkurencieschopnejšie ako nové členské štáty EÚ a štáty susediace s EÚ. Zo 73 regiónov NUTS2 v strednej Európe je úroveň HDP v 22 pod úrovňou 50% priemeru EÚ25, pričom všetky sa nachádzajú v nových členských krajinách. V skutočnosti všetkých desať regiónov s najnižším HDP na osobu v celej EÚ25 je súčasťou strednej Európy. Z hľadiska ekonomickej dynamiky (t.j. ročnej miery rastu HDP na osobu) je však situácia do istej miery opačná. Väčšina nových členských štátov EÚ rastie rýchlejšie ako starí členovia EÚ a východná Európa západnú dobieha.

⁵ The United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation (UNESCO) sa snaží podporovať identifikáciu, ochranu a zachovanie svetového kultúrneho a prírodného dedičstva ako významnej hodnoty pre ľudstvo. Toto je predmetom medzinárodnej zmluvy s názvom „**Convention concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage**“, prijatej UNESCO v r. 1972

Mapa 3: Ekonomická úroveň – HDP na osobu (parita kúpnej sily, 2003)

Zdroj: Eurostat

Obchodné vzťahy možno interpretovať ako ukazovateľ intenzity integrácie. Čo sa týka **obchodných prepojení**, stredná Európa sa zdá byť silne a v stále sa zvyšujúcej miere integrovaná. Okolo 29,5% obchodu krajín strednej Európy sa uskutočnilo v rámci oblasti. Miera rastu obchodu troch západných stredoeurópskych krajín, Nemecka, Rakúska a Talianska, vykazuje vyššie hodnoty ako obchod s ostatnými 12 západnými krajinami EÚ. Okrem toho, hodnoty týkajúce sa rastu obchodu medzi tromi západnými krajinami a východnými krajinami sú oveľa vyššie ako príslušné hodnoty týkajúce sa obchodu s EÚ15 a svetom.

Ekonomickú integráciu ovplyvňujú geografická blízkosť, prístupnosť a historické väzby. Najdôležitejším obchodným partnerom nových členských štátov v strednej Európe je doposiaľ Nemecko, zatiaľ čo pre krajiny juhovýchodnej Európy, ktoré ešte nie sú členmi EÚ, je najdôležitejším partnerom Taliansko. Stále existuje intenzívnejší obchod medzi Slovenskom a Českom i tradičné historické väzby medzi Maďarskom a Rakúskom.

Súčasná konkurencieschopnosť východoeurópskych a stredoeurópskych krajín (okrem Slovinska) závisí do veľkej miery od prítomnosti **zahraničného kapitálu**. Zahraniční investori implementujú v krajinách strednej a východnej Európy výrazný podiel podnikateľských investícií (20-40%). Podpora komunity a súkromná zahraničná investícia majú teda pre rozvoj príslušných krajín rovnaký význam. Keďže umiestnenie priamej zahraničnej investície je dosť selektívne a neberie do úvahy otázku kohézie, výsledkom je dramatický nárast ekonomických a príjmových disparít medzi východnými krajinami i v rámci nich.

Mestské aglomerácie sú **centrami ekonomických aktivít a rastu**. Podľa hodnôt HDP vo všetkých krajinách najviac urbanizované regióny sú ekonomicky najsilnejšie a najúspešnejšie.

Za posledných niekoľko rokov boli oblasti veľkých miest nositeľom rastu v celej východnej oblasti. 75% celkového nárastu HDP stredoeurópskej oblasti bolo vytvorených len jednou pätinou regiónov, vrátane regiónov všetkých hlavných miest, ktoré obýva jedna tretina populácie. Medzi veľkomestskými regiónmi v západných a východných partnerských krajinách je jednoznačný rozdiel. Regióny miest Mníchova, Stuttgartu, Milána, Berlína a Viedne patria medzi najsilnejšie a najkonkurencieschopnejšie

regióny Európy. S výnimkou Viedne sú lokalizované viac-menej na okraji strednej Európy v starých členských štátoch EÚ. Na druhej strane sú oblasti v okolí Budapešti, Prahy, Krakova a Bratislavy v porovnaní s úrovňou ekonomických aktivít západoeurópskych veľkomestských regiónov stále pomerne slabé. Ich ekonomický rast je však veľmi dynamický a tak sa pomaly doťahujú na úroveň západoeurópskych regiónov veľkých miest.

Okrem regiónov hlavných miest druhá najvyššia úroveň HDP na osobu je v západnej časti Nemecka a Rakúsku a v severotalianskych regiónoch. V nových členských štátoch najrozvinutejšie regióny možno nájsť v blízkosti starých členských štátov.

Stredná Európa nie je ani zďaleka kohézna – tak aspoň naznačujú hodnoty HDP (viď vyššie). Kohézia „chýba“ pozdĺž nasledujúcich línií označujúcich výrazné ekonomické disparity. Hlavné rozdeľujúce línie možno nájsť

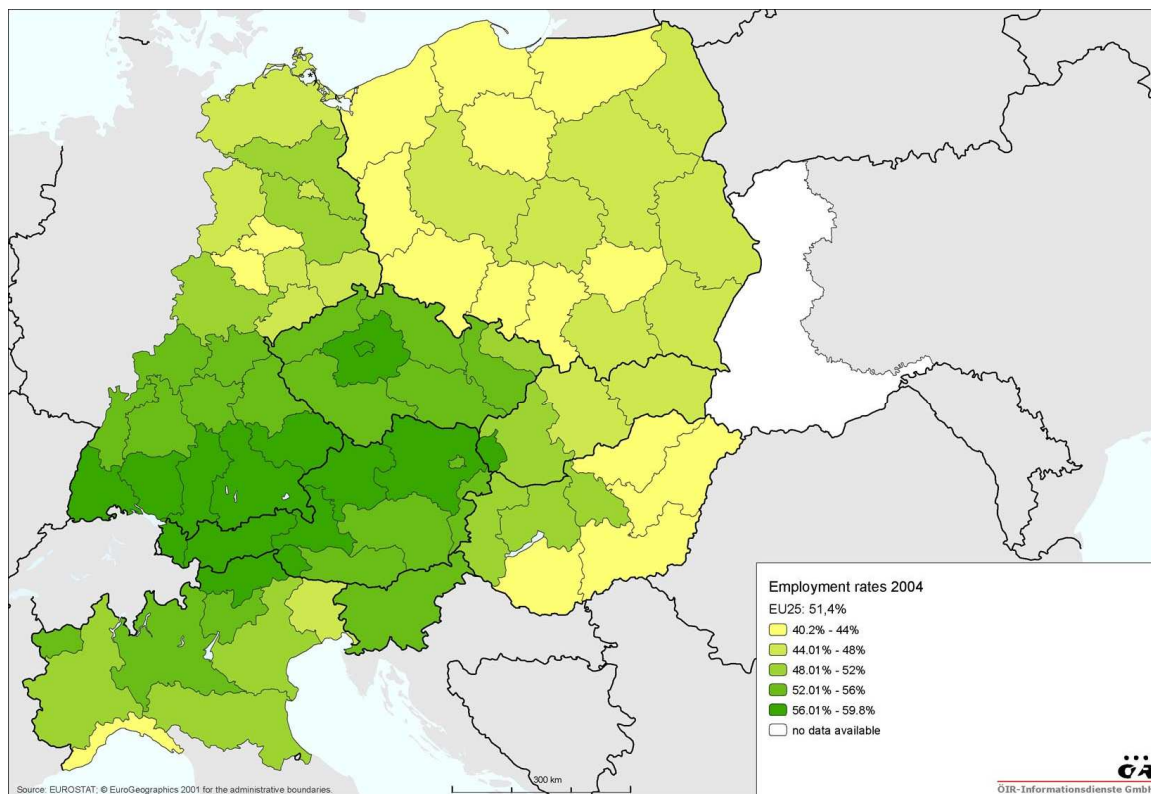
- pozdĺž bývalej „Železnej opony“,
- pozdĺž východnej vonkajšej hranice EÚ,
- v rámci vnútorných regionálnych disparít.

Rozdiely v krajinách strednej a východnej Európy sú oveľa väčšie ako v západných krajinách. Súčasným trendom sa jestvujúci rozdiel rozširuje. Zatiaľ čo v západnej časti sa disparity znižujú, v nových členských štátoch rastú. Čím je krajina v procese transformácie ďalej, tým väčšie sú vnútorné disparity. A tak regióny hlavných miest v nových členských krajinách EÚ dnes získavajú výnimočné postavenie.

2.2.3 Trh práce – zamestnanosť a nezamestnanosť

Štruktúry a príležitosti v regionálnych ekonomikách určujú aj **štruktúru zamestnanosti** v strednej Európe. Rozdiely v miere zamestnanosti sú medzi starými a novými členskými štátmi menšie, s výnimkou rozdielov medzi centrálnou časťou stredoeurópskeho regiónu (Nemecko, Česko, Rakúsko a Poľsko dosahujú priemer EÚ25) a stredoeurópskymi krajinami okolo tejto centrálnej časti (miera zamestnanosti v Poľsku, na Slovensku, v Maďarsku a Taliansku je podstatne nižšia).

Mapa 4: Miera zamestnanosti 2004

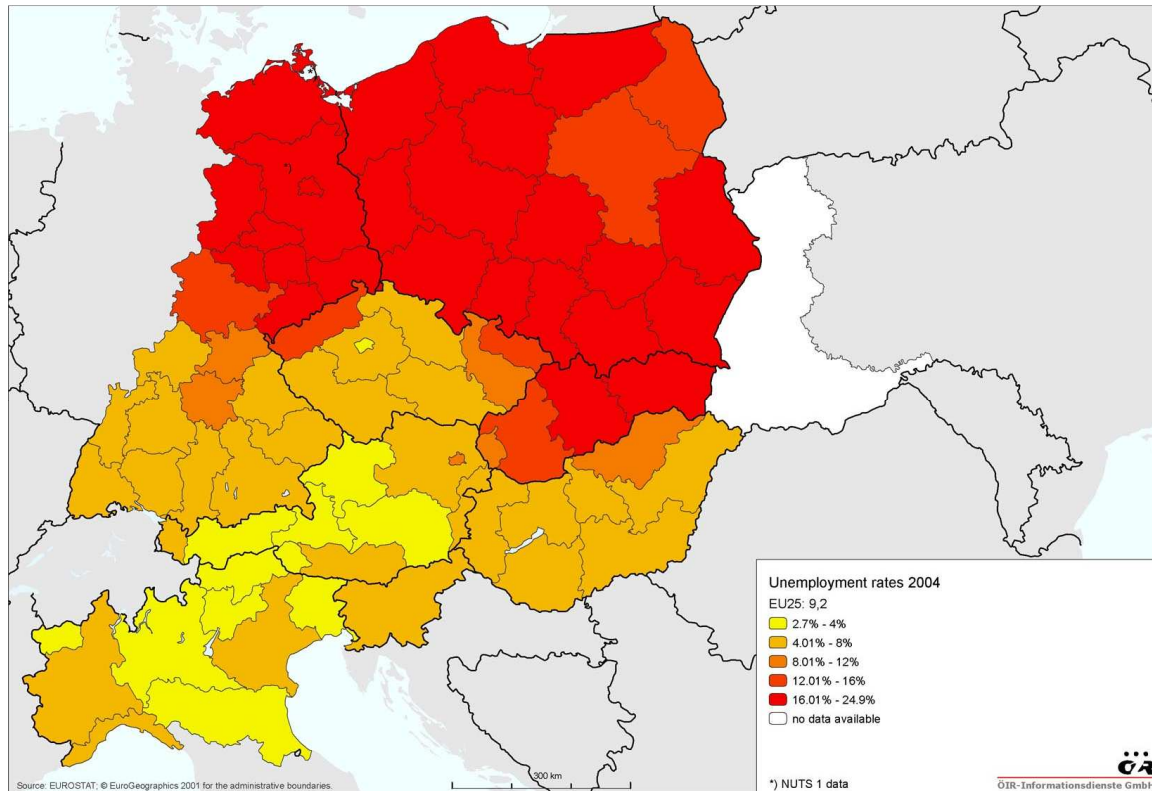

Zdroj: Eurostat

Pokiaľ ide o rozvoj trhu práce v strednej Európe, možno pozorovať nasledujúce trendy:

- negatívne vplyvy štrukturálnych kríz v poľnohospodárskych a starých priemyselných regiónoch s dôsledkami v zaostávaní tvorby nových pracovných príležitostí;
- zvyšovanie zamestnanosti v sektore služieb, zvyšovanie zamestnanosti žien;
- nové a rastúce siete dochádzania do práce;
- migračné toky spôsobované najmä lepšími príležitosťami na trhu práce v mestských oblastiach a/alebo v iných krajinách;
- nárast miery nezamestnanosti s rastúcim podielom nezamestnaných osôb so štrukturálnymi problémami (nízka kvalifikácia, nízka mobilita, postihnutí,...)

Mapa 5: Miera nezamestnanosti 2004

Zdroj: Eurostat

Pokiaľ ide o príležitosti na trhu práce a v oblasti vzdelávania, treba poukázať na rozdielnú situáciu u mužov a žien.

- Na rozdiel od skúseností EÚ15 účasť žien na **trhu práce** bola v minulosti vysoká, avšak počas prvých rokov transformácie dramaticky poklesla. Dnes sú, podobne ako v EÚ15, trhy práce v strednej Európe silne rodovo segregované a vykazujú výrazné rozdiely v príjmoch žien a mužov. Vo všetkých stredoeurópskych krajinách je nezamestnanosť žien vyššia ako nezamestnanosť mužov. V zhode so spoločnými modelmi trhov práce a zamestnanosti, čo sa týka miery zamestnanosti u žien, stredoeurópsky región sa nachádza v priemere EÚ25, zatiaľ čo krajiny naokolo vykazujú nižšie miery zamestnanosti. Čiastkové pracovné úväzky (celkovo aj žien) sú v nových členských štátoch oveľa zriedkavejšie ako v EÚ15.
- Čo sa týka **vzdelávania**, ak berieme do úvahy všetky vekové skupiny, ženy v strednej Európe (podobne ako aj v EÚ25) majú nižšiu vzdelanostnú kvalifikáciu ako muži. Túto nerovnosť v úrovni kvalifikácie medzi mužmi a ženami v mladších vekových skupinách nebadáť. Nielen že by ženy mohli dosiahnuť mužov, ale podiel mladých žien (25 – 34 rokov), ktoré napríklad nemajú sekundárne vzdelanie, je dnes nižší ako u mužov v tej istej vekovej skupine. Navyše, pokiaľ ide o študentov v terciárnom vzdelávaní, v stredoeurópskom regióne dnes na univerzitách študuje viac žien ako mužov. Vyšší podiel vysokoškolských študentiek bol zistený najmä v Českej republike, Poľsku, Maďarsku, Taliansku a Slovinsku. Naproti tomu podiel žien voliacich štúdium v oblasti prírodných vied, matematiky a výpočtovej techniky je oveľa nižší a najnižší je v oblastiach strojárstva, výrobných technológií a stavebníctva.

2.3 Systém inovácií (inovácie, výskum a vývoj, vzdelávanie a kvalifikácia)

Vysoká úroveň vzdelávania a inovácií patrí medzi aktíva regionálneho rozvoja a základné faktory regionálnych inovácií. Úroveň vzdelania, poznatková základňa a prístup k výskumu a vývoju hrajú významnú úlohu pri podpore ekonomickej výkonnosti a stali sa hlavnými determinantmi ekonomickej konkurencieschopnosti. Úroveň kvalifikácie v regiónoch a intenzita inovačných procesov závisia od

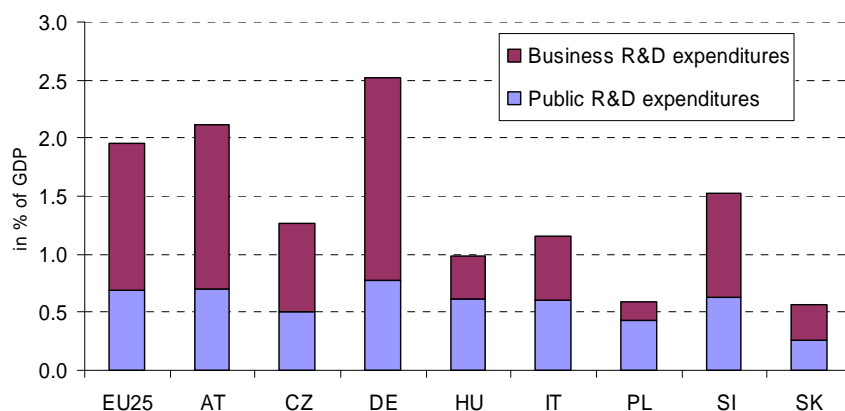
- systému vzdelávania, regionálnej distribúcie vzdelávacej infraštruktúry a fyzickej a sociálno-kultúrnej dostupnosti vzdelania;
- orientácie národnej inovačnej a technologickej politiky;
- ekonomických faktorov (ekonomická štruktúra – podniky, odvetvia, úroveň ekonomických aktivít);
- výdavkov na výskum a vývoj (národných, regionálnych, súkromných).

S ohľadom na **lisabonskú stratégiu** stredná Európa ponúka pomerne zmiešaný obraz o plnení ekonomických ukazovateľov spojených s výskumom, vývojom a inováciami. Zatiaľ čo niektoré krajiny sú v rámci EÚ na popredných miestach v produktivite, miere zamestnanosti, výdavkoch na výskum a vývoj, pracovníkoch zapojených do výskumu a vývoja a v úrovni vzdelania obyvateľstva, iné v týchto aspektoch jednoznačne zaostávajú. Ten istý model možno pozorovať i v jednotlivých krajinách so značnými rozdielmi medzi regiónmi hlavných miest a väčšinou ostatných regiónov, a to najmä v nových členských štátoch.

Tento model vidno aj v oblasti **výdavkov na výskum a vývoj**, kde rozdiely medzi starými a novými členskými štátmi sú ešte výraznejšie. V starých členských štátoch strednej Európy sú celkové výdavky na výskum a vývoj výrazne vyššie v Nemecku a v Rakúsku, ale nižšie v Taliansku. Vďaka priaznivej priemyselnej štruktúre a dobre vybavenému systému výskumu a vývoja v starých členských štátoch vysoké hodnoty výdavkov možno pozorovať v juhozápadnej časti Nemecka a v západnej a južnej časti Rakúska.

Poľsko a Slovensko vykazujú najnižšiu mieru celkových výdavkov na výskum a vývoj (GERD). Vo všeobecnosti sú v krajinách strednej Európy nízke hodnoty GERD sprevádzané výrazne nízkym podielom výdavkov na výskum a vývoj v obchodnom odvetví (BERD).

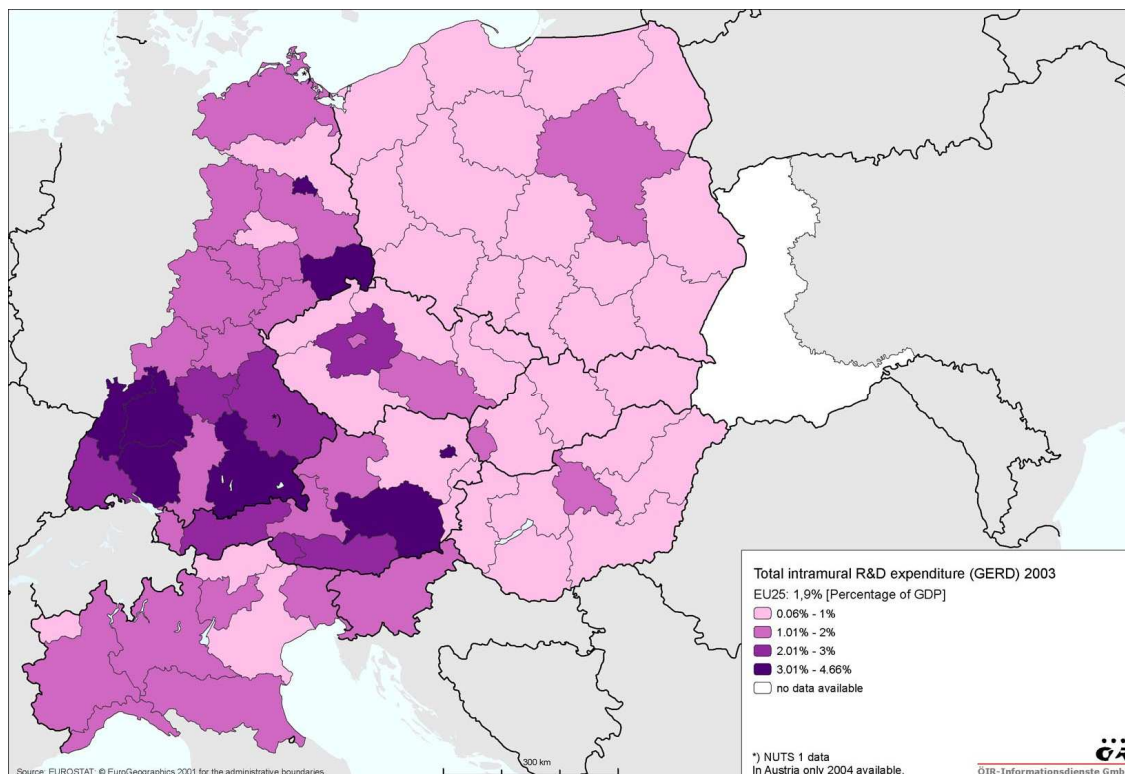
Obr. 1: Podiel verejných a obchodných výdavkov na výskum a vývoj (v % HDP)

Zdroj: European Innovation Scoreboard 2005

V rámci nových členských štátov možno zaznamenať rozdiely hlavne medzi centrálnymi a vidieckymi regiónmi, keď nadpriemerné výdavky vykazujú hlavne centrálny regióny (hlavné mestá). V rámci skupiny nových členských štátov sa len pražská aglomerácia nachádza úrovňou výdavkov na výskum a vývoj na osobu nad európskym priemerom.

Mapa 6: Výdavky na výskum a vývoj ako percento HDP, 2003

Zdroj: Eurostat, Statistik Austria

Systém **výskumu a vývoja** v strednej Európe je mimoriadne bohatý a zahŕňa univerzity a ďalšie verejné a súkromné zariadenia na výskum a vývoj, vedecké a technologické parky, centrá inovácií a transferu. Predsa však sa inovačná kapacita medzi členskými štátmi a regiónmi značne líši a nezávisí vôbec od ekonomickej základne, štruktúry regiónu a národnej inovačnej politiky. Hoci sa univerzity a vedecké centrá sústreďujú väčšinou v oblastiach veľkých miest a/alebo regionálnych ekonomických centrách, aj v ostatných regiónoch už boli založené niektoré ďalšie zariadenia na stimuláciu inovačných a rozvojových procesov. Ekonomická štruktúra má takisto tendenciu pôsobiť proti slabším regiónom. Priemysel náročný na rozvinuté technológie a podnikateľské služby vyžadujúce bohaté poznatky sa zvyčajne koncentruje v jadrových regiónoch, čo má samo o sebe tendenciu zvyšovať inovačnú aktivitu, keďže oveľa viac zdrojov sa využíva na výskum a vývoj tu ako v základnom priemysle a službách, ktoré sa koncentrujú v menej zvýhodnených regiónoch.

Podľa tohto modelu **aktivity v oblasti výskumu a vývoja a rozvinutých technológií** sú takisto sústredené v jadrových regiónoch (univerzity, výskumné inštitúcie, podniky výskumu a vývoja). Firmy, zvyčajne malé a stredné podniky, v menej rozvinutých regiónoch často trpia tým, že sú izolované od najlepších medzinárodných výskumno-vývojových sietí a centier vyvíjajúcich nové technológie. Sú to práve malé a stredné podniky, ktoré majú ťažkosti v získavaní informácií o najnovšom technologickom vývoji a jeho využití ako aj vo vytváraní kontaktov s vhodnými partnermi.

Malé a stredné podniky sú chrbtovou kosťou nefinančnej časti podnikateľskej ekonomiky EÚ⁶, keďže predstavujú 99,8% všetkých podnikov EÚ25 (2003), zamestnávajú približne dve tretiny pracovnej sily a vytvárajú viac ako polovicu (57,3%) pridanej hodnoty v hospodárstve. V krajinách strednej Európy sa podiel malých podnikov pohybuje medzi 73% (Slovensko) a 96% (Poľsko), (Taliansko 95%). Najväčší podiel malých (10 – 49 zamestnancov) a stredne veľkých (50 – 249 zamestnancov) podnikov je registrovaný na Slovensku (25%), v Nemecku (17%) a Rakúsku (14%), vo všetkých ostatných krajinách predstavuje tento podiel hodnotu približne 4-7%. Pokiaľ ide o zamestnanosť, v niektorých krajinách ukazujú vysoké počty zamestnancov vo veľkých podnikoch dôležitosť týchto podnikov (250

⁶ Definované ako „NACE Sections C-I a K“

a viac zamestnancov), ako napr. na Slovensku (51% zamestnancov), v Nemecku (40%) a Česku (31%)⁷.

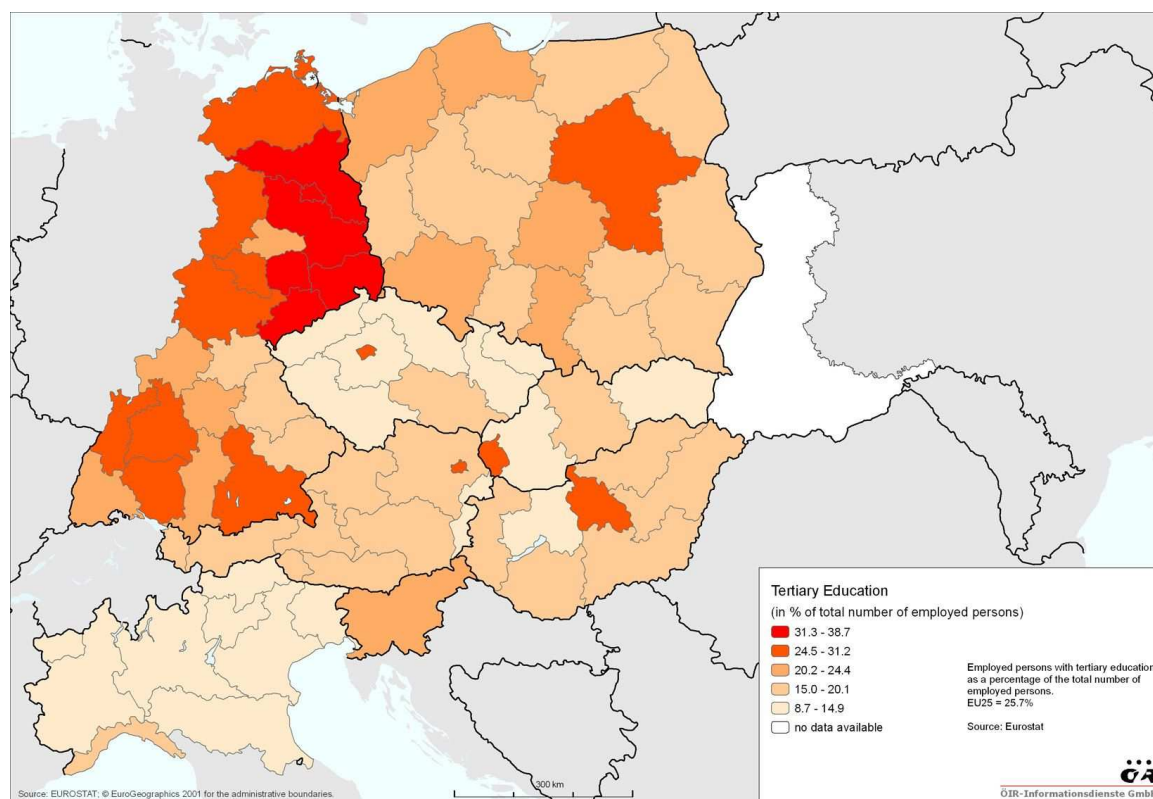
Aktivity v oblasti výskumu a vývoja často závisia od veľkosti firmy, a to najmä v sekundárnom sektore (t.j. výroba). Regióny s vysokou koncentráciou zamestnanosti v (malých) výrobných firmách a produkujúcich pri nízkej technologickej úrovni majú zvyčajne nízke výdavky na výskum a vývoj na rozdiel od veľkých high-tech firiem, ktoré majú zvyčajne interné výskumné kapacity. Malé a stredné podniky vo veľkej miere závisia od možnosti prístupu k technológiám a know-how z externého prostredia, najmä z bezprostrednej blízkosti.

Pokiaľ ide o flexibilitu, stimuly a ďalšie podmienky podnikateľského prostredia, tieto krajiny sa výrazne odlišujú od EÚ15. Ešte silnejšie sa ich dotkli bariéry účinnej geografickej alokácie ekonomických aktivít naprieč regiónmi.

Čo sa týka **úrovne vzdelávania** zamestnancov, sú to hlavne regióny hlavných miest ale aj veľký počet ostatných regiónov v Nemecku, ktoré vykazujú vysoký podiel zamestnaných osôb s terciárnym vzdelaním. Pre regióny s nižšou úrovňou vzdelania platia dve charakteristiky:

- S výnimkou regiónov hlavných miest vykazujú Česko a Slovensko vysoký podiel zamestnancov so sekundárnym vzdelaním a to na celom území. Vo všeobecnosti je podiel zamestnancov so sekundárnym vzdelaním vyšší v nových členských štátoch (s výnimkou Slovinska) a Rakúsku.
- Podiel ľudí s primárnym vzdelaním je najvyšší v severnom Taliansku nasledovanom širšou oblasťou v južnom Nemecku.

Mapa 7: **Zamestnané osoby s terciárnym vzdelaním, 2004**

Zdroj: Eurostat

Pokiaľ ide o **inovačnú kapacitu**, stredná Európa opäť vykazuje pomerne zmiešaný obraz. V porovnaní s priemerom EÚ sú silné stránky väčšiny strednej Európy v zamestnanosti v oblasti služieb high-tech, strednej a high-tech výroby, verejných výdavkov na výskum a vývoj a v úrovni

⁷ Zdroj: Eurostat, „Statistics in focus, Industry, trade and services 24/2006, SMEs and entrepreneurship in the EU“

dosahovania vzdelania u mladej generácie (*European Innovation Scoreboard 2005*⁸). Slabé stránky sú však v podiele populácie s terciárnym vzdelaním, počte nových absolventov prírodných vied a strojárstva, podpriemernej účasti na celoživotnom vzdelávaní a v nízkych výdavkoch na výskum a vývoj v súkromnom sektore.

Na základe stavu a miery rastu **súhrnného ukazovateľa inovácií (SII) 2005** vykazuje stredná Európa priemerné a vyššie hodnoty len v starých členských štátoch (Nemecko jednou z vedúcich krajín, nasledované Rakúskom s nadpriemernými hodnotami a Talianskom s mierne podpriemernými hodnotami). Tieto krajiny taktiež ukazujú stredne rastúce hodnoty SII (1,0% Nemecko a 2,4% Rakúsko).

Nové členské štáty možno rozdeliť do dvoch skupín:

- krajiny dobiehajúce staré členské štáty zahŕňajú Slovinsko, Maďarsko, Česko s hodnotami SII za posledné tri roky medzi 4,3% (Maďarsko), 3,2% (Slovinsko) a 2,2% (Česká republika)
- krajiny strácajúce pôdu zahŕňajú Poľsko a Slovensko s hodnotami SII iba 0,3%, resp. 0,2%

Sledujúc výsledky Európskej správy o inováciách 2006, nemôže byť očakávaná krátkodobá konvergencia v rámci EÚ. Žiadna z krajín dobiehajúcich staré členské štáty pravdepodobne priemerné hodnoty EÚ25 do roku 2010. V najlepšom prípade dosiahnu za súčasných podmienok Maďarsko, Slovinsko a Taliansko priemer EÚ25 v r. 2015, zatiaľ čo proces približovania sa Slovenska a Poľska potrvá omnoho dlhšie.

Dobré **riadenie** a efektívna **inštitucionálna štruktúra** sú významnými zdrojmi regionálnej konkurencieschopnosti. Kritickým pre inovácie je zlepšenie kolektívnych procesov učenia a tvorby a transfer a rozširovanie poznatkov. Okrem toho, rozvoj sietí a partnerstiev súkromného a verejného sektora hrajú významnú úlohu pri stimulovaní tematických a/alebo regionálnych skupín ako aj regionálnych inovačných stratégií a politik, a to predovšetkým v menej rozvinutých regiónoch, ktoré majú zvyčajne deficit inovačných systémov.

Inovačné systémy a politiky ako aj systémy a politiky výskumu a vývoja sú najmä v nových členských krajinách predmetom veľkých štrukturálnych zmien. Pred transformačným procesom bola inovačná tradícia utváraná existenciou výrobných odvetví s intenzívnymi technologickými znalosťami a skúsenosťami (napr. strojársky a chemický priemysel, potravinárstvo, vojenská výroba, výroba automobilov,...), silnou orientáciou vzdelávacieho systému na školenie v oblasti strojárstva, významnými výskumno-vývojovými kapacitami vo výrobných firmách a dobrou spoluprácou a vzťahmi medzi akademickou a priemyselnou vedeckou komunitou. Vo väčšine krajín privatizácia, reštrukturalizácia sekundárneho sektora a nové vlastnícke vzťahy vedú z pohľadu využívania ľudských a finančných zdrojov k redukovaniu inovačných aktivít.

Vo všetkých krajinách strednej Európy je technologická a inovačná politika založená na nasledujúcich prvkoch: využívanie tradičného priemyselného know-how, šírenie know-how a výsledkov výskumu. Technologická a inovačná politika zahŕňa aj koncepčné opatrenia, ako je rozvoj klastrov, skvalitňovanie a modernizácia infraštruktúry a vytváranie ohniskových bodov (technologické centrá, centrá transferu a pod.). Na začiatku transformácie všetky nové členské štáty iniciovali rozvojové opatrenia na odstránenie jestvujúcich nedostatkov.

2.4 Dostupnosť

2.4.1 Doprava

Kvalita nadnárodnej a regionálnej **dopravnej infraštruktúry** ako aj dostupnosť sa značne odlišujú od krajiny ku krajine, od regiónu k regiónu i z hľadiska druhov dopravy. Vo všeobecnosti možno povedať,

⁸ DG Enterprise and Industry, European Innovation Progress Report 2006

že dopravné systémy sú projektované tak, aby naplňali vnútorné potreby a reflektovali podmienky krajín a ich strategické zameranie. V európskom kontexte sa objavili nové perspektívy a požiadavky a nové priority ovplyvnili rozhodnutia na národnej a regionálnej úrovni.

V strednej Európe sme konfrontovaní s nasledujúcimi výzvami:

- vysoko rozvinutá infraštruktúra (v starých členských štátoch) vs. nedostatky v kvalite a množstve dodávok (v častiach nových členských štátov);
- rozdielny rating prostriedkov dopravy (individuálna vs. verejná doprava, cestná vs. železničná doprava);
- rastúce objemy dopravy a vysoká hustota tokov dopravy (medzinárodné trasy, cestovanie do práce, mestské oblasti, cestovný ruch...);
- slabá dostupnosť okrajových regiónov a cezhraničná dostupnosť v pohraničných regiónoch;
- vysoké environmentálne záťaž (znečisťovanie, hluk, využívanie krajiny...) z dôvodu nárastu (cestnej) dopravy;
- nárast mobility (cestovanie do práce, podnikanie, trávenie voľného času...).

Nadnárodná infraštruktúra a dostupnosť

Na rozdiel od relatívne rovnomerného rozdelenia populácie v priestore sa rámcové podmienky celkovej **dostupnosti**⁹ z dôvodu rôznej úrovne infraštruktúry v strednej Európe značne rozlišujú. Vzhľadom na pozíciu voči západnej Európe sa v predmetnom priestore nachádzajú nielen oblasti s najvyššou (napr. Miláno, Mníchov, Viedeň, Bratislava) ale aj s najnižšou dostupnosťou v Európe, hoci táto je skôr výnimkou. Oblasť v okolí Viedne a Bratislavy je dokonca jedinou oblasťou s najvyššou dostupnosťou mimo tzv. päťuholníka. Okrajové, ťažko dostupné regióny sa vyskytujú pozdĺž pobrežia Baltského mora, na východe Poľska, Slovenska a Maďarska, v niektorých českých pohraničných regiónoch, v Alpách a južnom Maďarsku.

Nadnárodná dostupnosť v rámci strednej Európy výrazne závisí od Transeurópskej dopravnej siete v rámci EÚ (TEN-T) a doplnkovej siete TINA, respektíve Paneurópskych dopravných koridorov a ich etapy výstavby (ktoré sú po rozšírení EÚ v roku 2004 do veľkej miery lokalizované v rámci územia EÚ a sú tak zároveň časťou TEN-T).

Paneurópske dopravné koridory¹⁰, spájajúce Karpatskú kotlinu (a juhovýchodnú Európu) pozdĺž Dunaja s Rakúskom a Nemeckom (VII a X) a Českú republiku, západné Slovensko a Maďarsko s centrálnymi časťami Nemecka a Rakúska (koridor IV) sú najviac rozvinuté a vykazujú aj najvyššie objemy dopravy. Tieto koridory predstavujú hlavné smery zahraničného obchodu, zamestnanosti, kultúry a cestujúcich spojených s cestovným ruchom a prepravy komodít medzi východom a západom, to znamená medzi novými a starými členskými štátmi EÚ. Preprava v koridore V spájajúcom Taliansko cez Karpatskú kotlinu s Ukrajinou je oveľa nižšia ako bola v deväťdesiatych rokoch a objemy dopravy v tomto koridore sú dokonca nižšie ako v koridore IV (Berlín – Praha – Budapešť – Istanbul).

Západo-východné koridory začínajúce v Nemecku spájajú EÚ s Bieloruskom a Ruskom (koridor II) a koridor III spája EÚ s Ukrajinou, pričom prechádza Poľskom. Hoci koridor II má svoj význam z dôvodu obchodných vzťahov medzi EÚ a Ruskou federáciou¹¹ a koridor III je dôležitý kvôli spolupráci s Ukrajinou, ani jeden z týchto dvoch koridorov nebol skupinou na vysokej úrovni v roku 2005 definovaný ako prioritná os TEN-T (či už cestná alebo železničná).

Napokon, dva koridory v severo-južnom smere vykazujú dnes nízku úroveň obslužnosti a pripravuje sa modernizácia. Koridor VI začína pri prístave v Gdansku (Baltské more) a pokračuje cez Poľsko

⁹ Celková dostupnosť všetkými prostriedkami, podľa výstupov ESPON

¹⁰ Opis založený na Správe skupiny na vysokej úrovni "Siete pre mier a rozvoj" (2005) a na zisteniach záverečnej správy projektu PAN-EUROSTAR, 2005.

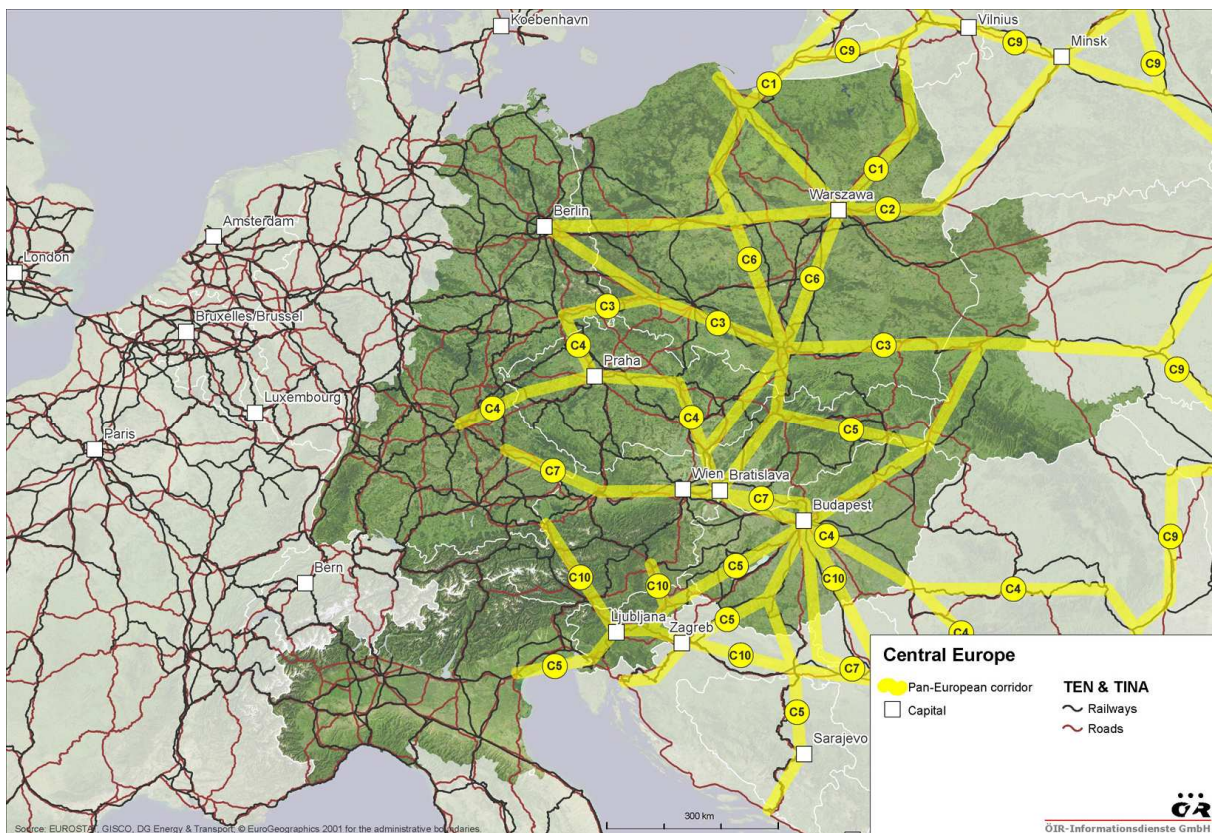
¹¹ Koridor II spája EÚ s väčšinou priemyselných centier stredného Ruska a s trhmi východnej Ázie a zásobuje najhustejšie obývanú oblasť Ruskej federácie dovozom z EÚ.

smerom k priemyselnej oblasti v Katoviciach a ďalej do Česka a na Slovensko. Tento koridor je uvádzaný ako cestná a železničná prioritná os. Koridor čiastočne vedie cez hodnotné prírodné oblasti a preto by na ňom mali byť uprednostnené environmentálne vhodné spôsoby dopravy (napr. železnice). Mali by byť zohľadnené aj alternatívne morské spojenia. Koridor I spája severnú Európu so strednou Európou (Poľsko) a prechádza pritom pobaltskými štátmi.

Podpora a rozvoj Transeurópskej dopravnej siete (TEN) sa považujú za zásadnú politiku zameranú na dobré fungovanie vnútorného trhu a pre ekonomickú a sociálnu kohéziu. Zatiaľ čo úroveň TEN-T na území EÚ15 je dosť vysoká, modernizácia dopravných koridorov v nových členských štátoch a susediacich krajinách je na rôznej úrovni, ale vo všeobecnosti meškajúca.

Mapa 8: Celoeurópske železničné a cestné koridory, TEN a TINA siete

Mapa bude aktualizovaná novšou verziou alebo preložená do Prílohy

Zdroj: Eurostat, GISCO, DG Energy&Transport

Hlavné potreby týkajúce sa nadnárodných dopravných sietí spočívajú v modernizácii železničnej siete TEN a TINA, čo možno dobre dedukovať z priorit stanovených skupinou na vysokej úrovni z roku 2005 (väčšina prioritných osí TEN-T sú železničné osi). Osobitne treba posilniť **rýchlostné (železničné) spojenia** medzi veľkomestskými regiónmi. Okrem iného, severo-južná os z Baltského mora do Viedne a Bratislavy získala prioritu aj ako cestné spojenie.

Rozvoj cestnej a železničnej dopravy¹² medzi rokmi 1995 až 2004 bol, pokiaľ ide o tonokilometre, protichodný. Vo všeobecnosti cestná doprava značne narástla, zatiaľ čo železničná dosť poklesla. Z pohľadu jednotlivých krajín je obraz menej jasný.

- Cestná doprava narástla vo všetkých krajinách, ale v rôznej miere. Najvyšší rast bol zaznamenaný v Slovinsku (+173%) a Poľsku (101%), zatiaľ čo Taliansko (+13%), Slovensko

¹² Zdroj: Európska komisia, Energetika a doprava v číslach, 2005

(+17) a Nemecko (+28) vykázali len malý a Česká republika, Rakúsko a Maďarsko (+47% až +49%) stredne vysoký nárast.

- Železničná doprava celkovo poklesla, avšak v Rakúsku (+36%), Nemecku (+24%) a Slovinsku (+13) došlo k nárastu objemu nákladnej dopravy a slabý pokles zaznamenalo Maďarsko a Taliansko (-1% až -3%). K veľkému poklesu železničnej dopravy došlo v Českej republike (-33%) ako aj v Poľsku a na Slovensku (-30%).

Z dôvodu rýchleho rastu cestnej dopravy v **rozdelení nákladnej dopravy podľa druhu** dominuje cestná doprava, hoci väčšina krajín má dobre rozvinutú železničnú dopravu (najmä v nových členských štátoch). Podiel cestnej dopravy sa v roku 2004 pohyboval medzi 60% (Slovinsko, Poľsko, Slovensko) až do 90% (Taliansko).

Logistika zohráva kľúčovú úlohu pri zabezpečovaní (trvalo udržateľnej) mobility a zvyšovaní podielu environmentálne vhodných spôsobov dopravy. Jej dôležitosť stále rastie z dôvodu rastu globalizácie produkcie spolu s príslušnými dodávateľskými reťazcami. V súčasnosti prebieha rad trendov, z ktorých sú mnohé protichodné, napr. centralizácia logistických organizácií v európskych a regionálnych distribučných centrách, decentralizácia z pohľadu saturácie na európskych cestách, outsourcing logistických činností (prepravcovia nakupujú multifunkčné logistické služby od externých poskytovateľov takýchto služieb).

Čo sa týka **vnútrozemských vodných ciest**, v strednej Európe majú najväčší význam rieky Dunaj a Rýn. Tieto rieky umožňujú obchod medzi Holandskom, Nemeckom, Rakúskom, Slovenskom a Maďarskom ako aj balkánskymi krajinami a predstavujú hlavné tranzitné spojenie medzi západnou Európou a krajinami pri Čiernom mori. Navyše, potenciál rozvinúť environmentálne priaznivé dopravné spojenia má aj množstvo ďalších menších vnútrozemských vôd.

Morské prístavy, lokalizované pri Baltskom a Jadranskom mori a spojené povrchovými a vnútrozemskými plavebnými koridorami so Severným morom, zohrávajú významnú úlohu z pohľadu dostupnosti územia. Prístavy v dotknutom území mali doteraz z európskeho pohľadu len národný význam. Avšak, berúc do úvahy rastúci význam prístavov ako zdrojov a destinácií globálnej nákladnej dopravy, strategická situácia prístavov by mohla byť budúcou výhodou, ktorú ale treba využiť už dnes (logistika multimodálnych a environmentálne priaznivých spôsobov dopravy). Medzikontinentálne významnéorské prístavy sa nachádzajú mimo oblasti programu (napr. severomorské alebo stredomorské prístavy).

Letecká doprava sa v posledných rokoch vyvíja veľmi dynamicky. Letiská medzinárodného významu sú lokalizované v Mníchove, Berlíne, Varšave, Prahe, Miláne, Viedni, Budapešti, Bratislave a Ľubláne. Špecifická výkonnosť medzinárodnej leteckej dopravy je najnižšia na Slovensku a v Poľsku a najvyššia v Nemecku a Rakúsku, avšak vďaka založeniu nízko nákladových leteckých spoločností sa vnútroeurópske spojenia rýchlo rozrastajú.

Národný a regionálny dopravný systém

Staré členské štáty v strednej Európe poskytujú však veľmi dobré podmienky dopravnej siete na národnej a regionálnej úrovni len s malým počtom problematických miest. Naproti tomu v nových členských štátoch, čo sa týka rýchlostnej cestnej a železničnej dopravnej siete, možno konštatovať vo všeobecnosti vyššiu hustotu dopravnej infraštruktúry najmä v blízkosti hlavných miest a pozdĺž koridorov spájajúcich hlavné mestá s EÚ15. Tento model je jasnejší v Poľsku, na Slovensku a v Maďarsku, zatiaľ čo hustota sietí v Českej republike je vyššia vo veľkých častiach krajiny. Odhliadnuc od týchto centrálnych regiónov, dopravná infraštruktúra je často dosť slabá (najmä vo východnom a severnom Poľsku, na južnom Slovensku, vo východnom Maďarsku a na rozľahlých územiach Ukrajiny). V dotknutých krajinách jestvujú tri typy rôznej dopravnej štruktúry **železníc**: monocentrická a radiálna: Maďarsko, Česká republika, Slovinsko; polomonocentrická: Rakúsko, Slovensko; polycentrická, sieťová: Nemecko, Poľsko, Taliansko. Vysokorýchlostné železnice predstavujúce technologický rozvoj dopravy (rýchlosť vyše 200 km/h, prevádzka na osobitnej dráhe) existujú len v Nemecku. V Rakúsku a Českej republike (na bežnej dráhe ale čiastočne

s prevádzkovanými vlakmi typu pendolino) sú polorýchlostné trate v pilotnej fáze. V krajinách Vyšehradskej skupiny predstavuje sieť tratí umožňujúcich rýchlosť 160 km/h len asi 2-5% celej siete.

Čo sa týka **osobnej prepravy**, vedúcu úlohu zohráva súkromná cestná doprava, najmä v starých členských štátoch, no v poslednom čase v stále väčšej miere i v nových. Rozvoj využívania osobných áut (meraný v osobokilometroch) vykazuje najvyšší nárast v nových členských štátoch, napríklad v Poľsku (v rokoch 1995 – 2003 zaznamenaný 56% nárast), na Slovensku (40%), v Slovinsku (27%) a Českej republike (26%), zatiaľ čo nárast v Nemecku (4%) ale aj v Maďarsku (2%) bol oveľa menší. Pokiaľ ide o podiel využívania áut, vedú Nemecko (85%) a Taliansko (83%), nasledujú Česká republika, Poľsko a Rakúsko. Najnižší podiel vykazuje Maďarsko (60%). Vysoký podiel železníc je v Českej republike a v Poľsku.

Národné dopravné systémy sú orientované smerom k národným a regionálnym ekonomickým centráram. Hoci vidiecke oblasti majú minimálne dobrý prístup k centrálnym územiám na regionálnej úrovni, vo všetkých krajinách stále existuje deficit, pokiaľ ide o cestnú infraštruktúru a najmä verejnú dopravu. Toto konštatovanie platí najmä pre pohraničné regióny a spojenia na obidvoch stranách hranice. I keď integračný proces pokračuje už roky, cezhraničná dopravná infraštruktúra najmä na hraniciach s novými členskými štátmi je nedostatočná. V niektorých oblastiach dokonca chýbajú cestné spojenia susedných regiónov, alebo sú nízkej technickej kvality a s nízkou kapacitou. To so sebou prináša nevýhody znižujúce možnosti a intenzitu spolupráce.

Mestský dopravný systém

Vzhľadom na administratívne, ekonomické a kultúrne funkcie miest, ich dopravný systém je veľmi dôležitý. Trvalo udržateľný systém mestskej dopravy musí brať do úvahy rastúce požiadavky na mobilitu ako aj kvalitu životného a pracovného prostredia. Z tohto pohľadu možno teda formulovať nasledujúce výzvy, ktoré pred systémom mestskej dopravy stoja:

- rastúci dopyt po rýchlejšej, flexibilnej a rozsiahlej verejnej doprave, ktorá je schopná vysporiadať sa s nárastom pravidelných cestujúcich
- finančné reštrikcie verejných orgánov
- bezpečnosť a účinnosť prevádzky
- možnosť využívania verejnej dopravy zo strany všetkých skupín populácie (v závislosti napr. od cien a konštrukcie)
- zníženie vplyvov spôsobovaných nárastom objemu dopravy (hluk, emisie, zaberanie priestoru, zápchy,...)

Štúdie Iniciatívy mestskej dopravy (Urban Transport Initiative¹³) poukazujú na skutočnosť, že v mestách nových členských štátov sú cestné siete menej husté ako v mestách štátov EÚ15 a miera vlastníctva áut je v týchto krajinách stále nižšia. Štúdie ďalej ukazujú, že podiel verejnej dopravy v nových členských štátoch je stále značne vyšší ako v mestách EÚ15.

Ďalej sa považuje za možné, že obmedzený priestor pre cesty v mestách funguje ako istá vnútorná forma manažmentu na strane dopytu, ktorá v kombinácii s nižšou úrovňou vlastníctva áut stimuluje vyšší podiel verejnej dopravy (hoci obnova autobusov je stále v týchto mestách menej pravidelná ako v EÚ15). I tak pravdepodobne tento priaznivý podiel druhov dopravy sa bude spolu s ekonomickým rozvojom meniť v prospech menej priaznivého pomeru, ako ho poznáme v mestách EÚ15, ak sa neprijmú koncepčné opatrenia.

Doprava a bezpečnosť

Bezpečnosť v doprave sa považuje za hlavnú otázku v kontexte cestnej dopravy, keďže v roku 2004 došlo na cestách v krajinách strednej Európy k 726 200 nehodám s počtom obetí 991 100 osôb. To

¹³ Zdroj: Urban Transport Initiative, druhý ročník, 2005

predstavuje približne 55% nehôd a obetí na cestách EÚ25 (zdroj: CARE, DG TREN). Stredná Európa jednoznačne vykazuje vyšší počet smrteľných nehôd na cestách na milión obyvateľov ako západná Európa. V rámci strednej Európy bola najvyššia takáto hodnota zaznamenaná v Poľsku (143), nasleduje Slovinsko, Maďarsko a Česká republika.

2.4.2 Informačné a komunikačné technológie (IKT)

Dodávanie a kvalita **informačných a komunikačných technológií** taktiež predstavujú nevyhnutnú podmienku úrovne ekonomickej a sociálnej integrácie ekonomík a osôb¹⁴. Ako už bolo naznačené v prípade niektorých ďalších oblastí, aj v oblasti IKT treba konštatovať značný rozdiel medzi starými a novými členskými štátmi EÚ.

Kvalita telekomunikačnej infraštruktúry sa neustále zvyšuje. Vďaka rastúcej konkurencii musia poskytovatelia infraštruktúry ponúkať dostatočnú ponuku, prinajmenšom v ekonomických centrách alebo centrách populácie. Z celkového pohľadu možno konštatovať výrazné napredovanie v oblasti IKT v nových členských krajinách EÚ a všetky krajiny strednej Európy ponúkajú relatívne dobre vyvinutú sieť infraštruktúry.

Ako hlavný trend možno spomenúť **širokopásmové** spojenia, ktoré sa dramaticky rozšírili. Hoci sa obmedzená dostupnosť po roku 2002 zmenila a prístup je dnes k dispozícii oveľa väčšiemu počtu občanov, sú tu významné výnimky, a to najmä v nových členských štátoch a v riedko obývaných regiónoch, kde sa krajiny musia vysporiadať s veľkými problémami.

Rozdiely možno pozorovať nielen čo sa týka poskytovania infraštruktúry IKT, ale aj pokiaľ ide o využívanie týchto technológií v rámci krajín, regiónov a sociálnych skupín ako aj medzi krajinami, regiónmi a sociálnymi skupinami.

Ak hovoríme o **internetovom pripojení vo všeobecnosti**, disparity medzi členskými štátmi neboli doposiaľ zmenšené. Na národnej úrovni nové členské štáty, ktoré vstúpili do EÚ v roku 2004, vo všeobecnosti zaostávajú (najmä Maďarsko). Niektoré nové členské štáty sa však úspešne doťahujú a vykazujú intenzitu využívania internetu porovnateľnú s EÚ15 (napr. Slovinsko).

Čo sa týka **využívania internetu podnikmi**, zložený ukazovateľ pripravenosti na elektronické obchodovanie (opierajúci sa o údaje z roku 2004, vypracovaný Spojeným výskumným centrom Európskej komisie) poskytuje podobný obraz. V rámci strednej Európy sú lídrami Nemecko (bývalé východné Nemecko je zrejme v horšej situácii), Rakúsko a severotalianske regióny. Celoštátna hodnota Talianska poukazuje na prijímanie IKT na úrovni pod priemerom EÚ, predpokladá sa, že táto hodnota je vyššia v regiónoch strednej Európy. Dobiehanie možno konštatovať v prípade Slovinska a Českej republiky, zatiaľ čo Maďarsko, Slovensko a Poľsko zaostávajú.

V stále rastúcej miere je **prístup k informáciám** (vo všeobecnosti i z pohľadu špecifického poskytovania verejných služieb) ponúkaný výlučne formou IKT. Táto forma informovania so sebou nesie vysoký rozvojový potenciál. Problémom, ktorý treba riešiť, je malé využívanie IKT staršími obyvateľmi. V prípade vzdelávania mladšej generácie boli už tieto potreby vzaté do úvahy a zvažované. Prístup k IKT môže byť obmedzený aj pre sociálne či regionálne znevýhodnené skupiny, napr. ľudí žijúcich v okrajových regiónoch bez IKT infraštruktúry alebo ľudí s nízkymi príjmami v dôsledku nezamestnanosti, chorôb.

¹⁴ Európska komisia v júni 2005 vypracovala dokument Nový strategický rámec pre informačnú spoločnosť "i2010 – európska informačná spoločnosť pre rast a zamestnanosť" (zdroj: *Information Society Benchmarking Report*, Európska komisia 2005).

2.5 Životné prostredie (v koordinácii so SEA)¹⁵

2.5.1 Prírodné zdroje, biodiverzita

Prírodné zdroje sú v strednej Európe mimoriadne rôznorodé, pričom zahŕňajú veľké oblasti zalesnenej a poľnohospodárskej pôdy, horské oblasti, vodné toky, pobrežia so špecifickými formami krajiny, more, roviny, jazerá i urbanizované oblasti. Regióny strednej Európy patria k niektorým dôležitým riečnym systémom: Visla, Odra a Labe sa nachádzajú takmer v celej svojej dĺžke v predmetnom území podobne ako prameň a horná polovica toku Dunaja. Okrem toho, najzápadnejšia časť Rakúska a Nemecka patria do povodia Rýna. Táto rôznorodosť prírodných zdrojov ponúka široké možnosti rekreácie pre miestnych obyvateľov a slúži na stimuláciu rozvoja cestovného ruchu.

Okrem rôznorodosti typov krajiny a prírodných zdrojov sú v strednej Európe zásadné rozdiely aj v súčasnom stave životného prostredia, prírody a rozsahu problémov, ktorým čelia. V závislosti od daností krajiny, ekonomickej štruktúry a výkonnosti, štruktúry a hustoty osídlenia sú hlavnými otázkami a problémami životného prostredia napríklad využívanie krajiny, voda, chránené oblasti, prostredie miest a rozvoj bývalých priemyselných zón.

Niektoré časti stredoeurópskeho priestoru sa vyznačujú pomerne vysokým stupňom zachovania prírodného charakteru. Rôznorodosť prírodného dedičstva patrí z pohľadu trvalo udržateľného rozvoja medzi najväčšie bohatstvá regiónu. Biodiverzita a prírodné dedičstvo sú vo všeobecnosti vystavené rôznym nepriaznivým vplyvom industrializácie, intenzívneho poľnohospodárstva, dopravy a urbanizácie a intenzívneho cestovného ruchu. Chránené oblasti sú však rozdrobené, pozostávajú spravidla z malých oblastí a len zriedka vytvárajú ekologický koridor. Navyše najcennejšie prírodné ekosystémy sa nachádzajú v pohraničných oblastiach vyžadujúcich koordinovanú reguláciu a údržbu. Preto je potrebné prijať ochranné stratégie. Sústava Natura 2000 stále vykazuje v krajinách strednej Európy nízku mieru implementácie a mnoho druhov je stále ohrozených.

2.5.2 Charakter životného prostredia, trvalo udržateľná produkcia a účinnosť využívania zdrojov a energie

Environmentálna situácia sa v strednej Európe za posledných 15 rokov výrazne zlepšila. Emisie väčšiny znečisťujúcich látok poklesli z dôvodu úpadku výroby ale aj vďaka reštrukturalizácii a environmentálnym opatreniam. V súčasnosti najväčšie ohrozenia životného prostredia vyplývajú z rastúceho objemu motorizovanej dopravy a zvyšujúceho počtu problémových miest v mestských oblastiach, obrovských finančných výdavkov, ktoré bude potrebné vynaložiť na revitalizáciu opustených kontaminovaných oblastí, nedostatkov v oblasti energetickej účinnosti, rizík vyplývajúcich z prírodných i človekom vyvolaných katastrof, ohrozenia vodných zdrojov, odlesňovania a erózie pôd a nedostatočnej infraštruktúry v oblasti zásobovania pitnou vodou a zneškodňovania odpadových vôd ako aj v oblasti nakladania s odpadmi.

Správa SEA poukazuje na nasledovný stav životného prostredia (vrátane trendov):

- **Voda:** Riešenie problémov vyplývajúcich zo znečisťovania organickými a anorganickými látkami z bodových zdrojov prinieslo dobré výsledky, ale rozptýlené zdroje sú a budú i naďalej problémom starostlivosti o životné prostredie. Vynakladanie značného úsilia je i naďalej potrebné pri zásobovaní pitnou vodou v dostatočnom množstve a kvalite.
- **Pôda:** Najvýznamnejšie riziká pre pôdu a jej vlastnosti predstavujú erózia, zhutňovanie, znižovanie priepustnosti, vytváranie skládok odpadov ako aj záťaž z predchádzajúcich ľudských aktivít.

¹⁵ Podrobné informácie o životnom prostredí v strednej Európe sú súčasťou správy o hodnotení vypracovanej v rámci procesu posudzovania vplyvov operačného programu na životné prostredie (témy: voda, pôda, ovzdušie a klíma, obyvateľstvo a ľudské zdravie, živočíšstvo, rastlinstvo a biodiverzita, krajina a kultúrne dedičstvo).

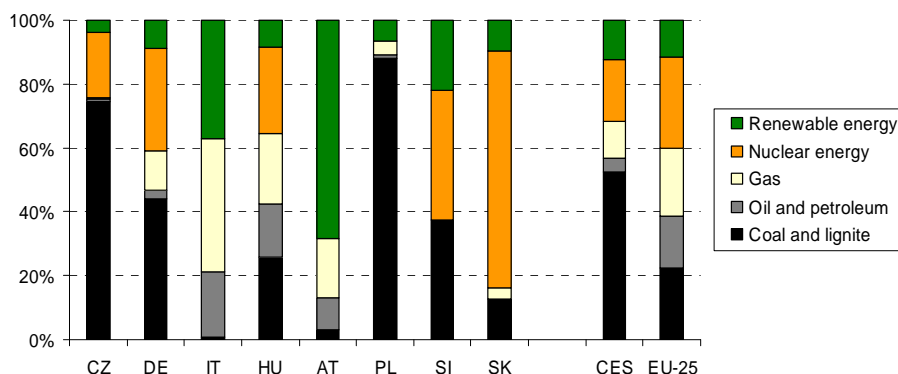
- **Ovzdušie, klíma:** Vývoj emisií niektorých ovzdušie znečisťujúcich látok (vrátane skleníkových plynov¹⁶) je úzko spojený s aktivitami v priemyselnom sektore (energetika, priemysel, výstavba a doprava). Technologické zlepšenia na zníženie emisií sú eliminované rastom dopytu po energii a doprave. Hoci za posledných desať rokov došlo k zníženiu energetickej náročnosti, konečný dopyt po energii stále rastie.

V posledných dvoch desaťročiach začali výrobné priemyselné odvetvia prijímať postupy, spracovanie odpadov a riadenie výrobných cyklov tak, aby sa **podporoval trvalo udržateľný ekonomický rozvoj**. Na druhej strane sa objavili nové, tzv. zelené, priemyselné odvetvia, produkujúce inovačné technológie, ktoré sa však ešte stále nedostali do povedomia širokej verejnosti a vôbec ešte nie sú tým hlavným prúdom.

Krajiny a regióny strednej Európy ponúkajú široké možnosti na zvyšovanie **energetickej účinnosti a produkciu a využívanie obnoviteľných zdrojov energie**. Vo všeobecnosti treba spomenúť vysokú úroveň energetickej závislosti (dovoz ropy a zemného plynu). Tak napríklad Taliansko dováža viac ako 80% svojej energie, Rakúsko, Slovensko, Nemecko a Maďarsko viac ako 60%. Závislosť na dovoze je najnižšia v krajinách produkujúcich energiu z uhľovodíkových palív, konkrétne v Českej republika (menej ako 30%) a Poľsku (menej ako 20%). V rámci strednej Európy¹⁷ ako hlavných producentov primárnej energie možno spomenúť Nemecko (132 miliónov ton ekvivalentu ropy) a Poľsko (80 miliónov ton ekvivalentu ropy).

Produkcija primárnej energie¹⁸ v strednej Európe na rozdiel od EÚ25 vykazuje jasne vyšší podiel uhlia, lignitu a ropy a značne nižší podiel plynu a jadrovej energie (šesť z deviatich krajín produkuje jadrovú energiu). V Poľsku prevažuje produkcia energie z uhlia a lignitu.

Obr. 2: Štruktúra produkcie primárnej energie podľa palív, 2003

Zdroj: DG TREN, energetický a dopravný rozvoj EÚ

Priemerný podiel **produkcie energie z obnoviteľných zdrojov** v strednej Európy je trochu nižší ako EÚ25. Najvyšší podiel produkcie energie z obnoviteľných zdrojov vykazuje Rakúsko, za ním nasledujú Taliansko a Slovinsko. Pokiaľ ide o produkciu energie z obnoviteľných zdrojov, najbohatšími zdrojmi sú biomasa a odpady spolu s vodnou energiou (hlavne v Rakúsku a na Slovensku).

Prebiehajúca reštrukturalizácie sektora energetiky je príležitosťou diverzifikovať zdroje energie, splniť kjótske požiadavky a ponúknuť občanom určité ekonomické, sociálne a environmentálne výhody.

¹⁶ Podľa *Tematickej stratégie ochrany ovzdušia* sú najzávažnejšie znečisťujúce látky vo vzťahu k zdraviu prízemný ozón (vznikajúci reakciou prchavých organických zlúčenín (VOCs) a oxidov dusíka (NOx)) a disperzný materiál (formovaný plynmi ako oxid siričitý (SO₂), oxidy dusíka a amoniak (NH₃)). Ekosystémy sú taktiež zničené acidifikáciou, ktorá vedie k strate rastlínstva a živočíšstva.

¹⁷ Údaje nie sú dostupné za Ukrajinu. Zdroj: DG TREN

¹⁸ Produkcia primárnej energie je definovaná ako primárna výroba plus dovoz, zhodnotené produkty a výmena tovarov, v menšej miere vývoz a dodávka palív morským základňami (pre námorné lode všetkých krajín); preto predstavuje energiu potrebnú pre uspokojenie vnútrozemskej spotreby v rámci národného teritória.

Sektor výstavby a najmä rozsiahle sídliská sú príkladmi veľmi veľkého potenciálu energetickej účinnosti, kde možno dosiahnuť okamžité výsledky za primerané náklady a v rozumnom čase.

2.5.3 Prírodné riziká a manažment rizík

Za posledné desaťročia čelí stredná Európa radu prírodných i človekom vyvolaných katastrof s nadnárodnou dimenziou. Povodňová skúsenosť v strednej Európe v auguste 2002 (najmä Dunaj, Odra, Labe) a trvajúca vlna horúčav počas leta 2003 patria k nedávnym príkladom škôd spôsobených nepredpokladanými prírodnými rizikami v podobe počasia. Ako príklady technologických rizík, havária v černobyľskej jadrovej elektrárni a otrava na rieke Tisa získali pozornosť medzinárodnej verejnosti.

Koncepty na prevenciu katastrof (záplavy, zosuvy pôdy, zemetrasenia, lavíny, veterné smršte, suchá, jadrové havárie, priemyselné znečistenie, otravy a eutrofizácia vôd), vrátane plánov civilnej ochrany a manažmentu rizík, sú do veľkej miery orientované na odstraňovanie následkov a realizované iba na národnej úrovni.

2.6 Silné stránky, slabé stránky, príležitosti a ohrozenia

	Silné stránky	Slabé stránky	Príležitosti	Ohrozenia
Všeobecná situácia a sociálno-ekonomická výkonnosť	<ul style="list-style-type: none"> – Vysoký ekonomický potenciál s priemyselnou tradíciou – Diverzifikovaná ekonomická štruktúra a dynamický rozvoj – Priaznivé podmienky pre priame zahraničné investície, najmä v nových členských štátoch – Diverzifikovaná kultúra so spoločnými identitami 	<ul style="list-style-type: none"> – Zanedbané a nedostatočne využívané časti infraštruktúry (napr. dopravná infraštruktúra, bývanie) – Ekonomické disparity ako rozdeľujúci prvok (napr. ekonomické disparity pozdĺž vonkajšej hranice EÚ, medzi starými a novými členskými štátmi, v rámci krajín, mesto – vidiek, centrum - periféria) – Nedostatočná nadnárodná spolupráca (napr. z dôvodu nedostatku finančných a ľudských zdrojov, niekedy silný nacionalizmus) – Fyzické bariéry, napr. nepriechodné hranice – silne rodovo segregované trhy práce: nižšia miera zamestnanosti žien, vysoká nezamestnanosť, nižšia úroveň kvalifikácie u žien 	<ul style="list-style-type: none"> – Priestorové štruktúry poukazujú na štruktúrne prepojenia medzi východom a západom, severom a juhom, starými, novými, kandidátskymi a susednými štátmi EÚ. Pri využití týchto cezhraničných prepojení by nadnárodná spolupráca mohla pomôcť prekonať fyzické bariéry a odokryť skryté potenciály. – Zvýšenie mobility pracovnej sily – Dynamické aktivity priamych zahraničných investícií 	<ul style="list-style-type: none"> – Nevyrovaný rozvoj na nadnárodnej úrovni – Rastúce disparity v rámci krajín (regióny hlavných miest – vidiecke regióny) – Rozdielna rýchlosť rozvojového procesu (medzi krajinami a regiónmi)¹⁹ – Silná závislosť na špecifických odvetviach (baníctvo, spracovanie železa, námorná preprava, poľnohospodárstvo...) v niektorých oblastiach programového územia – Nesúlady v úrovni príjmov – silný rast ekonomických rozdielov a rozdielov v príjmoch medzi regiónmi z dôvodu selektívneho toku priamych zahraničných investícií a dynamického rozvoja – Negatívne efekty rozdielnych štruktúrnych zmien (úpadok v primárnom sektore, deindustrializácia), ako sú úbytok obyvateľov a nepriaznivé demografické štruktúry, chýbajúce perspektívy pracovných miest

¹⁹ Ekonomická výkonnosť a rozvoj krajiny sú v súčasnosti spojené s členstvom v EÚ (napr. staré členské štáty EÚ majú najvyššie hodnoty HDP). Ak sa tento model stabilizuje, ekonomický rozvoj krajín susediacich s EÚ bude z dlhodobého hľadiska brzdený.

	Silné stránky	Slabé stránky	Príležitosti	Ohrozenia
Inovácie	<ul style="list-style-type: none"> - Priemerná alebo nadpriemerná zamestnanosť v high-tech službách vo väčšine krajín - Verejné výdavky na výskum a vývoj na úrovni priemeru EÚ25 - Infraštruktúra vývoja a výskumu v centrálnych regiónoch dobre rozvinutá - Vysoký potenciál vzdelanosti 	<ul style="list-style-type: none"> - Podpriemerný podiel populácie s terciárnym vzdelaním a menej absolventov prírodovedných a technických vysokých škôl vo väčšine krajín - Podpriemerná účasť na celoživotnom vzdelávaní - Nízke výdavky na výskum a vzdelávanie v súkromnom sektore - Nepriaznivá infraštruktúra pre výskum a vzdelávanie a značne nižšia účasť klastrov vo vidieckych a neurbanizovaných regiónoch 	<ul style="list-style-type: none"> - Dynamické dobiehanie v niektorých nových členských štátoch - Silné priame zahraničné investície v oblasti výchovy a výskumu v nových členských štátoch - Mobilná pracovná sila - Ďalší rozvoj jestvujúcich inovačných systémov (infraštruktúra pre výskum a vývoj, transfer know-how, vzdelávacie zariadenia) - Ďalšie skvalitnenie stimulov a ďalších podmienok podnikateľského prostredia - Sila portfólia klastrov v regiónoch hlavných miest väčších nových členských štátov 	<ul style="list-style-type: none"> - Silný rast ekonomických rozdielov a rozdielov v príjmoch medzi regiónmami z dôvodu selektívneho toku priamych zahraničných investícií - Vysoká centralizácia inovačných aktivít v mestských oblastiach - Slabé dobiehanie v oblasti kvalifikácie (celkovo) - Odliv kvalifikovaných mozgov
Dopravná infraštruktúra, dostupnosť a IKT	<ul style="list-style-type: none"> - Dobre dostupné regióny, najmä v „srdci“ strednej Európy - Prístup k dvom moriam (Baltské more a Stredozemné more) - Stále relatívne vysoký podiel železníc v nákladnej doprave - Veľké skúsenosti v rozvoji (environmentálne vhodných) systémov dopravy - Vo všeobecnosti stále vysoký podiel mestskej verejnej dopravy 	<ul style="list-style-type: none"> - Čiastočne slabá dostupnosť (napr. z dôvodu chýbajúcich alebo zanedbaných dopravných spojení) a to najmä vo vidieckych a okrajových regiónoch - Zaostávanie v kvalite a množstve vysoko rozvinutej dopravnej infraštruktúry - Nižšia bezpečnosť na cestách nových členských štátov - Infraštruktúra IKT vo všeobecnosti v nových členských štátoch zaostáva, najmä vo vidieckych oblastiach - Nerozvinuté environmentálne priaznivé dopravné systémy v niektorých krajinách 	<ul style="list-style-type: none"> - Modernizácia nadnárodných koridorov (najmä železničných) a zvýšenie kvality verejnej dopravy (v mestách) - Dobiahanie v oblasti infraštruktúry IKT (širokopásmový prístup, internet) - Zlepšenie prepravných podmienok na základe jestvujúceho logistického rámca - Prechod prepravy tovarov a osôb na environmentálne vhodnejšie druhy dopravy 	<ul style="list-style-type: none"> - Vysoká hustota a zvyšovanie dopravných tokov (mestské oblasti, nadnárodné trasy, zvyšovanie mobility...) - Vysoké environmentálne záťaž - Vylúčenie niektorých skupín obyvateľov v dôsledku regionálnej dostupnosti, nízkych príjmov, vekovej štruktúry, chorobnosti...

	Silné stránky	Slabé stránky	Príležitosti	Ohrozenia
Životné prostredie	<ul style="list-style-type: none"> - Unikátne prírodné hodnoty a typy krajiny - Bohatá biodiverzita - Chránené oblasti - Prírodné prostredie ako zdroj budúceho ekonomického a sociálneho rozvoja 	<ul style="list-style-type: none"> - Nepriaznivá kvalita prírodných hodnôt (napr. voda, pôda, ovzdušie, biodiverzita) ako dôsledok vysokej ekonomickej koncentrácie (napr. oblasti banskej činnosti, priemyselné oblasti, poľnohospodárstvo...) - Fragmentácia krajiny, hluk a emisie v dôsledku hustej dopravnej infraštruktúry (najmä cestnej dopravy) - Využívanie nerastných surovín ohrozuje prírodné prostredie a prostredie človeka - Vysoká energetická závislosť a nízky podiel využívania obnoviteľných zdrojov energie 	<ul style="list-style-type: none"> - Vysoký potenciál produkcie energie z obnoviteľných zdrojov - Vysoký potenciál sociálneho a ekonomického využívania prínosov z prírodného prostredia - Zvyšovanie prírodných hodnôt 	<ul style="list-style-type: none"> - Intenzívne využívanie krajiny a rozptýlené štruktúry osídlenia - Počas posledných rokov vysoká miera vystavenia povodňiam pozdĺž riek a ďalšie prírodné riziká - Neistoty v oblasti vplyvov na zmenu klímy
Mestá a regióny	<ul style="list-style-type: none"> - Potenciál populačného rozvoja - Silné a prosperujúce regióny hlavných miest ako nositelia ekonomického rastu - Malé a stredne veľké mestá ako centrá ekonomického rozvoja - Polycentrický systém 	<ul style="list-style-type: none"> - Funkcie veľkomestských oblastí sú v európskom kontexte stále nedostatočne rozvinuté - Veľké národné a medzinárodné disparity (najmä medzi hlavným mestom a ostatnými regiónmi) - Znižovanie ekonomického potenciálu v okrajových vidieckych oblastiach - Veľké ekonomické a sociálne disparity: mestské aglomerácie – vidiecke oblasti a/alebo v rámci mestských oblastí 	<ul style="list-style-type: none"> - Nové formy spolupráce medzi súkromným a verejným sektorom - Koordinácia rozdelenia práce a funkcií medzi mestom a dedinou - Zvyšovanie kultúrnych hodnôt 	<ul style="list-style-type: none"> - Zvyšovanie monocentrického rozvoja na národnej úrovni (napr. z dôvodu koncentrovaných výdavkov priamych zahraničných investícií) posilňuje národné disparity medzi regiónmi hlavných miest a ostatnými regiónmi - Sociálna a priestorová segregácia - Zvyšovanie suburbanizačných procesov s negatívnymi vplyvmi na životné prostredie - Zvyšovanie objemu dochádzania za prácou (commuting) - Finančné reštrikcie na poskytovanie dostatočného objemu verejnej infraštruktúry a verejných služieb

2.7 Poučenia a odporúčania

Od INTERREG IIIB k „teritoriálnej spolupráci“

Cieľom operačného programu Stredná Európa je budovať na skúsenostiach získaných počas predchádzajúceho programu pre oblasť CADSES. Spolupráca v tejto oblasti začala v polovici 90. rokov. Program Interreg IIC (1997 – 1999) zohral významnú úlohu pri vytváraní a posilňovaní sietí spolupráce a prispel k lepšiemu porozumeniu spoločných problémov a riešení. Projekty realizované v rámci následného programu Interreg IIIB CADSES (2000 – 2006) by mohli byť budované na tomto základe.

Projekty Interreg IIIB sa zameriavali spravidla na podporu európskych a národných politík a smerníc a vytvorili siete na dosiahnutie výsledkov. Príklady možno ilustrovať na týchto prístupoch:

- Skúsenosti posledných rokov ukazujú, že priehrady ako aj ďalšie protipovodňové opatrenia môžu v prípade extrémnych záplav zlyhať. Najmä v sídlach to môže potom viesť k devastačným sociálno-ekonomickým a ekologickým škodám. Efektívne riešenie rizík záplav vyžaduje prijatie koordinovaných nadnárodných opatrení. Užitočné prístupy k prevencii záplav a lepšej pripravenosti zahŕňajú revitalizáciu alebo rozšírenie inundačných území a retenčných oblastí. Niekoľko nadnárodných projektov realizovaných v rámci programu Interreg IIIB CADSES sa úspešne zaoberalo touto témou. Ide napríklad o projekty ELLA na Labe, ODERREGIO na Odre a ILUP na Dunaji.
- Program INTERREG IIIB CADSES sa venoval aj otázkam inovácií v životnom prostredí v nadnárodnom kontexte. Projekty ako I-Log, I2E, INDE alebo Trans-IT pracovali v oblastiach priemyselnej logistiky, rozvoja klastrov, komercializácie technologických parkov a lepšej spolupráce medzi verejným sektorom a malými a strednými podnikmi.
- Bývanie je ďalšou významnou oblasťou, kde spoločné riešenia môžu ušetriť čas i peniaze a účinnejšie zlepšiť kvalitu života občanov. V celej strednej a východnej Európe dominujú v niektorých mestských oblastiach panelákové sídliská. Pilotné projekty obnovy bývania v rámci projektu LHASA (Large Housing Areas Stabilisation Action – projekt stabilizácie veľkých sídlisk) prispel k sociálnej stabilizácii veľkých sídlisk v ôsmich mestách a zlepšil tak v týchto oblastiach kvalitu života 600 000 obyvateľov.
- uskutočnené boli aj prvé „do budúcnosti orientované“ pokusy na stimuláciu rozvoja a integrácie oblastí pozdĺž dopravných koridorov a na prípravu strategických vízií pre menšie cezhraničné oblasti v rámci programu CADSES (projekty: AB Landbridge, EUcore III, Carpathian Project). Budúce projekty v týchto oblastiach by mali brať do úvahy ich zistenia a odporúčania.

V CADSES programe do októbra 2006 príspevok z EFRR prevyšoval 143 miliónov EUR, ktoré boli alokované počas programovacieho obdobia 2000-2006 na podporu 134 projektov. Spolu bolo zapojených okolo 1600 projektových partnerov zo všetkých 18 krajín. Väčšina projektových partnerov však mala pôvod v starých členských štátoch (Taliansko, Nemecko, Rakúsko, Grécko).

V novom programovom období s vyrovnanějšími štartovacími podmienkami v oblasti spolupráce bude hlavná výzva pozostávať z realizácie aj tých stratégií a akčných plánov, ktoré boli vypracované v rámci CADSES programu.

Operačný program Stredná Európa by mal stavať na skúsenostiach a výstupoch dosiahnutých v rámci CADSES a dôkladne analyzovať ponaučenia, na ktoré je potrebné upozorniť. Toto sa týka najmä:

- potreby jasných implementačných pravidiel v zmysle pravidiel oprávnenosti už od začiatku programu a jasného opisu očakávaných výsledkov
- vytvorenia spoločných nástrojov na pomoc pri tvorbe projektov a ich implementácii (príručka na riadenie projektov, manuály pre hodnotenie atď.)
- potreby mechanizmov pre spätnú väzbu od projektových partnerov nad rámec povinného podávania správ

- vytvorenia programu so silnou výukovou kapacitou a vôľou zlepšiť jeho štruktúru

Zohľadňujúc nové smery Európskej únie v oblasti kohéznej politiky, program Stredná Európa by sa mal zamerať na prístup orientovaný na výsledky a špecificky tak prispieť k dosiahnutiu lisabonských a göthenborských cieľov. Pre nový program to znamená nasledujúce výzvy:

- osloviť nové subjekty v oblasti inovácií, ekonomického rozvoja a životného prostredia,
- klásť väčší dôraz na potrebu využitia minulých i súčasných aktivít a iniciatív a explicitne podporovať lepšie využívanie dostupných poznatkov,
- viac zdôrazňovať prípravu konkrétnych investícií a urýchľovať vývoj a implementáciu projektov, ktoré majú významnú strategickú úlohu v programovej oblasti,
- zabezpečiť súlad s cieľmi konvergenzie a konkurencieschopnosti národných strategických referenčných rámcov a ďalších programov.

3. Stratégia programu

Stratégia operačného programu pre Stredná Európa na obdobie 2007 – 2013 sa zameriava na posilnenie nadnárodného charakteru spolupráce medzi členskými štátmi v otázkach strategického významu. Pre tento účel bola vypracovaná spoločná programová stratégia, ktorá

- je koherentná s politikami EÚ (lisabonská a göteborgská agenda, Strategické usmernenia Spoločenstva pre kohéznú politiku 2007 – 2013)
- buduje na analýze teritoriálnych potrieb strednej Európy (kapitola 2)
- dáva odpovede na identifikované slabé stránky (kapitola 2, SWOT)
- je relevantná v predmetnej nadnárodnej oblasti (kapitola 3.6) a
- berie do úvahy poznámky vyplývajúce z ex-ante hodnotenia (kapitola 3.5)

Strategické usmernenia Spoločenstva pre kohéznú politiku (2007 – 2013) predstavujú **široký rámec** pre vypracovanie tejto programovej stratégie. Usmernenia vyžadujú teritoriálnu spoluprácu na dosiahnutie lepšej teritoriálnej kohézie a zvýšenie konkurencieschopnosti. Usmernenia reflektujú lisabonskú agendu (rast, konkurencieschopnosť a zamestnanosť) i göteborgskú agendu (trvalá udržateľnosť) a predkladajú aktivity na (1) zvýšenie atraktívnosti členských štátov, regiónov a miest; (2) podporu inovácií, podnikania a rastu poznatkovej ekonomiky a (3) vytvorenie väčšieho počtu a lepších pracovných príležitostí. Členské štáty by navyše mali uplatňovať cieľ trvalej udržateľnosti ako aj rovných príležitostí vo všetkých etapách prípravy a implementácie programov a projektov.

Strategické usmernenia Spoločenstva berú explicitne do úvahy teritoriálny rozmer kohéznej politiky EÚ ako jeden z určujúcich elementov v kontraste so sektorovými politikami. V dôsledku toho usmernenia zdôrazňujú, že členské štáty a regióny by mali venovať osobitnú pozornosť špecifickým potrebám, aby zabránili tomu, že rastový potenciál EÚ bude negatívne ovplyvňovať nerovnomerný regionálny rozvoj. V tejto súvislosti má teritoriálny rozmer mimoriadny význam pre mestské a vidiecke oblasti, cezhraničné oblasti a regióny trpiace na iné problémy (vzdialenosť od centra, riedke osídlenie, horský charakter a pod.).

Program pre strednú Európu sa zameriava na prijatie konzistentného, transparentného a pritom flexibilného strategického prístupu. Na podklade celkového programového cieľa, čiastkových cieľov a priorít ako aj horizontálnych implementačných princípov sa program spolupráce chápe ako „učiaci sa systém“, ktorý sa prispôsobuje počas realizácie vonkajším i vnútorným potrebám. Adaptácia počas trvania programu sa môže ukázať nevyhnutná napríklad z dôvodu neočakávaných vonkajších udalostí (napríklad katastrof) alebo neočakávaného vývoja (ekonomického, sociálneho, environmentálneho). Adaptácia sa môže stať nevyhnutnou z dôvodu racionalizácie celkového prístupu, ak bude k dispozícii viac skúseností.

3.1 Programový cieľ

Celkový **programový cieľ** bol formulovaný v priamej reakcii na obnovenú lisabonskú stratégiu (rast, konkurencieschopnosť a zamestnanosť) a göteborgskú agendu (trvalá udržateľnosť). Lisabonská stratégia, vytvorená s cieľom urobiť z Európy najkonkurencieschopnejšiu ekonomiku na svete, tvrdí, že treba zmobilizovať rastový potenciál, ktorý existuje vo všetkých regiónoch, aby sa zlepšila geografická rovnováha ekonomického rozvoja. Ako výsledok sa očakáva, že bude možné zvýšiť potenciálnu mieru rastu v EÚ. Na tomto základe Program pre strednú Európu 2007 - 2013 sformuloval svoj celkový programový cieľ nasledovne:

Posilnenie teritoriálnej kohézie, podpora vnútornej integrácie a zvýšenie konkurencieschopnosti strednej Európy

Teritoriálna kohézia, znamenajúca vyrovnané rozdelenie ľudských aktivít naprieč celou Úniou, dopĺňa ekonomickú a sociálnu kohéziu. Tento koncept prekladá cieľ trvalo udržateľného a vyrovnaného rozvoja do reči územného rozvoja. V Tretej kohéznej správe je koncept teritoriálnej kohézie ďalej rozpracovaný, pričom sa konštatuje, že „[...] ľudia by nemali byť znevýhodnení tým, kde v rámci Únie žijú“. Zdôrazňuje sa, že disparity sa neobmedzujú len na kohézne krajiny, ale existujú aj na národnej úrovni medzi veľkomestskými oblasťami a zvyškom krajiny, na regionálnej úrovni a dokonca i v rámci jednotlivých regiónov a miest. Disparity môžu byť spôsobené štrukturálnymi nedostatkami, nedostatočnou dostupnosťou alebo inými geografickými prekážkami. Teritoriálna kohézia zahŕňa spravodlivý prístup pre občanov a ekonomických aktérov k verejnoprospešným službám bez ohľadu na územie, ku ktorému sú viazaní. Ďalej sa zameriava na zabezpečenie vyrovnaného rozvoja, budovanie trvalo udržateľných komunít v mestských i vidieckych oblastiach a dosiahnutie konzistentnosti s ostatnými sektorovými politikami, ktoré majú priestorové vplyvy (doprava, hospodárstvo...). To vyžaduje zlepšenie územnej integrácie a podporu spolupráce medzi jednotlivými skupinami i v rámci nich.

V strednej Európe spôsobujú územné disparity nevhodnú alokáciu zdrojov a nižšiu úroveň účinnosti a ekonomickej konkurencieschopnosti, než by mohla byť potenciálne dosiahnutá v dotknutých regiónoch. Následne ohrozujú územné disparity harmonický rozvoj hospodárstva v oblasti spolupráce, jednotný trh a európsku integráciu. Ako poznamenáva Tretia kohézna správa, niektoré z najchudobnejších regiónov v nových členských štátoch majú najvyššiu mieru rastu v Únii. V dôsledku toho sa nemožno na disparity pozeráť len z pohľadu úrovne HDP, ale majú aj ďalšie územné aspekty ako dostupnosť a zabezpečenie vysoko kvalitných služieb.

Integrácia má sociálny, ekonomický a územný rozmer. Integrácia znamená odstránenie bariér slobodnému pohybu v zmysle fyzickom, právnom, sociálnom a ekonomickom. Slobodný pohyb ľudí, tovarov, informácií a myšlienok by sa mal uľahčovať pomocou optimalizácie sietí, harmonizácie regulácií a vytvorenia spoločných noriem. V praktických podmienkach možno integráciu urýchliť aj prípravou spoločných projektov a všeobecnejšie pomocou vzájomnej interakcie a spolupráce v rôznych oblastiach. Integrácia znamená budovať účinné dopravné a komunikačné siete (fyzické i virtuálne) a uľahčiť prístup k informáciám pre všetkých občanov, podniky a inštitúcie.

Stredná Európa je jednou z oblastí, kde je proces prehlbovania vzťahov najnáročnejší. Integrácia strednej Európy môže využiť výhody mimoriadne veľkej rôznorodosti z pohľadu ekonomického, sociálneho, environmentálneho, kultúrneho i územného: integrácia východu a západu, severu a juhu, rozvinutých a nedostatočne rozvinutých oblastí, ľahko dostupných a ťažko dostupných oblastí. Veľká rôznorodosť je kľúčovým strategickým faktorom rozvoja oblasti z pohľadu poľnohospodárstva, priemyslu a cestovného ruchu. Silné vzťahy medzi regiónmi v strednej Európe pomôžu integrovať oblasť so zvyškom Európy a vo vnútri samotného regiónu. Veľkomestské regióny ako aj malé a stredne veľké mestá budú zohrávať kľúčovú úlohu ako katalyzátory rozvoja svojich krajín a regiónov. Budovanie silnej polycentrickej siete a trvalo udržateľné využívanie prírodného a kultúrneho dedičstva ako predpoklad kohézie a konkurencieschopnosti posilní proces celkovej integrácie.

Prostredníctvom rozvoja vlastných integračných prvkov, ako sú riečne koridory, pobrežné zóny, horské oblasti a podobne, prispeje nadnárodná spolupráca a integrácia k uvoľneniu a zužitkovaniu

takýchto potenciálov a prinesie významné prostriedky ekonomického, sociálneho a environmentálneho rozvoja. V tomto zmysle disponuje stredná Európa radom geografických oblastí (podunajský región, karpatský región, jadransko-alpský región, nemecko – česko – poľské pohraničie, euroregióny), ktoré otvárajú možnosť efektívnej nadnárodnej a regionálnej spolupráce a sú významným faktorom na stabilizáciu celej oblasti ako aj vytvorenia pevných prepojení z pohľadu spoločných záujmov a ekonomickej a sociálnej identity.

Konkurencieschopnosť sa v tomto programe nechápe len ako čisto ekonomická výkonnosť, ale skôr ako komplexnejší koncept, ktorý zahŕňa jemnejšie faktory, ktoré ovplyvňujú ekonomický rozvoj pozitívne (kvalita života, trvalá udržateľnosť, rovnosť mužov a žien a pod.). Konkurencieschopnosť sa tiež považuje za nevyhnutnú podmienku dosiahnutia ekonomického bohatstva a vysokej kvality života. V tomto zmysle konkurencieschopnosť neznamená len strategické využívanie a rozvíjanie ekonomickej sily a dynamiky ale aj schopnosť rozvíjať územný, kultúrny a sociálny kapitál medzi jednotlivcami, firmami a inštitúciami. Z ekonomického a územného pohľadu konkurencieschopnosť znamená schopnosť regiónov vysporiadať sa s celoeurópskou konkurenciou. Regionálna koncentrácia a špecializácia a konkurencia medzi investičnými lokalitami sa realizuje, ak sú dostatočne silné. Zároveň sa konkurencia presúva z národnej na regionálnu a miestnu úroveň z dôvodu otvorenia trhu a zavedeniu jednotnej meny. Územia si konkurujú skôr na základe absolútnych alebo konkurenčných výhod než na základe komparatívnych výhod, čo vždy každej krajine zaručuje úlohu na vnútornom rozdelení práce, bez ohľadu na to, aká nízka je jeho produktivita.

V strednej Európe sú stále pretrvávajúce disparity medzi východnou a západnou oblasťou spolupráce ako aj v rámci jednotlivých členských štátov (najmä medzi hlavnými mestami a ostatnými regiónmi). Hoci väčšinou disparity v rámci oblasti nie sú mimoriadne veľké, kohézia „chýba“ prinajmenšom pozdĺž troch línií označujúcich silné ekonomické disparity. Konkurencieschopnosť ide ruka v ruku s inováciami, nakoľko sú spolu s poznatkami a procesom učenia považované za kľúč k ekonomickému rozvoju. Avšak, zatiaľ čo poznatky a inovácie sú stredobodom snáh EÚ urýchliť rozvoj a vytvoriť viac pracovných miest, v strednej Európe základné podmienky inovácií niekedy chýbajú. Toto konštatovanie sa vzťahuje najmä na nízke výdavky na výskum a technologický rozvoj, regionálne kapacity generovať a absorbovať nové technológie (IKT) a úroveň kvalifikácie ľudských zdrojov. Stredná Európa musí preto splniť jasnú výzvu zlepšenia klímy pre inovácie a urýchlenia transferu do spoločnosti založenej na poznatkoch. Lepšia dostupnosť k poznatkom a informáciám a účinný dopravný systém ďalej zlepší využívanie inovačného potenciálu strednej Európy a posilnia jej vnútornú integráciu a teritoriálnu kohéziu. Optimalizovaná územná štruktúra podporí ekonomický rozvoj a zmierni negatívne vplyvy ekonomického rastu.

Teritoriálna kohézia, vnútorná integrácia a konkurencieschopnosť nie sú nezávislými cieľmi. Medzi nimi sú zjavne veľmi úzke prepojenia a vzťahy. Göteborská stratégia trvalo udržateľného rozvoja hovorí, že ekonomické, sociálne a environmentálne efekty politik by mali byť preskúmané a koordinované s cieľom posilnenia synergií medzi trvalo udržateľným rozvojom a rastom.

3.2 Stratégie a ciele

Celkový programový cieľ bude dosahovaný prostredníctvom nasledujúceho strategického prístupu:

1. **Zlepšenie konkurencieschopnosti strednej Európy posilnením štruktúr inovácií a dostupnosti.**

Inovácie a dostupnosť sú nevyhnutnými faktormi zlepšenia konkurencieschopnosti strednej Európy. Inovácie patria medzi hybné sily ekonomického bohatstva, keďže podporujú prechod smerom k ekonomike založenej na poznatkoch a slúžia ako základňa ekonomického bohatstva. Dostupnosť, v zmysle spojenia i prístupu k štruktúram IKT, je nevyhnutnou podmienkou pre lepšie využívanie inovačných potenciálov strednej Európy a posilnenie jej vnútornej integrácie a územnej kohézie.

2. **Zlepšenie územného rozvoja vyrovnaným a trvalo udržateľným spôsobom prostredníctvom zlepšenia kvality životného prostredia a rozvojom atraktívnych miest a regiónov**

Vyrovnaný a trvalo udržateľný územný rozvoj je nevyhnutnou podmienkou ekonomického rozvoja a pomáha zmiernovať nežiaduce efekty rastu. To znamená rozvíjať životné prostredie a prírodné zdroje strednej Európy tak, aby boli zachované aj pre budúce generácie. Zlepšenie všeobecnej kvality životného prostredia a zníženie vplyvov prírodných i človekom vyvolaných katastrof s týmto cieľom súvisia. Mestá a regióny strednej Európy potrebujú stanovením opatrení dosiahnuť taký územný rozvoj, aby sa stali atraktívnymi miestami pre život a investície.

Celkové programové ciele a strategický prístup budú realizované prostredníctvom štyroch tematických priorít, ktoré priamo súvisia so špecifickými teritoriálnymi potrebami identifikovanými v SWOT analýze.

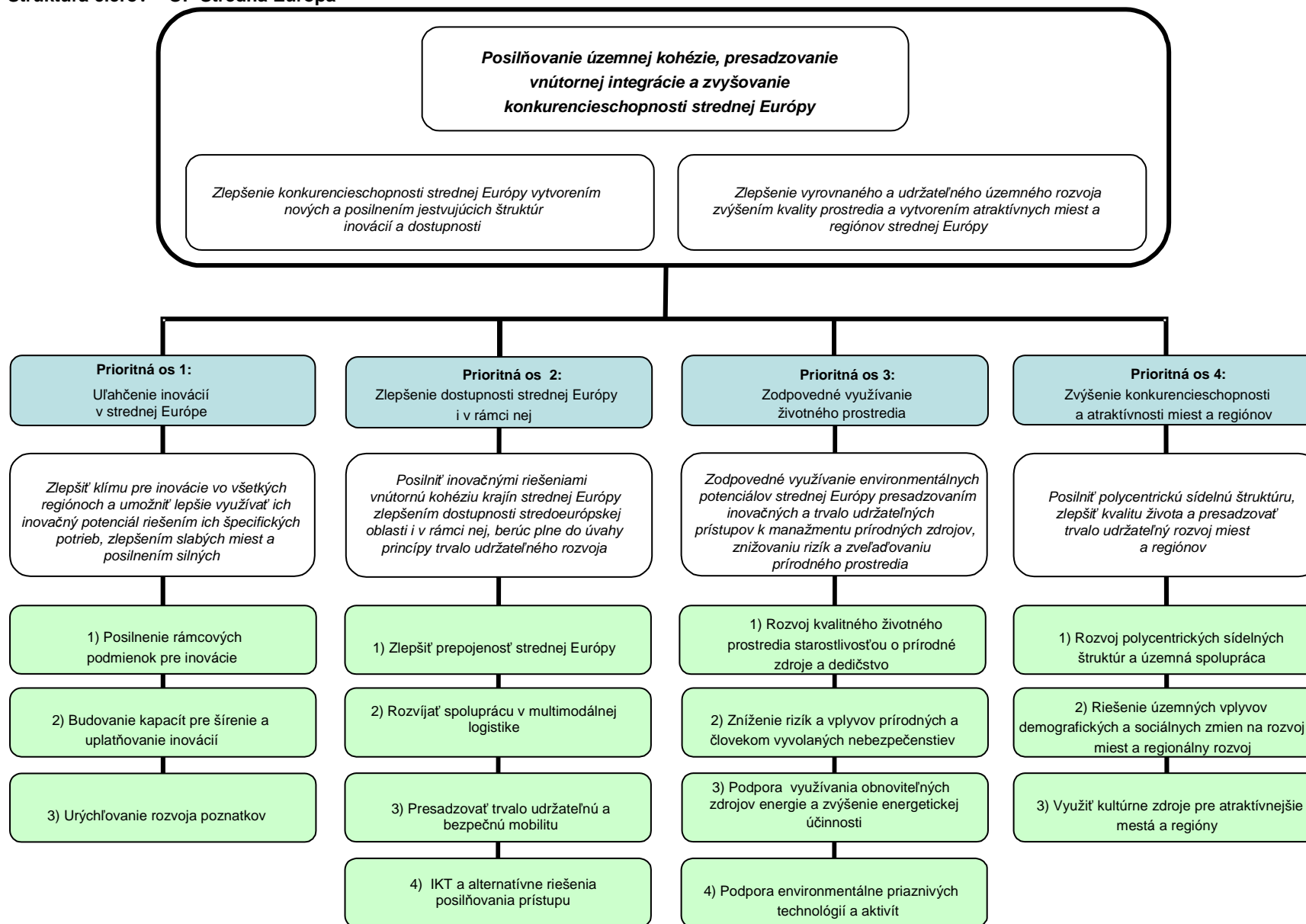
Prioritná os 1 – *Uľahčenie inovácií v strednej Európe* – zlepši rámcové podmienky pre inovácie a vytvorí možnosti pre transfer a uplatnenie inovácií. V tomto zmysle bude posilnený rozvoj založený na poznatkoch.

Prioritná os 2 – *Zlepšenie dostupnosti strednej Európy ako aj v rámci nej* – zlepši vzájomnú prepojenosť a intermodalitu dopravy v oblasti spolupráce. Podporí multimodálnu logistickú spoluprácu vo všetkých relevantných nadnárodných oblastiach. Trvalo udržateľná a bezpečná mobilita a informačné a komunikačné technológie budú podporované a využívané pre zvýšenie dostupnosti. Pomôže to zabezpečiť dostupnosť aj v riedko osídlených oblastiach a nájsť ďalšie alternatívne riešenia pre zvýšenie dostupnosti.

Prioritná os 3 – *Zodpovedné využívanie životného prostredia* – vytvára vysoko kvalitné životné prostredie starostlivosťou o prírodné zdroje a dedičstvo, znižovaním rizík a vplyvov prírodných a človekom vyvolaných katastrof. Prioritná os bude viesť k podpore využívania obnoviteľných zdrojov energie a zvyšovania energetickej účinnosti v oblasti spolupráce. Využívanie environmentálne vhodných technológií a aktivít bude posilnené.

Prioritná os 4 – *Zvýšenie konkurencieschopnosti a atraktívnosti miest a regiónov* – podporí polycentrické štruktúry osídlenia a bude sa venovať vplyvom demografických a sociálnych zmien na rozvoj miest a regiónov. Využívanie kultúrnych zdrojov prispeje k dosiahnutiu väčšej atraktívnosti miest a regiónov.

Obr. 3: Štruktúra cieľov – OP Stredná Európa

3.3 Všeobecné zásady

Trvalá udržateľnosť

Zásada trvalej udržateľnosti sa zameriava na zabezpečenie relevantných rozvojových podmienok pre terajšiu generáciu bez obmedzenia rozvojových možností budúcich generácií. Pre zabezpečenie tohto cieľa budú posúdené tri dimenzie trvalej udržateľnosti – ekologická, ekonomická a sociálna.

- ekologická udržateľnosť znamená environmentálne vhodné využívanie prírodných zdrojov, zlepšenie kvality životného prostredia, ochranu biodiverzity a prevenciu rizík z hľadiska človeka a životného prostredia,
- ekonomická udržateľnosť znamená vytváranie ekonomického systému orientovaného na budúcnosť a zvyšovanie ekonomických kapacít a zručností pre inovácie,
- sociálna udržateľnosť znamená sociálnu rovnováhu, právo na ľudský život a účasť populácie na politike a spoločenskom dianí.

Projekty, ktoré majú byť podporené týmto nadnárodným programom, by mali prispieť k realizácii Stratégie EÚ pre trvalo udržateľný rozvoj²⁰ zameriavajúcej sa na kľúčové otázky, ako sú zmena klímy a čistejšie energie, zdravie verejnosti, sociálne vylúčenie, demografia a migrácia, manažment prírodných zdrojov, trvalo udržateľná doprava, globálna chudoba a rozvojové výzvy.

Zásady politiky Spoločenstva v oblasti ochrany a zlepšenia prírodného dedičstva a biodiverzity ako aj relevantné dodatky treba rešpektovať. To sa týka hlavne plnenia záväzkov vyplývajúcich zo smernice o biotopoch (92/43/EEC) a smernice o vtákoch (79/409/EEC), ktoré vyústili do zostavenia ekologickej sústavy Natura 2000.

Inovácie

Projekty implementované v rámci tejto nadnárodnej spolupráce v rokoch 2007 – 2013 prispievajú k vybudovaniu informačnej spoločnosti. To sa týka v prvom rade aktivít, ktoré vytvárajú podmienky pre vytvorenie *jednotného európskeho informačného priestoru, ktorý podporuje otvorený a konkurenčný vnútorný trh pre informačnú spoločnosť a mediálne služby*. Operačný program pomôže pripraviť kapacity na *zvýšenie investícií do inovácií a výskumu v oblasti IKT. Lepšie verejnoprávne služby a kvalita života pomocou IKT* sú predmetom riešenia v niekoľkých oblastiach intervencie. Operačný program Stredná Európa prispeje k dosiahnutiu stratégie „**i2010 - Európska informačná spoločnosť v roku 2010**“.

V súlade s bodom 11 návrhu nariadenia o aktivitách ERDF týkajúcich sa malých a stredných podnikov prispeje nadnárodný operačný program k realizácii Európskej charty malých podnikov prijatej Európskou radou v júni 2000 v Santa Maria de Feira v oblasti zvýšenia technologických kapacít v malých podnikoch.

Rovnosť príležitosti a nediskriminovanie

V rámci operačného programu bude dodržané **rovnaké postavenie mužov a žien** a osoby nebudú na základe ich pohlavia, rasy a pôvodu²¹ diskriminované. Posúdenie zásady rovných príležitostí bude zabezpečené vo všetkých etapách implementácie programu ako aj počas realizácie finančnej podpory z fondov a hodnotenia vplyvu programu. Táto zásada bude dodržaná najmä v etape definovania kritérií na výber projektov. So zreteľom na problémy na trhu práce podporovanom programom bude vyvinuté úsilie na presadzovanie rovných šancí v prístupe na trh práce prostredníctvom podpory

²⁰ Správa Komisie Rade a Európskemu parlamentu o súhrne stratégie trvalo udržateľného rozvoja: operačná platforma. Brusel 13. december 2005, COM (2005) 658 final.

²¹ Článok 16 všeobecného nariadenia (1083/2006)

zamestnanosti žien a vytvorenia nových pracovných možností pre ženy ako aj prostredníctvom rovného prístupu do oblasti odborného vzdelávania.

Amsterdamskou zmluvou z roku 1999 bola rodová rovnosť prijatá ako jedna z hlavných úloh Spoločenstva – nerovnováhu treba odstrániť a podporu treba venovať rovným príležitostiam pre mužov a ženy. V článku 11 všeobecného nariadenia sa uvádza, že členský štát a Komisia sa musia starať o zabezpečenie rovných príležitostí pre mužov a ženy implementovaním aktivít vyplývajúcich z európskych fondov. Pri akýchkoľvek verejných výdavkoch treba mať na starosti, aby bolo vykonané posúdenie takýchto výdavkov z hľadiska ich vplyvov na rovné príležitosti a v prípade potreby treba takéto aktivity upraviť.

V návrhu ústavy z roku 2003 je otázka rodovej rovnosti spomínaná ako „zníženie nerovnováhy medzi mužmi a ženami a podpora rovných príležitostí pre mužov a ženy“ ako aj „boj proti diskriminácii z dôvodov pohlavia, rasy, etnickej a náboženskej príslušnosti“.

Pri vypracúvaní tohto programu sa bude k otázke rodovej rovnosti pristupovať ako k prierezovej otázke. Tam, kde to bude vhodné, sa budú uplatňovať rodové aspekty.

3.4 Strategické zásady implementácie

V súlade s lisabonskou a göteborgskou agendou a Strategickými usmerneniami Spoločenstva pre kohéznú politiku 2007 - 2013 program dodržiava špecifické zásady implementácie na podporu vysokých inovácií a vzdelávacích kapacít ako aj maximalizáciu celkových vplyvov a viditeľnosti programu.

Podporovanie dostupnosti potrebných poznatkov pre partnerstvá

Kľúčovým aspektom tohto prístupu je väčší dôraz na **dostupnosť relevantných a aktuálnych poznatkov a nástrojov** na prípravu partnerstiev s cieľom vyhnúť sa duplicitne úsilia a vybudovať pevnú základňu pre inovácie. V tomto zmysle sa program nielen snaží podporovať príslušné partnerstvá pre prípravu, implementáciu a šírenie plánovaných výstupov a výsledkov, ale aj zdôrazňuje význam budovania na základe minulých snáh a poznatkov, aby sa vyhlo „vynachádzaniu kolesa“. Ak budú mať partnerstvá k dispozícii dostatok príslušných poznatkov, umožní to efektívnejšiu tvorbu, transfer a uplatňovanie poznatkov v rámci programu na riešenie existujúcich disparít medzi regiónmi a nerovnomerného rozvoja v oblasti spolupráce.

V tomto duchu program vyzýva partnerstvá, aby do aktivít zapojili príslušných aktérov a profesionálov a aby zabezpečili **efektívne budovanie sietí presahujúcich samotné partnerstvá**. Tento prístup nazerá na partnerstvá ako na časť oveľa širších oblastí relevantných aktivít jednak na strane vedeckej ako aj na strane tvorby politik, z ktorých najrelevantnejšie by mali byť partnerstvám známe a mali by byť súčasťou širšieho prístupu k tvorbe sietí.

Zameranie na výstupy, výsledky a súčasnú realizáciu

V súlade s novými smermi teritoriálnej kohéznej politiky Európskej únie program dodržiava **prístup orientovaný na výstupy a výsledky**. Tento prístup kladie väčší dôraz na vývoj konkrétnych, relevantných a hmatateľných výsledkov. Jedným z dôsledkov takéhoto prístupu je, že program špecificky podporuje tvorbu výstupov a výsledkov, ktoré priamo podporujú, alebo smerujú ku **konkrétnym budúcim iniciatívam a/alebo konkrétnym investíciám**. Ďalším dôsledkom tohto prístupu je, že program, hoci nie výlučne, podporuje snahy usilujúce sa o jasný pozitívny vplyv na jasne definované **hraničiace nadnárodné geografické oblasti**, ako sú povodia riek, dopravné koridory alebo polycentrický rozvoj. Tento dôraz je mimoriadne dôležitý pre program preto, lebo tieto nadnárodné geografické oblasti sú vysoko relevantné pre integrovaný ekonomický, sociálny a environmentálny rozvoj, ale nie sú typickým cieľom iných programov, ako sú cezhraničné alebo medziregionálne kooperačné programy.

S cieľom podporiť celkový prístup a zvýšiť celkovú viditeľnosť a pozitívne vplyvy program predpokladá vytvorenie a implementáciu **strategických projektov**, ktoré majú mimoriadny význam pre oblasť programu.

Ďalšie podrobnosti o kvalite výstupov, výsledkov a strategických projektov sú uvedené v kapitole 6.2.

3.5 Opodstatnenie zvolených priorít

3.5.1 Súhrnný opis hlavných zistení ex-ante hodnotenia

Obsah ex-ante hodnotenia

Ex-ante hodnotenie budúceho programu nadnárodnej spolupráce Stredná Európa bolo vykonané v úzkej spolupráci so strategickým environmentálnym hodnotením (SEA) z časového i obsahového hľadiska.

Súčasti ex ante hodnotenia zodpovedajú súčasti, ktoré sú súčasťou príslušného pracovného textu Európskej komisie:

- Zhodnotenie socio-ekonomickej analýzy, relevantnosť stratégie
- Odôvodnenia a konzistentnosť stratégie
- Vonkajšia koherentnosť s ostatnými koncepciami (na národnej úrovni a na úrovni Európskej únie)
- Očakávané výsledky a vplyvy
- Systémy implementácie

Tieto súčasti sa ďalej špecifikovali na schôdzach programovej skupiny. Ani riadiaci orgán ani pracovná skupina nepoložili nijaké dodatočné otázky ani nevzniesli v súvislosti s vyhodnotením ex ante nijaké ďalšie požiadavky.

Pri riešení týchto súčastí sa zohľadnili skúsenosti, získané počas obdobia programu 2000-2006, predovšetkým zistenia priebežného hodnotenia v roku 2003 a aktualizovaného priebežného hodnotenia v roku 2005.

Proces ex-ante hodnotenia

Ex-ante hodnotenie sme robili súčasne s vypracúvaním operačného programu. To znamená, že posudzovanie sa robilo v interaktívnom procese, na základe predbežných výsledkov procesu programovania a v úzkej koordinácii s programovacou skupinou.

Tento proces možno ďalej rozdeliť na niekoľko etáp, či fáz posudzovania.

1. Počas stretnutia tímu navrhovateľov (Drafting team) 04. - 05. septembra 2006 v Turíne tím na ex-ante hodnotenie prezentoval obsah hodnotenia a pracovný plán.
2. Posudzovanie prvých troch súčastí sa robilo na základe prvého návrhu operačného programu zo septembra 2006. Práca bola zdokumentovaná v dokumente, ktorý obsahuje podrobné komentáre, ktoré sa potom prediskutovali s programovými expertmi. Hlavné zistenia boli tiež prezentované a diskutované počas zasadnutia programovacej skupiny Task Force 05. – 06. októbra 2006.

3. Ďalšie posudzovanie sa robilo na základe verzie 2.0 návrhu z novembra 2006. Na jednej strane bolo zhodnotených zapracovanie skorších odporúčaní, boli posúdené aj prvotné výsledky externej koherentnosti programu s národnými strategickými referenčnými rámcami a vykonalo sa aj úvodné zhodnotenie očakávaných výsledkov a dopadov. Na druhej strane spracovali hodnotitelia aj diagramy dopadov. Tieto boli prezentované a diskutované spolu s ďalšími zisteniami v rámci pracovnej skupiny Task Force 22. – 23. novembra 2006. Detailné pripomienky a odporúčania boli prerokované s programovými expertmi.
4. Na základe výsledkov tohto zasadnutia a návrhu 3.0 OP (december 2006) boli prepracované a expertmi diagramy dopadov. Na základe toho boli prezentované a prerokované úvodné zhodnotenie očakávaných výsledkov a dopadov, ako aj implementačný systém (na základe návrhu 3.0 OP) v rámci pracovnej skupiny Task Force 22. – 23. januára 2007.
5. Návrh ex-ante hodnotiacej správy bol prezentovaný na zasadnutí Task Force 19. – 20. marca 2007 spoločne so vstupmi k navrhovanému systému indikátorov. Nasledovalo zhodnotenie systému indikátorov, ako aj očakávaných dopadov programu s ohľadom na finančné alokácie a kvantifikáciu indikátorov obsiahnutých v návrhu 3.6 OP. Toto hodnotenie bolo prezentované na zasadnutí Task Force 10. – 11. mája v Budapešti.

Výsledky a pridaná hodnota ex-ante hodnotenia

Zhodnotenie sociálno-ekonomickej analýzy, relevantnosť stratégie

Analýza je presným prehľadom aktuálnej situácie v oblasti spolupráce. Vo všeobecnosti obsahuje analýza súčasné a relevantné informácie o ekonomickej a sociálnej situácii v oblasti programu. Hlavné rozdiely, nedostatky a oblasti potenciálneho rozvoja, ktoré súvisia so stratégiou programu, sú predložené stručným spôsobom. Prebehli rozsiahle konzultácie s účastníkmi, aby sa tak identifikovali potreby a zozbierali predstavy o rozvoji. Odporúčania vyhodnocovateľov ex-ante boli do značnej miery integrované, pri čom sa eliminovali pôvodne nekonzistentnosti medzi analýzou SWOT a opisom oblasti.

Odôvodnenia a konzistentnosť stratégie

Ciele a vybrané priority programu primerane riešia potreby, ktoré odhalila sociálno-ekonomická analýza. Operačný program uvádza vysoký stupeň odôvodnenia stratégie. Globálne a špecifické ciele sú v súlade s predpokladmi a princípmi, na ktoré sa program zameriava a vybrané priority riešia definované ciele. Program je dobre zameraný a snaží sa o presnejšie zameranie implementácie oproti súčasnému programu susedstva 2000-2006 INTERREG IIIB CADSES. Zohľadnili sa skúsenosti, získané počas implementácie tohto programu, zistenia strednodobého hodnotenia a zistenia aktualizovaného strednodobého hodnotenia.

Začlenila sa väčšina zmien a doplnkov, ktoré sa odporučili počas ex-ante hodnotenia. Vďaka tomu sa zlepšilo odôvodnenie priorít a zreteľnejšie sa opísali spojenia medzi prioritnými cieľmi a oblasťami intervencie. Zreteľnejšie sa opísalo zamýšľané uplatnenie a zamýšľaná implementácia horizontálnych princípov.

Implementácia tejto stratégie, najmä zamýšľané zacielenie a úroveň ambícií, však stále súvisia s istými rizikami, ktoré je potrebné pri implementácii programu brať do úvahy.

- Preloženie stratégie programu do akcie. Toto si vyžiada najmä proaktívny vývoj nadnárodných projektov v súlade s definovanými cieľmi, ktoré možno dosiahnuť len vtedy, ak si všetci partneri programu dobre rozumejú. V prípade, ak nemožno rýchlo uskutočniť tento proces

transformácie, je tu riziko, že program sa bude spúšťať pomaly, že jeho implementácia bude meškať, ba dokonca hrozba vrátenia finančných prostriedkov.

- Zmes financovania z rôznych zdrojov – zapojenie rozličných finančných zdrojov (napr. ENPI v dôsledku participácie Ukrajiny), ako aj pravidiel 20%, resp. 10% (v tretích krajinách a členských štátoch EÚ) môže skomplikovať finančné riadenie alebo kontrolu a môže dokonca spôsobiť oneskorenie realizácie programu.
- Potreba identifikovať a osloviť nových činiteľov - realizácia strategických projektov vyžaduje účasť činiteľov, ktorí sú pre príslušnú tému kľúčoví, niektorí nemusia mať znalosti o nadnárodných projektoch.
- Informácie o pokračovaní financovania - posilniť preinvestičný typ projektov alebo podpory v možných následných krokoch projektu spolu s ostatnými fondmi, potrebné je vedenie na úrovni programu a na národnej úrovni.

Externá koherentnosť s ostatnými koncepciami

Návrh operačného programu je koherentný so všeobecným nariadením o štrukturálnych fondoch a s nariadením o ERDF, najmä s jeho článkom 6(2). Zároveň je v súlade so základným cieľom usmernení o súdržnosti, najmä s bodom 2.5. o nadnárodnej spolupráci (ekonomická a sociálna integrácia).

Návrh operačného programu bol posúdený z hľadiska jeho koherentnosti s národnými strategickými referenčnými rámcami všetkých členských štátov Európskej únie, ktoré sa zúčastňujú na programe. Okrem toho prebehli rozhovory so všetkými odborníkmi na národnej úrovni, zodpovednými za národné strategické referenčné rámce.

Toto posudzovanie odhalilo, že všetky priority návrhu operačného programu sú v súlade s cieľmi a prioritami národných strategických referenčných rámcov. Preto je obsah programu v súlade s národnými stratégiami. V tých prípadoch, kde národný strategický referenčný rámec obsahuje špecifickú kapitolu o územnej spolupráci, sa overilo, či návrh operačného programu zodpovedá prioritám a cieľom, ktoré tam boli stanovené. Z koherentnosti s národnými strategickými referenčnými rámcami vyplýva, že v zásade v každom členskom štáte, ktorý sa zúčastňuje programu, bude k dispozícii financovanie cez rôzne operačné programy, ktoré možno použiť na spolufinancovanie následných akcií k nadnárodným projektom.

Pri navrhovaní programu sa vzalo do úvahy aj to, aby programy financované z Európskeho poľnohospodárskeho fondu pre rozvoj vidieka a z Európskeho fondu pre rybné hospodárstvo plnili doplnkovú funkciu, aby nedochádzalo k prekryvaniu a aby sa využila možnosť vytvorenia synergií.

Systém implementácie

Návrh OP obsahuje jasný prehľad štruktúr a postupov na implementáciu programu, vrátane popisov programových štruktúr, projektového cyklu, prípravy projektu a procedúr výziev, informovanosti a publicity, ako aj informovania o zapojení partnerov mimo EÚ v programovej oblasti. Navyše sú dostupné aj popisy monitorovacieho systému a elektronickej výmeny dát.

Riadiace štruktúry programu sú v súlade s požiadavkami nariadenia o ERDF a zohľadňujú skúsenosti s riadením programu CADSES. Preto bolo rozhodnuté, že sa riadiace štruktúry budú koncentrovať na jedno miesto a a budú vybrané skúsené inštitúcie.

Úlohy a povinnosti rôznych štruktúr sú jasne popísané a rozdelenie úloh medzi riadiacim, certifikačným a orgánom auditu je zrozumiteľné.

Na úrovni projektu sa predpokladá uplatňovanie princípu „vedúceho partnera“, preto môže byť postavený na skúsenostiach z predchádzajúceho programovacieho obdobia. Návrh riadenia nadnárodných aktivít prispieva k zrozumiteľnej a rýchlejšej implementácii projektov.

Existuje dobrý a užitočný popis požadovanej kvality projektov a mechanizmom na prípravu projektov (cielené výzvy, 1 a 2 krokové procedúry). Navyše je poskytnutá aj predstava o požadovaných charakteristikách strategických projektov. Uvedené môže významne prispieť k dosiahnutiu zamýšľaného zamerania na výstupy a výsledky.

Monitorovací a hodnotiaci systém takisto vykresľuje orientáciu na pozorovanie dosiahnutia očakávaných výsledkov a cieľov. Napriek tomu sú súčasné popisy len základné a neskôr sa ukáže, či požadované zameranie na očakávané výsledky a príspevky projektu je skutočne zahrnuté vo formulároch projektových žiadostí a v správach, a či bude predpokladané priebežné hodnotenie implementované adekvátnym spôsobom s cieľom podporiť monitorovací výbor v jeho predpokladaných riadiacich úlohách.

Pokiaľ ide o komplementaritu s inými programami, nie sú uvedené ustanovenia popisujúce prekrývanie sa s OP Juhovýchodná Európa a „Alpine Space“ za hranicou uplatňovania pravidla 20%. Obzvlášť by mali byť obsiahnuté mechanizmy na koordináciu rozhodovania na projektovej úrovni, ako aj ustanovenia na pokračovanie úspešných partnerstiev, ktoré boli založené v rámci (rozsiahlejšieho) priestoru spolupráce CADSES.

Aby sa umožnilo okamžité naštartovanie programu, ako aj jeho hladká implementácia, nasledovné odporúčania ex-ante hodnotenia sú zdôraznené:

- malo by byť zaručené rýchle založenie programového riadenia a procedúr
- kontaktné miesta „SEE“ by mali mať rovnakú úroveň záväzkov a mali by mať zaručenú finančnú podporu
- malo by sa presadzovať rýchle založenie technického monitorovacieho systému a kontrolných systémov v členských štátoch

Hlavné výsledky s ohľadom na očakávané vplyvy

Spracovatelia vypracovali grafy vplyvov na všetkých úrovniach priorít, aby sa tak mohla posúdiť pravdepodobnosť výsledkov a vplyvov. Tieto úvodné diagramy prispôbené návrhu 3.0 OP boli predložené programovacej skupine a prediskutované s expertnou skupinou.

Tieto diagramy vplyvov ukazujú, že väčšina očakávaných vplyvov súvisí priamo a presvedčivo s tým, aké typy činností sa majú podporovať. Preto program uvádza pomerne konzistentnú skupinu mechanizmov vplyvu a „teóriu akcie“. Všetky očakávané výsledky a vplyvy možno dosiahnuť pomocou predpokladaných oblastí intervencie.

Existuje však zreteľná potreba neustáleho riadenia na programovej úrovni, aby sa zabezpečilo zameranie a postup smerom k výsledkom. Prvkami v tomto smere sú cielené výzvy, rozvoj strategických projektov a pokračujúce monitorovanie príspevkov projektov (cez projektové žiadosti/správy).

Systém indikátorov pozostáva z dvoch typov – indikátory výstupu a výsledku.

- v navrhovanom systéme sa výsledky zhromažďujú skôr na agregovanej úrovni (počet projektov na úrovni prioritných osí), ale aj s dodatočným súborom indikátorov obsiahnutých v implementačnom manuáli bude možné poskytnúť údaje o indikátoroch a úrovni oblastí intervencie a takto dosiahnuť požiadavky EK na podávanie správ (ktoré nie sú v súčasnosti jasné)
- indikátory výsledku sú pokladané za „proxy“ indikátory, ktoré merajú príspevok projektov k cieľom programu, ale nie dosiahnutie cieľov ako takých

Implementačný manuál bude obsahovať dodatočné súbory indikátorov, ktoré by mali poskytovať detailnejšie a kvalitnejšie informácie o projektoch podporovaných programom, vrátane detailnejšieho rozpisu indikátorov na oblasti intervencií (Aol).

Finančné alokácie na úrovni priorít boli spoločne odsúhlasené medzi programovými partnermi, berúc do úvahy tematické preferencie, ich odhad potenciálu pre tvorbu projektu a skúsenosti získané počas súčasného programového obdobia. Na základe uvedených východísk, výsledná distribúcia – jasná prednosť pre Prioritu 2 (životné prostredie) a 3 (dostupnosť) – sa zdá byť prijateľná, avšak nižšie alokácie pre Prioritu 1 (inovácie) a 4 (oblasti udržateľného rozvoja) by stále mali dovoľovať dosiahnutie ich zamýšľaných cieľov.

Jasnejší obraz finančných alokácií pre oblasti intervencie (založený na agregácii kvantifikácií pre kategórie výdavkov) ukazuje, že doprava, výskum, technológie a inovačné siete, podnikanie a ochrana životného prostredia vrátane riadenia rizík dostanú najvyššie alokácie. Týchto 5 oblastí intervencie dostane takmer 45% celkovej sumy, čo sa považuje za vhodné za predpokladu, že tieto sú tematickými oblasťami dôležitosti pre celú EÚ, ktoré takisto majú dobrý potenciál demonštrovať nadnárodnú pridanú hodnotu.

Najnižšie alokácie sa predpokladajú pre oblasť reforiem v zamestnanosti a v inklúzii, ako aj prístupu k zamestnaniu, ktoré programovacou skupinou Task Force nie sú považované za hlavnú oblasť programu. Iné tematické oblasti s porovnateľne nízkymi alokáciami ako obnova miest a informačná spoločnosť by mali byť vo všeobecnosti pri príprave projektov dôkladne sledované a mala by byť zvážená realokácia, ak sa finančné objemy ukážu príliš nízke.

Kvantifikácia indikátorov je založená na 2 možných predpokladoch (priemerná veľkosť projektu a očakávané projektové príspevky). Predpokladaná priemerná veľkosť projektu vo vzťahu k ERDF (1,5 mil. EUR) je oveľa vyššia ako v programe CADSES 2000-2006 (1 mil. EUR), ale v dôsledku vyššej miery spolufinancovania zostane priemerná celková veľkosť projektu viac-menej rovnaká. Ako výsledok väčších projektov v zmysle ERDF podielu bude očakávaný počet projektov iba mierne vyšší ako v súčasnom programovom období (155 v porovnaní so 134 projektmi CADSES) – hoci ERDF príspevok pre program a celkový dostupný rozpočet bude výrazne vyšší ako v súčasnom programovom období v programe CADSES.

Cieľové hodnoty pre indikátory výsledku (očakávané príspevky v rámci cieľov oblasti intervencie) sú založené na odhade priemerne troch príspevkov na projekt, čo sa zdá ambiciózne, no dosiahnuteľné – ale budú vyžadovať adekvátne podávanie správ o týchto príspevkoch, aby všetky mohli byť správne vyjadrené.

Možno vyhlásiť, že alokácia finančných zdrojov – čo sa týka objemu aj ich distribúcie v rámci priorít a oblastí intervencie – je v súlade s programovou teóriou akcie. Preto možno očakávať, že táto alokácia poskytne adekvátnu podporu pre dosiahnutie cieľov uvedených v operačnom programe.

Integrácia hlavných odporúčaní do programu

V nasledujúcej tabuľke uvádzame syntézu hlavných odporúčaní, ktoré sa formulovali počas ex-ante hodnotenia a spôsobu, ako sa začlenili v procese programovania:

Odporúčania ex-ante	Integrácia do operačného programu
Spätná väzba k prvému návrhu OP (september 2006)	
Koherentnosť analýzy a SWOT analýzy s inými časťami programu má byť zlepšená – obzvlášť so stratégiou a prioritnými osami.	Štruktúra analýzy bola prepracovaná. Konzistentnosť analýzy, SWOT, stratégie a priorít bola v celom dokumente preverená. SWOT analýza bola štruktúrovaná podľa priorít a bola doplnená ďalšími

Odporúčania ex-ante	Integrácia do operačného programu
	informáciami z analýzy.
Niektoré kapitoly analýzy by mali byť dopracované alebo zlúčené, silné územné zameranie by mohlo byť rozšírené.	<p>Územné zameranie analýzy bolo vyrovnané začlenením socio-kultúrnych aspektov, demografickými trendmi, migráciami, inováciami a systémom inovácií.</p> <p>Nové mapy vypracované na základe údajov z Eurostat nahradili pôvodné ESPON mapy. Výhodou týchto máp je to, že zobrazujú iba 1 – 2 indikátory v rámci 1 mapy a preto nevyžadujú vysvetlenie metodológie ESPON.</p>
Stratégia má byť ďalej rozvinutá, ciele a výber priorít lepšie obhájené, ako aj dokončené opisy stratégie.	<p>Stratégia bola upravená a skrátená. Nový celkový strategický cieľ bol zapracovaný do druhého návrhu OP. Stratégia bola prepojená s vybranými prioritami prostredníctvom navrhnutých programových cieľov.</p> <p>Zdôvodnenie vybraných priorít bolo včlenené do návrhu 3.5 prostredníctvom súhrnného opisu hlavných zistení ex-ante hodnotenia a opisu spôsobu, ako boli výsledky SEA zohľadnené v stratégii OP.</p>
Hierarchia cieľov by mala byť dopracovaná a očakávané výsledky by sa mali zapracovať do prioritných osí.	Hierarchia pôvodného celkového strategického cieľa a dvoch programových cieľov bola preskupená. Programový cieľ bol preformulovaný, zabezpečený dvoma strategickými prístupmi (pôvodné programové ciele). Všetky priority sa vzťahujú k jednému alebo k obojm strategickým prístupom. Očakávané výsledky sú integrované do opisu priorít, ako aj do kapitoly „Kvalita projektov“ v rámci ustanovení o implementácii.
Opis „Smerovania podpory“ by mal byť zlepšený s ilustráciou pridanej hodnoty nadnárodných projektov.	<p>V druhom návrhu OP boli „Smerovania Podpory“ preformulované a pôvodné blokové opisy boli rozdelené na: 1. ciele; 2. „smerovania podpory“ (odrážky); 3. cieľové skupiny; 4. možné príklady projektov. Smerovania podpory boli včlenené do prioritných osí s cieľom podporiť ich koherentnosť. V neskoršom štádiu (návrh 3.0) boli možné príklady projektov presunuté do Implementačného manuálu, zatiaľ čo ciele boli opísané detailnejšie. „Smerovania podpory“ boli premenované na „oblasti intervencie“.</p> <p>Pre každú oblasť intervencie bol doplnený odsek o nadnárodnom prístupe.</p>
Riziko širokého tematického zamerania s limitovaným rozpočtom vyžaduje jasné kritériá pre výber projektov a doplnkovosť s inými programami.	V kap. 6 (Implementácia) bol doplnený koherentný súbor kritérií oprávnenosti a výberu projektov, ktorý pomôže zamerať program počas implementácie. Navyše bol v rôznych častiach doplnený odkaz na Implementačný manuál, ktorý rieši špecificky túto otázku. Súlad s ostatnými koncepciami a programami je opísaný v kap. 3.6.
Riziko oneskoreného štartu programu v dôsledku nejasného zamerania a nových implementačných	Opis ustanovení o implementácii bol bližšie špecifikovaný s cieľom zabezpečiť rýchly štart programu. Prípravné kroky sú opísané v operačnom

Odporúčania ex-ante	Integrácia do operačného programu
postupov.	programe a pridané boli aj odkazy na Implementačný manuál.
Implementácia horizontálnych cieľov (udržateľnosť a rovnosť príležitostí) by mala byť jasnejšia.	Všeobecné princípy chápané ako horizontálne ciele boli do návrhu OP doplnené: 1. trvalá udržateľnosť; 2. inovácie; 3. rovnosť príležitostí a nediskriminácia.
Nadnárodná hodnota programu by mala byť jasnejšie preukázaná (v porovnaní s cezhraničnou alebo medziregionálnou spoluprácou).	Nadnárodnosť bola v programovom dokumente definovaná v zmysle všeobecných kvalitatívnych znakov projektov a nadnárodného prístupu v rámci každej prioritnej osi, ako aj v zmysle relevantných výstupov a výsledkov. V rámci kap. „Súlad s inými koncepciami a programami“ bolo opísané oddelenie od iných programov (demarkačné línie).
Spätná väzba k druhému návrhu OP (november 2006)	
Kohézia by mala byť zahrnutá v strategickom ciele.	Upravený celkový cieľ „Posilnenie teritoriálnej kohézie, podpora vnútornej integrácie a zvýšenie konkurencieschopnosti strednej Európy“ bol formulovaný v treťom návrhu OP. Nový cieľ bol opísaný a integrovaný do cieľa 3. Bola dosiahnutá lepšia konzistentnosť celkového programového cieľa, cieľov a oblastí intervencie.
Vzťah medzi aktivitami oblastí intervencie a celkovým cieľom a cieľmi by mal byť jasnejší (najmä v rámci priority 4).	Vzťah aktivít k cieľom oblastí intervencie bol prekontrolovaný na základe diagramov monitorovania dopadu. Prioritná os 4 mala zmenenú štruktúru, rozdeľujúc jednu z oblastí intervencie. Ciele priorit boli prispôbené.
Spätná väzba k tretiemu návrhu OP (december 06)	
Systém indikátorov by mal byť doplnený a vhodné indikátory výsledkov.	Subset ex-ante kvantifikovaných indikátorov výsledkov prioritných osí a oblastí intervencie bol doplnený do návrhu 3.6 OP.
Spätná väzba k štvrtému návrhu OP (marec 07)	
Priemerná veľkosť projektu by mala byť znížená a podľa toho by mala byť prispôbená kvantifikácia výstupov a príspevkov k výsledkom.	V návrhu 3.6 bola priemerná veľkosť projektu znížená na sumu 1,5 mil. zo zdrojov ERDF.
Medzinárodné organizácie, konzorciá a mimovládne organizácie by mali byť zohľadnené ako oprávnení partneri.	Medzinárodné organizácie, konzorciá a mimovládne organizácie boli v návrhu 3.6 OP zohľadnené ako oprávnení partneri.
Stále je potrebné doplniť kvantifikáciu kategórií výdavkov a cieľov indikátorov.	Kategórie výdavkov a ciele indikátorov boli kvantifikované v návrhu 3.6 OP.

3.5.2 Súhrnný opis hlavných zistení strategického environmentálneho hodnotenia

Pre OP Stredná Európa sa uskutočnilo strategické environmentálne hodnotenie (SEA) podľa smernice 2001/42/ES o posudzovaní účinkov určitých plánov a programov na životné prostredie.

Hlavným cieľom strategického posudzovania účinkov bolo zhodnotenie dôležitých dosahov na zložky životného prostredia. Dodatočne, cieľom bolo integrovať environmentálne záležitosti do programovej procedúry v skorom štádiu, aby sa zabezpečila vysoká úroveň ochrany životného prostredia a podpora udržateľného rozvoja.

Proces umožnil orgánom životného prostredia zúčastnených členských štátov a širokej verejnosti vyjadriť ich názory na environmentálne vplyvy implementácie programu (procedurálne kroky a časový rámec v kap. 1 a v prílohe 7.3).

Metodológia hodnotenia vplyvov a výber alternatív

Správa o hodnotení popisuje súčasnú situáciu a pravdepodobný vývoj zložiek životného prostredia. Nulový variant predstavuje „základňu“ pre celkový hodnotiaci proces v rámci SEA. Zhrnuté sú medzinárodné environmentálne ciele, zákony a nariadenia, týkajúce sa environmentálnych záležitostí v rámci programovej oblasti.

Pre každú oblasť intervencie musia byť analyzované možné vplyvy na relevantné zložky životného prostredia, vo vzťahu k „vodiacim otázkam“ a cieľom ochrany životného prostredia. Keďže žiadna z oblastí intervencie nie je dostatočne popísaná, aby bolo možné vykonať kvantitatívne zhodnotenie, hodnotenie sa zameriava na kvalitatívny popis možných dosahov na relevantné environmentálne zložky odvolávajúci sa na Smernicu SEA (2001/42/EC).

Smernica SEA vyžaduje identifikovať primerané alternatívy programu. Vo viacstupňovom procese poskytuje SEA odporúčania za účelom optimalizácie programu. Počas programovacieho procesu boli hodnotené pozitívne, neutrálne a negatívne vplyvy rôznych verzií návrhu OP na životné prostredie. Tím SEA navrhol preformulovanie prioritných osí/oblastí intervencie, nové aktivity a kritériá pre výber projektov pre expertnú skupinu, ktoré boli zväčša začlenené do finálnej verzie programu. Tieto návrhy a odporúčania sú považované za možné alternatívy operačného programu (čl. 5 smernice SEA), (podrobnosti v prílohe 7.3)..

Podľa špecifikácií čl. 6 nariadenia o ERDF sa „nulový variant“ v zmysle smernice SEA nepovažuje za „primeranú alternatívu“. Napriek tomu sú environmentálne vplyvy „nulového variantu“ načrtnuté v kapitole 5 správy o hodnotení v súlade s prílohou 1, písm. b Smernice.

Integrácia SEA procesu počas programovania

Príprava operačného programu bola vedená prostredníctvom nadnárodnej programovacej skupiny, pozostávajúcej zo zástupcov národných orgánov zúčastnených členských štátov EÚ (Rakúsko, Česko, Nemecko, Maďarsko, Taliansko, Poľsko, Slovensko, Slovinsko) a Ukrajiny, ako aj odborníkov poskytujúcich technickú pomoc pri programovaní, ex-ante hodnotení a strategickom environmentálnom hodnotení. V priebehu septembra 2006 až apríla 2007 sa v rámci programovania uskutočnilo množstvo rokovaní programovacej skupiny a diskusií s pokračujúcou spätnou väzbou medzi expertmi SEA a ostatnými expertmi. Zapojenie environmentálnych orgánov a expertov SEA do programovacieho procesu s úzkou väzbou na SEA hodnotiaci proces zabezpečilo zohľadnenie environmentálnych aspektov a ich náležité zohľadnenie v ranom štádiu procesu.

Možné environmentálne vplyvy programu (netechnické zhrnutie)

Program sa zameriava na riešenie najdôležitejších problémov životného prostredia v strednej Európe v pozitívnom smere. Prioritná os 1 podporuje implementáciu najlepších dostupných (alebo prinajmenšom zdokonalených) technológií, ktoré vedú zo strednodobej perspektívy k úspore zdrojov

a k efektívnej produkcii energie v sektore výroby a služieb. Prioritná os 2 si dáva za cieľ zmeniť nadnárodné rámcové podmienky v oblasti trvaloudržateľných a energeticky efektívnych dopravných systémov implementovaním multimodálnych sietí a sietí spolupráce. Prioritná os 3 podporuje celkové zlepšenie podmienok životného prostredia v oblasti programu s pozitívnymi dopadmi na najdôležitejšie otázky životného prostredia, zahŕňajúc biodiverzitu a ľudské zdravie. Prioritná os 4 podporuje aktivity spojené so zvýšením kvality životných podmienok v mestských oblastiach s pozitívnym dopadom na vodné zdroje, pôdu a ovzdušie, ako aj ostatné zdravie škodlivé riziká.

Hodnotenie možných priaznivých a nepriaznivých vplyvov nemôže byť uskutočnené vo všetkých oblastiach intervencie z dôvodu nedostatku detailných informácií o očakávaných aktivitách. Niektoré aktivity vykazujú len obmedzené vplyvy na životné prostredie (napr. „využitie kultúrnych zdrojov pre atraktívnejšie mestá a regióny“).

Nepriaznivé dopady na životné prostredie nemôžu byť vylúčené, ak bude program podporovať prípravu doplnujúcej fyzickej infraštruktúry (cesty, železničné trate, vodné stavby) ako súčasť transeurópskych dopravných koridorov. To môže viesť k zvýšeniu záberu pôdy, rozptýleniu obyvateľstva a k ďalším dopadom vo vzťahu k ovzdušiu a hluku v citlivých oblastiach. Prebiehajúca implementácia rizikových technológií (geneticky modifikované organizmy), alebo zvýšené využitie zdrojov energie môže mať nepriamy dopad na krajinu, pôdu a biodiverzitu, ale tieto dopady sa budú brať do úvahy pri výbere projektov prostredníctvom prísnych hodnotiacich kritérií.

Hlavné výsledky

Väčšina priorít programu a oblastí intervencií bude mať pozitívny vplyv na hodnotené zložky životného prostredia. Významné negatívne vplyvy na životné prostredie môže byť vylúčené, nakoľko výberové kritériá projektov budú budúcim monitorovacím výborom vypracované v súlade s celkovými cieľmi programu (vrátane všeobecného princípu trvalej udržateľnosti) a cieľmi prioritných osí.

Odporúčania správy o hodnotení

SEA poskytla odporúčania na zlepšenie operačného programu z pohľadu životného prostredia. Zavedenie týchto návrhov nových aktivít, preformulovanie niektorých častí a návrhov na výber projektov smerovalo k podpore pozitívnych vplyvov na životné prostredie a zmiernenie možných negatívnych dopadov na životné prostredie. Nižšie uvedená tabuľka poskytuje prehľad o hlavných návrhoch SEA a spôsoboch, ako boli tieto návrhy zohľadnené v programe.

SEA Comments	Integration into the OP
– Rozšírenie a aplikácia inovácií by mala viesť k vyššej efektívnosti zdrojov a energie, predovšetkým prostredníctvom založenia nadnárodných technologických transfer sietí, ktoré sa zaoberajú týmito otázkami.	– Tento cieľ je široko riešený v rámci prioritnej osi 1: „Zlepšenie rámcových podmienok pre inovácie“ a „Budovanie kapacít pre šírenie a uplatňovanie inovácií“.
– Výmena know-how pre lepšie využívanie bývalých priemyselných zón, napr. pre nové hospodárske a mestské rozvojové projekty by mala byť riešená prostredníctvom nadnárodných projektov, integrujúcich technické, finančné a právne hľadiská.	– Nadnárodné prístupy k riešeniu bývalých priemyselných zón budú integrované do aktivít v rámci priority 4 „Zlepšenie konkurencieschopnosti a atraktívnosti miest a regiónov“.
– Nadnárodný program by sa mal sústrediť na rozvoj trvalo udržateľných a energeticky efektívnych dopravných systémov, aby splnil ciele lepšej dostupnosti a zamedzil nepriaznivým vplyvom na životné prostredie.	– Prioritná os 2 podporuje znižovanie environmentálnych záťaží spôsobených dopravou podporou udržateľnej mobility.
– Všetky projekty, ktoré podporia transeurópske dopravné kapacity by mali byť doplnené hodnotením vplyvov na ŽP, odrážajúc dlhodobé vplyvy na mestský rozvoj, záber pôdy, biodiverzitu, znečistenie ovzdušia	– Aktivity zlepšujúce prepojenie strednej Európy (napr. „podpora strategickú spolupráce medzi a v rámci transeurópskych dopravných koridorov“) budú musieť vplyvy dopravy na životné prostredie (vrátane krajiny, biodiverzity, zmeny klímy a ľudského zdravia) a tak napomôcť k založeniu efektívnych a udržateľných

SEA Comments	Integration into the OP
a zmenu klímy.	dopravných sietí.
– Hospodársky rozvoj, ako aj atraktivnosť metropolitných oblastí by mohli byť obmedzené v dôsledku preťaženej dopravnej infraštruktúry a nepriaznivých environmentálnych podmienok počas programového obdobia 2007-2013 ako výsledok hustnúcej cestnej/leteckej dopravy.	– Prioritná os 3 zahŕňa aktivity, ktoré podporujú akčné plány zlepšenia kvality ovzdušia v aglomeráciách.
– OP by mal riešiť aktivity, ktoré sú zamerané na dlhodobé znižovanie emisií skleníkových plynov za hranicou cieľov Kjótskeho protokolu (2012+).	– Prioritná os 3 zahŕňa možné aktivity riešiace udržateľnú produkciu obnoviteľných a biopalív pre potreby dopravy, ako aj akčné plány zníženia emisií skleníkových plynov (bývanie, doprava, výroba).
– Podporená by mala byť výmena expertíz v oblasti integrovaného odpadového hospodárstva, čistej produkcie a spotreby, udržateľnej výroby energie a stavebných technológií.	– Všetky tieto prvky sú medzi možnými aktivitami prioritnej osi 3 („podpora environmentálne priaznivých technológií a aktivít“).
– Stratégie renovácie opustených obytných štvrtí, mestských častí a (znečistených) priemyselných území by mali byť riešené nadnárodnými aktivitami.	– Prioritná os 4 „Zlepšenie konkurencieschopnosti a atraktivnosti miest a regiónov“ sa zameriava na zlepšovanie kvality života a podporu udržateľného rozvoja miest, vrátane viacsektorálnych stratégií prispôsobenia bývania súčasným potrebám. Navyše môže byť obnova bývalých priemyselných zón riešená prostredníctvom aktivít nadnárodnej výmeny expertíz.
– Aktivity na využitie kultúrnych zdrojov by mali byť obmedzené na prírodné a sociálne danosti a podporu udržateľného rozvoja turizmu.	– Oblasť intervencie „Využitie kultúrnych zdrojov pre atraktívnejšie mestá a regióny“ zohľadňuje dlhodobé environmentálne a sociálne obmedzenia hospodárskeho rozvoja.

Verejné konzultácie

Podľa čl. 5 a 6 Smernice SEA mali environmentálne orgány a verejnosť možnosť vyjadriť svoje názory k návrhu operačného programu a k správe o hodnotení. V rámci SEA procedúry boli 2 kľúčové etapy konzultácií:

- 1. etapa: Rozsah hodnotenia – konzultácie s environmentálnymi orgánmi o rozsahu a stupni podrobnosti správy o hodnotení vo všetkých zúčastnených členských štátoch: 09. - 23. okt. 2006.
- 2. etapa: Správa o hodnotení a návrh OP – konzultácie s verejnosťou a návrh OP – konzultácie s verejnosťou a environmentálnymi autoritami o správe o hodnotení a o návrhu programu: 03. január – 28. február 2007 (v ČR 06. február – 08. marec 2007; v SR 05. február – 21. marec 2007). Environmentálne orgány vo všetkých členských štátoch boli vyzvané členmi programovacej skupiny, aby poslali pripomienky k správe o hodnotení a k návrhu operačného programu, v súlade s národnou legislatívou preberajúcou SEA smernicu. Informácia pre širokú verejnosť o prebiehajúcom procese plánovania vrátane relevantných dokumentov a výzva na zasielanie pripomienok boli uverejnené na web-stránke www.cadses.net.

Výsledky verejných konzultácií a spôsob, ako boli zohľadnené v konečnej verzii OP

Národné environmentálne orgány predložili väčšinu pripomienok vznesených v rámci verejných konzultácií. Tieto obsahovali v princípe nasledujúce odporúčania:

- rozšírená analýza súčasnej situácie v životnom prostredí vrátane rozličných scenárov vývoja
- podrobné normatívne referencie na medzinárodnú úroveň, najmä v oblasti biodiverzity a ochrany vôd

- návrhy na preformulovanie a na vloženie možných aktivít opísaných v správe o hodnotení do operačného programu
- kritériá výberu projektov ako súčasť implementácie programu by mali zadefinovať, že každý projekt, ktorý by mohol mať významné vplyvy na sústavu NATURA 2000 musí byť predmetom náležitého hodnotenia
- prísnejšie požiadavky na monitorovací systém vplyvov na životné prostredie

Všetky relevantné pripomienky týkajúce sa environmentálnych záležitostí, ktoré boli vznesené počas obdobia verejných konzultácií v zúčastnených členských štátoch programu Stredná Európa, sú načrtnuté v prílohe 7.3 OP, vrátane poznámok o tom, ako boli riešené v konečnej verzii OP.

Monitoring environmentálnych vplyvov programu

Operačný program poskytuje súbor kľúčových indikátorov pre monitorovanie a hodnotenie. Plný súbor ukazovateľov bude ďalej vytvorený v osobitnom dokumente budúcim monitorovacím výborom.

Silno sa odporúča, aby environmentálne ukazovatele tvorili integrovanú súčasť rozšíreného súboru ukazovateľov, keďže monitorovanie a pokračujúce hodnotenie bude formovať nevyhnutný základ pre účely podávania správ a komunikačné potreby, aby sa ciele dosiahnuté programom stali viditeľnými pre programových partnerov a pre širšiu verejnosť (OP, kap. 6.5.1).

Navyše, monitorovanie má spĺňať nasledujúce požiadavky:

- má hodnotiť výsledky environmentálneho hodnotenia v súlade s kap. 5. správy o hodnotení
- má odhaliť nepredvídané dôležité environmentálne vplyvy
- má merať efektívnosť procedúr pre výber projektov v zmysle zmiernenia závažných vplyvov na životné prostredie, resp. s cieľom vyhnúť sa závažným vplyvom na životné prostredie

Monitoring má umožniť orgánom programu uskutočniť nápravné akcie, ak hodnotenie odhalí neočakávaný nepriaznivý vplyv na životné prostredie.

Keď sa pripravujú kritériá pre výber projektov bude nevyhnutné zahrnúť požiadavky na predídenie dôležitým vplyvom na relevantné zložky životného prostredia. Predbežné hodnotenie vplyvu na zložky životného prostredia sa odporúča pravdepodobne na základe "vodiacich otázok" (pozri kap. 3.3.1 správy o hodnotení). Akýkoľvek projekt s pravdepodobne významným vplyvom na územia sústavy Natura 2000 musí byť predmetom náležitého hodnotenia jeho vplyvov v súlade s čl. 6 a 7 smernice o biotopoch.

3.6 Súlad s ďalšími politikami a programami

Operačný program Stredná Európa 2007 - 2013 prispieva k dosiahnutiu priorít stanovených v aktualizovanej lisabonskej a göteborgskej stratégii a v Strategických usmerneniach Spoločenstva. Okrem toho berie do úvahy európske politiky týkajúce sa sociálnych aspektov, priestorového rozvoja a dopravy.

Tabuľka 4: Hlavné prvky lisabonskej a göteborgskej stratégie a kohéznej politiky

	Hlavné prvky lisabonskej a göteborgskej stratégie				Strategické usmernenia Spoločenstva		
	Konkurenčné & dynamické hospodárstvo	Sociálna kohézia & inklúzia	Trvalá udržateľnosť	Rodová rovnosť	S1	S2	S3
Priority 1: Uľahčenie inovácií v strednej Európe	✓			✓		✓	✓
Priority 2: Zlepšenie dostupnosti strednej Európy ako aj v rámci nej	✓			✓	✓		
Priority 3: Zodpovedné využívanie životného prostredia			✓	✓	✓		
Priority 4: Zvýšenie konkurencieschopnosti a atraktívnosti miest a regiónov	✓	✓		✓	✓		

Strategické usmernenia Spoločenstva (2006/702/EC)

Smernica 1 (S1): Európa a jej regióny atraktívnejšími miestami pre investície a zamestnanie

Smernica 2 (S2): Zlepšovanie znalostí a inovácií pre rast

Smernica 3 (S3): Viac lepších pracovných miest

V priebehu summitu Európskej rady v marci 2000 bola prijatá **Lisabonská stratégia**, v ktorej sa kládol dôraz na nevyhnutnosť vytvoriť z EÚ „najkonkurencieschopnejšiu a najdynamickejšiu svetovú ekonomiku založenú na poznatkoch s vysokým počtom kvalitnejších pracovných príležitostí a s vyššou sociálnou kohéziou“. Rozsah tejto stratégie, ktorá vytvára sociálno-ekonomický program, bol rozšírený dohodou z **göteborgského** summitu, na ktorom sa súčasťou stratégie stal komponent trvalo udržateľného ekonomického rozvoja. Vzhľadom na neuspokojivé výsledky Lisabonskej stratégie bola navrhnutá jej aktualizácia (v správe pre jarný summit Európskej rady²²) a v dokumente „Spoločné aktivity pre ekonomický rast a zamestnanosť. Nový začiatok Lisabonskej stratégie“ bol prijatý a prezentovaný tzv. lisabonský akčný plán.

Kohézia politik má prispieť k implementácii lisabonských cieľov. V návrhu dokumentu nazvanom „Kohézna politika na podporu ekonomického rastu a zamestnanosti. Strategické usmernenia Spoločenstva pre obdobie 2007 - 2013“²³ boli definované nasledujúce priority Spoločenstva:

- vytvorenie Európy a jej regiónov ako atraktívnejších miest pre prácu a investície,
- rozvoj poznatkov a inovácií pre ekonomický rast

²² Správa na jarnom summite Európskej rady: Spoločné aktivity pre ekonomický rast a zamestnanosť. Nový začiatok Lisabonskej stratégie. COM (2005)24, Brusel 2.2.2005

²³ Správa Komisie "Kohézna politika na podporu ekonomického rastu a zamestnanosti. Strategické usmernenia Spoločenstva na obdobie 2007 - 2013", Komisia Európskeho spoločenstva, CDRR-05-0010-05-EN, Brusel, 22.5.2006.

- vyšší počet kvalitnejších pracovných príležitostí

Európska sociálna agenda definuje hlavný prúd aktivít implementovaných v kontexte sociálnej politiky a prispieva k realizácii Lisabonskej stratégie. Zameriava sa na zabezpečenie pracovných príležitostí, zdrojov, práv, tovarov a služieb pre každého človeka, predchádzanie sociálnemu vylučovaniu, poskytnutie pomoci najviac ohrozeným a mobilizáciu všetkých aktérov a organizácií v oblasti ekonomickej a sociálnej politiky. Koncepčný dokument je reflektovaný aj vo Všeobecných usmerneniach ekonomickej politiky ako aj v Usmerneniach európskej stratégie zamestnanosti, čo zahŕňa makroekonomickú i mikroekonomickú politiku ako aj zamestnanosť pre tvorbu nových pracovných príležitostí a hospodársky rast.

Náčrt **Európskej perspektívy priestorového rozvoja** (ESDP 1999) – medzivládny dokument – podporil koordinovanú regionálnu a priestorovú politiku v rámci EÚ. Ako hlavné ciele, ktoré by mali viesť k trvalo udržateľnému a vyrovnanému rozvoju územia EÚ, boli definované:

- ekonomická a sociálna kohézia,
- ochrana a manažment prírodných zdrojov a kultúrneho dedičstva a
- vyrovnanejšia konkurencieschopnosť európskeho priestoru.

Európska integrácia je významnou časťou ESDP. Miestne a regionálne úrady budú spolupracovať v rámci regionálneho rozvoja naprieč hranicami. Program rovnako zohľadňuje aj „Územnú agendu“, medzivládny dokument pripravovaný členskými štátmi EÚ. Tento program sa zameriava na transpozíciu lisabonskej a gôteborskej stratégie do územného rozvoja v rámci EÚ.

Ďalšia rozvojová **politika dopravných systémov Európskej únie** znamená plnenie ekonomických, sociálnych a environmentálnych potrieb spoločnosti. Skutočnosť, že efektívne dopravné systémy sú nevyhnutné pre prosperitu Európy a majú významný vplyv na ekonomický rast, sociálny rozvoj a životné prostredie, bol sformulovaný už v bielej knihe „Európska dopravná politika do roku 2010: čas na rozhodnutia“. Dopravná politika EÚ pomôže poskytnúť Európanom účinné a efektívne dopravné systémy, ktoré:

- ponúknu vyššiu úroveň mobility ľuďom a podnikateľom v celej Únii;
- budú ochraňovať životné prostredie, zabezpečia energetickú bezpečnosť, presadia minimálne pracovné normy pre sektor a ochránia občanov a cestujúcich;
- prinesú inovácie v prospech prvých dvoch cieľov mobility a ochrany zvýšením účinnosti a udržateľnosti rastúceho sektora dopravy;
- poskytnú prepojenia na medzinárodnej úrovni, projektujú politiky Únie s cieľom posilniť trvalo udržateľnú mobilitu, ochranu a inovácie účasťou medzinárodných organizácií.

Transeurópska sieť (TEN) je jedným z hlavných projektov zaoberajúcich sa rozvojom dopravnej infraštruktúry EÚ, prepájajúcich národné siete modernou ako aj účinnou infraštruktúrou a podporou dostupnosti v rámci EÚ.

Národné strategické referenčné rámce (NSRR) poskytujú všeobecnú orientáciu na ciele a stratégie, ktoré sú relevantné aj vo vzťahu k nadnárodným programom. Niektoré NSRR naznačujú aj určitú orientáciu v oblasti nadnárodnej spolupráce. Z tohto pohľadu bude osobitná pozornosť venovaná prevencii možného dvojitého financovania intervencií (aktivít) zo štrukturálnych fondov.

- V **Rakúsku** pokrýva NSRR (strat.at) operačné programy pre regionálnu konkurencieschopnosť a zamestnanosť (v 8 spolkových krajinách), Konvergencia - postupné odstupovanie (v jednom federálnom štáte) a európska územná spolupráca. Dokument stanovuje, že územná spolupráca je pre Rakúsko dôležitá, čo súvisí s vysokým podielom pohraničných regiónov vo vzťahu k celkovej rozlohe a so skúsenosťami v oblasti spolupráce, ktoré krajina získala počas posledných dvoch období využívania štrukturálnych fondov. Cieľom nadnárodnej spolupráce by malo byť uľahčenie a zintenzívnenie vývoja a implementácie integrovaných projektov v porovnaní s prebiehajúcim obdobím. Okrem toho by mala viesť k novej úrovni kvality v príprave projektov a zmene funkčných štruktúr v zainteresovaných regiónoch.

- Globálnym cieľom NSRR v **Českej republike** je zmena sociálno-ekonomického prostredia v súlade s princípmi trvalo udržateľného rozvoja s cieľom stať sa atraktívnym miestom pre investície, zamestnanosť a život obyvateľov. Dokument stanovuje, že Česká republika sa bude zúčastňovať na nadnárodných a medziregionálnych programoch spolupráce ďalšej generácie. Strategický cieľ „vyrovnaný regionálny rozvoj“ sa týka aj podpory cezhraničnej, medziregionálnej a nadnárodnej spolupráce podľa cieľa európskej teritoriálnej spolupráce. V oblasti nadnárodnej spolupráce je formulované, že Česká republika bude spolupracovať s ďalšími členskými štátmi EÚ v záležitostiach strategického významu so zameraním na strategické aktivity umožňujúce vzájomné prepojenie území (dopravná dostupnosť, ochrana životného prostredia, prevencia a manažment rizík, integrované systémy vodného hospodárstva, tvorba sietí, výmena skúseností, inovačné siete a vývoj poznatkov o informačných technológiách).
- NSRR v **Nemecku** obsahuje osobitnú kapitolu zaoberajúcu sa cieľom európskej teritoriálnej spolupráce. Uvádza sa v nej, že nadnárodné projekty budú podporovať integráciu štrukturálne slabých regiónov v nadnárodnej spolupráci, ktorá je, ako sa uvádza, významným rozvojovým faktorom. Medziregionálna spolupráca sa zameriava na výmenu názorov a skúseností v rámci Európy, najmä v oblasti inovácií a ekonomiky založenej na poznatkoch.
- NSRR **Maďarska** sa zameriava na zvýšenie zamestnanosti a dlhodobý ekonomický rast. Formulované strategické ciele zahŕňajú aktívnu účasť na spoločných programoch konkurencieschopnosti a poznatkovej spoločnosti EÚ. Nadnárodné aktivity Maďarska sú zamerané na podporu prebudovania a modernizácie maďarských komunít žijúcich v susedných krajinách v európskom rámci. Cieľom je implementácia spojeného regionálneho, infraštrukturálneho a inštitucionálneho rozvoja ako aj rozvoja hospodárstva na posilnenie dynamického rozvoja regiónu.
- V **Taliansku** bol pri príprave NSRR uplatnený integrovaný a jednotný prístup ku všetkým cieľom štrukturálnych fondov, v rámci ktorého bola plne zvážená územná spolupráca ako jedna zo strategických dimenzií podporujúcich celkovú logiku dokumentu. Preto NSRR neobsahuje špecifickú kapitolu ani o územnej spolupráci ani o nadnárodnej spolupráci ako takej. Namiesto toho bol zvážený cieľ 3 ako spoločný strategický rozmer, vypracovanie operačného programu bolo založené na zisteniach technickej pracovnej skupiny, z ktorých jedno sa týka cieľa 3. Táto pracovná skupina definovala špecifické priority pre technickú spoluprácu ako príspevok k príprave návrhu NSRR.
- Strategickým cieľom formulovaným v NSRR **Poľska** je vytvoriť podmienky pre rast konkurencieschopnosti poľskej ekonomiky na základe poznatkov a podnikania zabezpečujúceho rast zamestnanosti a úrovne sociálnej, ekonomickej a územnej kohézie Poľska v rámci Európskej únie ako aj vo vnútri krajiny. Strategický cieľ sa bude dosahovať realizáciou 6 horizontálnych cieľov. NSRR neobsahuje osobitnú kapitolu o nadnárodnej spolupráci, ale odvoláva sa na rozvoj územnej spolupráce v rámci horizontálneho cieľa „Rast konkurencieschopnosti poľských regiónov a predchádzanie sociálnej, ekonomickej a priestorovej marginalizácii“. V rámci tohto cieľa sa uvádza, že osobitne spolupráca s regiónmi východoeurópskych krajín získala nový význam. S odvolaním sa najmä na cezhraničnú spoluprácu sa program zameriava na oblasti dopravy, cestovného ruchu a environmentálnej infraštruktúry a transferu skúseností.
- Celkovým strategickým cieľom **slovenského** NSRR je výrazne zvýšiť do roku 2013 konkurencieschopnosť a výkonnosť regiónov a slovenskej ekonomiky pri rešpektovaní trvalo udržateľného rozvoja. Slovenský NSRR pokrýva len dva ciele, cieľ konvergencie a cieľ regionálnej konkurencieschopnosti a zamestnanosti. NSRR sa nevzťahuje na tretí cieľ kohéznej politiky EÚ v osobitnej kapitole, ale je formulovaný vo vzťahu k územnému cieľu v kapitole Stratégia. Otázky európskej územnej a nadnárodnej spolupráce sú rozpracované v osobitných operačných programoch.
- V NSRR **Slovinska** sa konštatuje, že dosiahnutie piatich špecifikovaných cieľov bude podporovať spolupráca v nadnárodných programoch. Osobitnú pozornosť treba preto venovať územnej kohézii, ktorá sa zameriava na vyrovnanější rozvoj, vytvorenie trvalo udržateľných komunít v mestských a vidieckych oblastiach a na zabezpečenie lepšej harmonizácie s ostatnými sektorovými politikami, ktoré majú vplyv na životné prostredie. NSRR venuje

osobitnú pozornosť rastu a novým pracovným miestam v mestských oblastiach ako aj ekonomickej diverzifikácii vidieckych oblastí. Cezhraničná, nadnárodná a medziregionálna spolupráca by mali teda prispieť k nasledujúcim trom prioritám: (1) vytvorenie Európy a jej regiónov ako atraktívnejších miest pre prácu a investície, (2) zlepšenie poznatkov a inovácií pre rast a (3) vyšší počet kvalitnejších pracovných príležitostí a lepšie pracovné podmienky.

Z dôvodu účasti Ukrajiny predložený program súvisí s novým nástrojom **Európskeho susedstva a partnerstva (ENPI)**.

Koordinácia s predvstupovým nástrojom (IPA) bude dôležitá s ohľadom na spoluprácu s ďalšími programami.

ENPI (2007 - 2013) nahrádza bývalé programy Tacis, MEDA a Interreg pre susedné krajiny rozšírenej EÚ. **Cieľom** ENPI je zamerať sa na posilňovanie spolupráce medzi dvoma alebo viacerými partnerskými krajinami s možnou účasťou členských štátov.. ENPI bude implementovaný prostredníctvom 3 typov programov, z ktorých jeden zahŕňa tematické programy, venujúce sa jednej alebo viacerým výzvam, ktoré sú spoločné pre niekoľko partnerských krajín a relevantné pre jeden alebo viac členských štátov.

V súlade s čl. 9 všeobecného nariadenia zabezpečí Komisia a členské štáty konzistentnosť pomoci s aktivitami, koncepciami a prioritami Spoločenstva a komplementárnosť k iným finančným nástrojom Spoločenstva.

Koordinácia aktivít medzi programom nadnárodnej spolupráce Stredná Európa a národnými programami zahŕňajúcimi časť oprávneného územia je považovaná za podstatnú pre vytvorenie synergií medzi snahami na rôznych úrovniach, ako aj pre vytvorenie možnosti financovania pokračovania nadnárodných projektov. Koordinácia je preto potrebná najmä s:

- ERDF (Európsky fond regionálneho rozvoja) – Konvergencia a Konkurencieschopnosť
- ESF (Európsky sociálny fond) – Zamestnanosť
- ENPI (Európsky nástroj susedstva a partnerstva)

V rámci cieľa európska územná spolupráca bude ďalej potrebné zvážiť potenciálne prekrývanie s inými programami pokrývajúcimi časť oprávneného územia (cezhraničná a medziregionálna spolupráca, nadnárodné oblasti spolupráce, ako aj sieťové programy ESPON 2013, URBACT II, INTERACT II, INTERREG IV/C) v záujme zlepšenia synergií a využitia možných komplementarít a súčasného predchádzania duplicite aktivít. V tomto zmysle budú musieť byť zohľadnené najmä prekrývajúce sa nadnárodné priestory spolupráce Juhovýchodná Európa, „Alpine Space“, „Baltic Sea“, „North West Europe“ a „Mediterranean Area“.

Navyše bude veľmi dôležitá koordinácia realizácie aktivít vo vzťahu k opatreniam financovaným EAFRD (Európsky poľnohospodársky fond pre rozvoj vidieka, vrátane programu LEADER 2007-2013) a EFF (Európsky fond pre rybné hospodárstvo). Možné podobné aktivity sa môžu vyskytnúť najmä v rámci priority 3 (Zodpovedné využívanie životného prostredia) a 4 (Zlepšovanie konkurencieschopnosti a atraktívnosti miest a regiónov).

Dôležitosť otázky miest je ďalej rozvinutá v usmernení EK: „Kohézna politika a mestá: príspevok miest k rastu a zamestnanosti v regiónoch“ ((COM (2006) 385 final, júl 2006).

Koherentnosť s ďalšími koncepciami EÚ

Aktivity OP Stredná Európa sa zameriavajú aj na prvky, ktoré sú súčasťou programov financovaných štrukturálnymi fondmi. Táto koherentnosť so štrukturálnymi fondmi je dôležitou súčasťou programu a zabezpečuje súlad s aktivitami s koncepciami EÚ.

Aby mohli byť projekty v rámci tohto programu podporené, mali by byť vo veciach rovnosti príležitostí mužov a žien, znižovania rodovej, rasovej, etnickej, náboženskej diskriminácie, vierovyznania, znevýhodnenia, veku alebo sexuálnej orientácie v súlade s čl. 16 všeobecného nariadenia. Projekty by mali byť tiež v súlade s cieľmi ochrany a zlepšovania životného prostredia v čl. 17 všeobecného nariadenia a čl. 6 Zmluvy.

Členské štáty potvrdia, že akákoľvek štátna pomoc poskytnutá v rámci tohto programu bude buď v súlade s pravidlom „de minimis“ alebo so schémami štátnej pomoci implementovanými v rámci jednej z blokových výnimiek alebo iných výnimiek upravených nariadeniami, alebo bude notifikovaná Európskej komisii v súlade s pravidlami notifikácie. Podrobné informácie budú poskytnuté v Implementačnom manuáli.

4. Prioritné osi programu

Prioritné osi a oblasti intervencie Operačného programu Stredná Európa berú do úvahy nové smery politiky územnej kohézie Európskej únie. Program zdôrazňuje svoju podporu lisabonským a göteborgským cieľom a zahŕňa nových aktérov v oblasti inovácií a hospodárskeho rozvoja. Okrem toho, program buduje na získaných skúsenostiach a dostupných poznatkoch s cieľom dosiahnuť pridanú hodnotu jestvujúcej úrovni znalostí.

4.1 Prioritná os 1: Uľahčenie inovácií v strednej Európe

Zdôvodnenie a výzvy, ktoré treba riešiť

Inovácie sa vo všeobecnosti považujú za jedny z najdôležitejších hybných síl ekonomického bohatstva. Netýkajú sa len high-tech priemyselných odvetví, ale môžu byť atribútom akéhokoľvek iného priemyselného alebo ekonomického sektora. V prípade inovácií ide o viac ako len o „veľkú myšlienku“ alebo produkt či službu, ktoré z takejto myšlienky vstúdu. Inovácie možno lepšie definovať ako proces, v rámci ktorého sa poznatky môžu pretransformovať do nových produktov, služieb alebo procesov, verejný sektor nevyvímajúc.

Inovácie sú skôr systematickým ako lineárnym procesom, zahŕňajú mnoho rôznych aktérov a často sú otázkou dlhého časového obdobia. Dobre fungujúce **inovačné systémy** slúžia na zabezpečenie slobodného toku informácií cez styčné plochy veľkých firiem, výskumníkov, podnikateľov, malých a stredne veľkých podnikov, investorov všetkého druhu, konzultantov, sprostredkovateľov, regionálnych orgánov a iných aktérov. Takéto systémy môžu mať technické prvky, ide však predovšetkým o siete jednotlivcov. Blízkosť je významnou charakteristikou väčšiny inovačných systémov.

Na základe týchto skutočností sa stáva zrejším, že **rozhodujúcimi faktormi inovačného procesu** sú:

- rámcové podmienky, ktoré stanovujú (nie len) verejné orgány na rôznych úrovniach (regionálna inovačná politika, smernice EÚ, medzinárodné organizácie a pod.)
- intenzívna komunikácia a spolupráca medzi rôznymi aktérmi v regionálnom inovačnom systéme (spoločnosti, univerzity, inovačné centrá, vzdelávacie inštitúcie, finančné inštitúcie, priemyselné združenia a vládne organizácie)
- poznatky, ktoré sú k dispozícii u pracovníkov, vo výskumných organizáciách, v technologických sprostredkovateľských organizáciách.

Podmienky na inovácie sa v strednej Európe značne odlišujú. Infraštruktúra vedy a výskumu v dobre rozvinutých a centrálnych regiónoch dosahuje medzinárodné štandardy, zatiaľ čo situácia vo vidieckych a mimomestských regiónoch je vo všeobecnosti zlá. Tento trend je významný najmä z pohľadu narastajúcich sociálno-ekonomických rozdielov medzi regiónm. Divergentný rozvoj je zvýrazňovaný aj selektívnym tokom zahraničných priamych investícií do regiónov a len nepatrne je zmierňovaný politikami členských štátov. Okrem toho, priemerné výdavky EÚ25 na vedu a výskum sú v súkromnom sektore veľmi nízke. Proces „dobehania“ je preto jednoznačnou výzvou pre nové členské štáty, má však dopady pre celú nadnárodnú oblasť spolupráce. Následne by **vytvorenie priaznivých rámcových podmienok pre inovácie** malo byť predovšetkým zamerané na inštitucionálne prostredie a inovačné ovzdušie ako aj kritické miesta inovácií (prístup k rizikovému kapitálu, širokopásmový prístup, transferové inštitúcie a pod.). Dobré riadenie a efektívnu inštitucionálnu štruktúru treba považovať za ďalšiu nevyhnutnú podmienku posilnenia regionálnych inovačných kapacít.

So zreteľom na **interakcie a spoluprácu** rôznych aktérov je posilnenie infraštruktúry výskumu a technologického vývoja a transferu know-how veľkým testom inovačných kapacít strednej Európy.

V súčasnosti je v niektorých krajinách nízka miera širokopásmovej penetrácie a nedostatok transferových inštitúcií brzdí šírenie poznatkov a inovácií. Aj nízka miera výskumu a vývoja v súkromných spoločnostiach reflektuje skutočnosť, že inovácie musia byť šírené geometrickým radom a poznatky musia byť dostupné a zhromažďované v transferových inštitúciách a napokon aplikované v konkrétnych produktoch. **Schopnosť šírenia inovácií** je stále kritickým momentom inovačného procesu. V tomto kontexte by mali byť vytvorené partnerstvá medzi súkromným a verejným sektorom a regionálne klastre. Ďalej je potrebné podporiť regionálne inovačné stratégie a politiky, najmä v menej rozvinutých a riedko osídlených regiónoch.

Zatiaľ čo vysokú mobilitu pracovnej sily v strednej Európe možno považovať za ekonomickú príležitosť, v niektorých regiónoch je tento proces veľmi selektívny a vedie k odlivu mozgov mladých a vysoko vzdelaných ľudí. **Rozvoj poznatkov** v strednej Európe treba zlepšiť s jasným zámerom zabezpečiť podmienky, ktoré pomôžu ľuďom získať nevyhnutnú kvalifikáciu potrebnú v ekonomike založenej na poznatkoch. Treba prijať opatrenia a bojovať s odlivom mozgov. Tento prístup môže zlepšiť situáciu v oblasti spolupráce ako celku.

Cieľ

Zlepšiť klímu pre inovácie vo všetkých regiónoch a umožniť im lepšie využívať svoj inovačný potenciál riešením ich špecifických potrieb a slabých stránok a posilňovaním silných stránok.

Nadnárodný prístup

Aby sa dosiahli vyššie spomenuté výzvy, bol zvolený nadnárodný prístup, ktorý sa na inovácie pozerá nielen ako na prierezovú otázku, ale rozvíja tento predmet ako svoju vlastnú prioritu. Prioritná os sa zaoberá identifikovanými kritickými faktormi inovačného procesu. S cieľom zlepšiť celkovú výkonnosť inovácií vo všetkých regiónoch strednej Európy sa táto prioritná os zaoberá predovšetkým iniciatívami, ktoré sa snažia zlepšiť oblasť slabých stránok, keďže tieto oblasti majú tendenciu byť limitujúcim faktorom. Táto prioritná os sa však neobmedzuje len na tieto oblasti, ale môže zahrnúť aj aktivity zamerané na zlepšenie silných stránok.

Aktivity financované v rámci tejto prioritnej osi nie sú obmedzené len na technologický výskum a vývoj, ale vzťahujú sa aj na netechnologickú adaptáciu produktov alebo procesov, ako sú podnikateľské služby, projektovanie a ďalšie zručnosti súvisiace s trhom. Projekty v rámci tohto programu by mali spojiť svoje aktivity, výstupy a výsledky s konkrétnymi krokmi prispievajúcimi k regionálnemu rozvoju a nie sa zameriavať len na vytváranie sietí vo viac-menej úzko definovaných vedeckých oblastiach alebo priemyselných sektoroch. Špecifickou silnou stránkou programu európskej teritoriálnej spolupráce je jeho schopnosť spájať technických expertov a výskumníkov s aktérmi verejnej správy. To stavia program do osobitného postavenia, aby budoval na výsledkoch výskumu a jestvujúcich alebo novo vytvorených poznatkoch na jednej strane a na verejnej správe a tvorcoch politiky na strane druhej.

Primárne cieľové skupiny

Primárnymi cieľovými skupinami sú všetky orgány a zainteresované subjekty na národnej, regionálnej a miestnej úrovni v oblasti vzdelávania, výskumu, transferu poznatkov, technológií, trhu práce, regionálneho rozvoja, ako sú miestne a regionálne verejné orgány, regionálne rozvojové agentúry, obchodné komory, univerzity, organizácie terciárneho vzdelávania, výskumné ústavy, asociácie, inštitúcie transferu technológií, výskumno-vývojové zariadenia, výskumné inštitúcie, regionálne medzinárodné centrá výskumu a vývoja, vedecké inkubátory, vzdelávacie a školiace centrá, služby trhu práce, sociálni partneri, zamestnávateľské združenia, odbory, malé a stredné podniky ako aj skupiny obyvateľstva a ich zástupcovia, ktorí sú dotknutí predmetnými oblasťami intervencie.

Očakávané projekty súvisia s **troma oblasťami intervencie**.

P1.1 Posilnenie rámcových podmienok pre inovácie

P1.2 Vytváranie kapacít pre šírenie a uplatňovanie inovácií

P1.3 Urýchlenie vývoja poznatkov

OBLASTI INTERVENCIE

P1.1 Posilnenie rámcových podmienok pre inovácie

Systém inovácií hrá zásadnú úlohu v ekonomickej konkurencieschopnosti. Významnou podmienkou je organizačný, finančný, právny a administratívny rámec. Nadnárodná spolupráca by mala prispieť k zlepšeniu riadenia inovácií, ktoré sa chápe ako organizačná schopnosť rozoznať, urýchliť a riadiť inovácie a viesť v tomto smere spoluprácu a to v súkromnom i verejnom sektore. Cieľom je posilniť tvorbu a uplatňovanie poznatkov vzájomným učením a uľahčovaním transferu know-how a budovaním kapacít – so špeciálnym zreteľom na územné dôsledky inovačných politík

- vytvorením výmenných a koordinačných mechanizmov pre inovačné procesy a politiky v strednej Európe medzi kľúčovými aktérmi inovačného systému (regionálne rozvojové agentúry, obchodné komory, univerzity, výskumné ústavy, malé a stredné podniky a pod.), napr. pomocou predvídavých iniciatív,
- podporou vytvorenia a vývoja nadnárodných klastrov v kľúčových oblastiach,
- vytvorením prepojení medzi verejnými orgánmi a finančnými inštitúciami s cieľom rozvoja kapacít vo finančnom manažmente (finančné schémy, rizikový kapitál a pod.) pre účely inovácií naprieč priestorom spolupráce,
- realizáciou nadnárodnej spolupráce medzi verejnými a súkromnými (regionálnymi) aktérmi v inováciách,
- vytvorením a posilnením inštitúcií pre transfer technológií s osobitným zreteľom na prístupy nadnárodného transferu a postupy v oblasti práv duševného vlastníctva,
- posilnením politík na podporu jednoduchého prístupu a prepojenia medzi zariadeniami výskumu a vývoja.

P1.2 Vytváranie kapacít pre šírenie a uplatňovanie inovácií

Prístup k inováciám je určovaný rôznymi faktormi – v závislosti od lokalizácie a veľkosti podnikov je prístup viac alebo menej zložitý. Prístup je osobitne zložitý pre malé a stredne veľké podniky, ktoré sú lokalizované v nedostatočne rozvinutých a okrajových regiónoch. Menej bariér urýchli rovnomernejší a širší prístup k výsledkom výskumu a vývoja a k inovačným systémom. To umožní lepšie využívať existujúce poznatky a povedie to k vyššiemu využívaniu výsledkov výskumu. Výskum viac orientovaný na aplikáciu a služby by mal prispieť taktiež k jednoduchšiemu prístupu občanov k informačnej spoločnosti a urýchliť sociálnu a priestorovú integráciu. Okrem toho táto oblasť intervencie sa bude tiež dotýkať šírenia technológií a výskumných aktivít, čo prispeje k ochrane prírodných potenciálov.

Cieľom odstrániť kritické miesta pre šírenie inovácií a zintenzívniť transfer technológií a zlepšiť spoluprácu medzi kľúčovými aktérmi

- stimulovaním transferu technológií a mechanizmov výmeny poznatkov najmä v znevýhodnených regiónoch,
- uskutočňovaním spolupráce inštitúcií transferu technológií a výrobného sektora,
- urýchlením prístupu k vedeckým poznatkom a využívania už existujúcich poznatkov,
- vytvorením nadnárodných sietí medzi vhodnými inštitúciami terciárneho vzdelávania a výskumnými inštitúciami,
- podporovaním využívania IKT s cieľom vytvoriť lepšiu nadregionálnu a nadnárodnú komunikáciu a spoluprácu medzi inovačnými systémami,
- vytvorením a intenzifikovaním spolupráce orientovanej na aplikáciu medzi výskumným systémom a spoločnosťami,
- vytváraním podmienok pre lepší prístup k „high-level“ technológiám na nadnárodnej úrovni.

P1.3 Urýchlenie vývoja poznatkov

Krajiny strednej Európy dodržia princíp spoločnosti založenej na poznatkoch. Skvalitnenie vzdelávacích, školiacich a výskumných inštitúcií ako aj spolupráca s podnikateľským sektorom v nadnárodných sieťach je významnou a nevyhnutnou podmienkou produkcie poznatkov a know-how. Na základe vysokej úrovne vzdelania v strednej Európe skvalitní kombinácia komplementárnych poznatkov od rôznych aktérov inovačný systém a zabezpečí prepojenie s vedúcou špičkou v oblasti technológií a podnikateľských postupov. Lepšie využívanie potenciálov stále rôznorodejšej a starnúcej spoločnosti prináša nové výzvy pre zabezpečenie vývoja poznatkov pre ekonomickú konkurencieschopnosť, posilňujúc väzby medzi obchodným sektorom, školiacimi strediskami, úrovňou rozhodovania a ďalšími regionálnymi aktérmi.

Kvalitnejší rámec pre rozvoj poznatkov bude dosiahnutý

- vytvorením nových a skvalitnením existujúcich nadnárodných vzdelávacích a školiacich sietí vo vyššom a celoživotnom vzdelávaní,
- realizáciou spoločných stratégií a akčných plánov pre posilnenie ľudských zdrojov a rozvoja poznatkov,
- uplatňovaním spoločných stratégií na riadenie demografických zmien, migrácie a odlivu mozgov,
- vytvorením nadnárodnej spolupráce medzi školiacimi zariadeniami a organizáciami trhu práce,
- presadzovaním informačných krokov na šírenie technologických a inovačných výsledkov, ako aj regionálnych inovačných systémov.

4.2 Prioritná os 2: Zlepšenie dostupnosti strednej Európy ako aj v rámci nej

Zdôvodnenie a výzvy, ktorým sa treba venovať

Na dostupnosť sa možno pozeráť ako na nevyhnutnú podmienku ekonomického rozvoja a rastu. Uľahčuje pohyb ľudí, tovarov a informácií, zvyšuje účinnosť a zlepšuje rozvojové perspektívy regiónov. Dopravné koridory ponúkajú významné príležitosti pre regióny, ktoré sa v nich nachádzajú: prístup na trhy, zvýšený potenciál logistických funkcií. Rozvoj dopravnej infraštruktúry je následne nevyhnutný na dosiahnutie úplnej integrácie národných a regionálnych trhov, najmä v kontexte rozšírenej Európskej únie. Dostupnosť úzko súvisí s územnou kohéziou, keďže je nevyhnutná na zabezpečenie toho, aby ľudia neboli znevýhodňovaní tým, kde žijú, alebo pracujú. Dostupnosť je teda kľúčovým faktorom pre zníženie jestvujúcich disparít.

Pokiaľ ide o dostupnosť, stredná Európa poskytuje diferencovaný obraz – v centrálnych polohách sa tu nachádzajú veľmi dobre dostupné regióny, ale sú tu aj rozsiahle oblasti vo vidieckych a okrajových regiónoch s chýbajúcimi alebo zanedbanými dopravnými spojeniami, čo spôsobuje nízku úroveň dostupnosti. Následkom sú dvojité problémy – na jednej strane je potrebné koordinovať nadnárodné koridory s národnou a európskou dopravnou politikou (napr. TEN a TINA) a koridory treba navzájom poprepájať a modernizovať. Je nevyhnutné eliminovať kritické miesta dopravnej siete, zabezpečiť prístup k prístavom (Baltské, Jadranské a Severné more) a trvalo udržateľným spôsobom riešiť dopravné toky vyplývajúce z rozšírenia Európskej únie. Na strane druhej treba vyriešiť dopravné problémy v rastúcich veľkomestských oblastiach ako aj vo vidieckych a riedko osídlených oblastiach. Avšak dostupnosť možno skvalitniť fyzickým rozšírením dopravných sietí ako aj optimalizovaním ich účinnosti. **Zabezpečenie vzájomného prepojenia a interoperability** by malo viesť k prepojeniam medzi rôznymi druhmi dopravy. Modernizácia jestvujúcich sietí preto vyžaduje koordináciu medzi rôznymi úrovňami (mestská, regionálna a nadnárodná).

Okrem tejto „kvantitatívnej“ výzvy sa treba pozrieť aj na kvalitatívny rozmer. Hoci stredná Európa má pomerne vysoký podiel železníc v nákladnej doprave, sú tu významné medzery, pokiaľ ide o rozvinuté interoperabilné dopravné infraštruktúry. V tejto súvislosti je najvýznamnejšou výzvou vo väčšine členských štátov vytvorenie **multimodálnej logistiky**. Nadnárodná koordinácia a efektívna spolupráca takýchto krokov musí byť efektívna na rôznych územných úrovniach (nadnárodná, národná, regionálna, miestna). Využívanie inovačných riešení v oblasti IKT v sektore logistiky by malo byť stimulované s cieľom dosiahnuť účinnejšie dopravné siete. To platí najmä ak si uvedomíme zvyšujúci sa význam logistiky v regióne. Ak sa neposilnia multimodálne riešenia logistiky a spolupráca v tejto oblasti, hrozí v strednej Európe ďalší rast cestnej dopravy.

Dopravné koridory ponúkajú pre strednú Európu rôzne ekonomické príležitosti, ako sú prístup na trhy a vyšší potenciál pre logistické funkcie. Zvýšená dostupnosť vďaka koridorom TEN-T môže priniesť pozitívne vplyvy na hospodárstvo miest a miestnych mestských systémov z pohľadu prilákania investícií a lokalizácie príležitostí pre nové služby a inovačné investície. Avšak doprava samotná má **významné vplyvy na životné prostredie**, ktoré treba zmierniť v súlade so záujmami rôznych zainteresovaných subjektov (environmentálne subjekty, podnikateľský sektor a pod.). Z dôvodu rastu mestských oblastí, nárastu dopravy na nadnárodných dopravných trasách a z dôvodu rastu počtu vozidiel predstavuje budúci rast dopravných tokov veľký environmentálny problém oblasti. Na tomto mieste treba zdôrazniť, že niektoré regióny strednej Európy majú veľké skúsenosti s rozvojom systémov **environmentálne priaznivej dopravy** a majú vysoký podiel **mestskej verejnej dopravy**, ktorý možno považovať za významný referenčný model pre ďalšie mestá a regióny.

Posilnenie dopravných sietí samo osebe automaticky nevytvorí vyššiu dostupnosť, môže dokonca viesť k neželaným efektom. Potrebné sú doplnkové opatrenia, ktoré sa budú zaoberať takýmito komplexnými vplyvmi. Môže ísť o **alternatívne spôsoby zvýšenia dostupnosti**, kde zohrávajú dôležitú úlohu užívateľské náklady. Nové možnosti zvýšenia dostupnosti môže priniesť aj využívanie **informačných a komunikačných technológií (IKT)**. V súčasnosti využívanie širokopásmového pripojenia a internetu stále zaostáva a tak môže stredná Európa splniť svoje výzvy v oblasti podpory dobiehania v oblasti IKT infraštruktúry a presadzovať racionálne využívanie IKT za účelom zvýšenia prístupu k službám v riedko osídlených oblastiach.

Tieto výzvy sú zhrnuté v nasledujúcom ciele, ktorý dáva dostupnosť do vzťahu s kohéziou a trvalo udržateľným rozvojom.

Cieľ

Prostredníctvom inovačných riešení posilniť vnútornú kohéziu krajín strednej Európy zlepšením dostupnosti oblasti strednej Európy ako aj v rámci nej, v plnej miere zohľadňujúc princípy trvalo udržateľného rozvoja.

Nadnárodný prístup

Na dosiahnutie tohto cieľa a na splnenie vyššie spomínaných výziev bol vyvinutý nadnárodný prístup, ktorý berie do úvahy skutočnosť, že dostupnosť je významným faktorom vo využívaní územného potenciálu, ktorý však zároveň vytvára tlaky na životné prostredie. Tento prístup sa zaoberá dostupnosťou z pohľadu tokov (intermodalita) a prepojení (dopravné siete) ako aj uzlov (multimodálna logistická spolupráca). Osobitne zdôrazňuje udržateľnosť dopravy ako vertikálnu a ďalej rozvíja bezpečnú mobilitu. Prístup zvažuje fakt, že nárast sietí a logistiky automaticky nezvyšuje dostupnosť. Preto je prioritná os otvorená aj alternatívnym riešeniam posilnenia dostupnosti.

Trvalá udržateľnosť je prierezovým princípom celého programu. Avšak v rámci tejto priority **trvalo udržateľná a bezpečná mobilita** bude riešená osobitne s cieľom špecificky riešiť environmentálne záťaž vyplývajúce z modernizácie (nadnárodných) dopravných sietí. Trvalá udržateľnosť bude zabezpečená na miestnej, regionálnej a nadnárodnej úrovni. To znamená rozvoj energeticky účinných dopravných systémov a to vo verejnej i súkromnej doprave. Pozornosť bude zameraná aj **bezpečnosti** dopravy. Všetky projekty v rámci tejto prioritnej osi budú brať preto do úvahy **princíp environmentálnej udržateľnosti** do najväčšej možnej miery..

Primárne cieľové skupiny

Primárnymi cieľovými skupinami sú všetky orgány a zainteresované subjekty na národnej, regionálnej a miestnej úrovni v oblasti dopravy, logistiky, bezpečnosti v doprave, IKT, ako sú národné, regionálne a miestne verejné orgány, združenia verejnej dopravy, dopravní operátori, operátori infraštruktúry, logistické centrá, logistické platformy, inštitúcie aplikovaného výskumu v doprave a mobilite, regionálne združenia, dopravné združenia, záujmové skupiny ako aj skupiny obyvateľstva a ich zástupcovia, ktorí sú dotknutí predmetnou prioritnou osou:

Očakávané projekty súvisia so **štyrmi oblastami intervencie**.

P2.1 Zlepšenie vzájomnej prepojenosti strednej Európy

P2.2 Rozvoj multimodálnej logistickej spolupráce

P2.3 Presadzovanie trvalo udržateľnej a bezpečnej mobility

P2.4 Podpora informačných a komunikačných technológií a alternatívnych riešení posilňovania prístupu

OBLASTI INTERVENCIÍ

P2.1 Zlepšenie vzájomnej prepojenosti strednej Európy

Stredná Európa je spojená s hlavnými transeurópskymi dopravnými koridormi. Ich rozšírenie prispieva k lepšej integrácii oblasti spolupráce a poskytuje významné potenciály sekundárnym sieťam. Aktivity v rámci tohto programu by mali prispieť k dosiahnutiu vyššej a udržateľnejšej prepojenosti na mestskej, regionálnej a nadnárodnej úrovni. Aktivity by mali zlepšiť nadnárodné riešenia prepojenosti strednej Európy a zároveň zväziť vplyvy dopravy a vytvoriť účinnú a trvalo udržateľnú dopravnú sieť.

Cieľom tejto oblasti intervencie je zlepšiť prepojenosť

- implementovaním dopravných riešení pre špecifické potreby veľkomestských, mestských, vidieckych, vzdialených a izolovaných oblastí,
- vyvinutím spolupráce pre prístup vnútrozemských krajín k európskym prístavom,
- uplatňovaním interoperability a intermodality dopravných systémov (cesty, železnice, vodné cesty, letecká doprava),
- vytvorením strategickej spolupráce medzi transeurópskymi dopravnými koridormi i v rámci nich,
- posudzovaním a optimalizovaním vplyvov a potenciálov európskych dopravných koridorov vysokej priority a ich prepojení na národné a regionálne siete v zmysle trvalo udržateľných a energeticky účinných dopravných systémov.

P2.2 Rozvoj multimodálnej logistickej spolupráce

Silnejšia ekonomická integrácia vedie k nárastu objemov dopravy v oblasti spolupráce. V súčasnosti sa toto konštatovanie týka najmä cestnej dopravy. Aby sa vyhlo zápcham a negatívnym vplyvom na životné prostredie, bude nevyhnutné posilniť multimodálnu logistickú spoluprácu s cieľom splniť požiadavky ekonomického rozvoja. Táto oblasť intervencie sa zameriava na vyššiu atraktivitu multimodálnych riešení, ktoré sa chápu ako kombinácia viac ako jedného spôsobu dopravy. Snahou je dosiahnuť vyššie synergie a lepšie riešenia v oblasti logistiky.

Účinnosť a trvalá udržateľnosť dopravy v oblasti spolupráce bude zvýšená

- založením spolupráce medzi logistickými centrami a sieťami,
- rozvojom informačných a komunikačných technológií (IKT) pre spoluprácu v oblasti logistiky,
- realizáciou spolupráce medzi intermodálnymi a logistickými platformami,
- uplatňovaním multimodálnych logistických riešení.

P2.3 Presadzovanie trvalo udržateľnej a bezpečnej mobility

Rastúca integrácia vedie k intenzívnejšej výmene tovarov a osôb. Medzinárodné a regionálne rozdelenie práce a flexibilizácia práce vytvára kvalitatívne i kvantitatívne požiadavky na mobilitu. Jestvujúce sídelné štruktúry, suburbanizácia a cestovným ruchom vyvolaná doprava prispievajú k vyšším objemom dopravy. Aglomerácie sú konfrontované osobitnými výzvami (napr. údržba a financovanie systémov verejnej dopravy) a problémami (napr. negatívne vplyvy na životné prostredie).

Aktivity sú zamerané na zníženie environmentálnych záťaží vyplývajúcich z dopravy, presadzovanie trvalo udržateľnej mobility a zvyšovanie vedomia o bezpečnostných otázkach a na príspevanie k dosiahnutiu vyššej kvality životných podmienok

- zdieľaním skúseností o príprave a implementácii trvalo udržateľných a bezpečných dopravných riešení,
- podporou vývoja pokročilých technologických riešení manažmentu dopravy (napr. na základe systému Galileo),
- podporovaním kvality a atraktivity mestskej verejnej dopravy,
- implementovaním inovačných a trvalo udržateľných riešení, ako sa vysporiadať s kritickými miestami v doprave (zápchy, spoplatňovanie ciest, prebratie vonkajších nákladov, atď.),
- posilňovaním aplikácií, stratégií a prípravou koncepčných rozhodnutí pre bezpečnejšiu dopravu,
- uplatňovaním stratégií na doplnenie veľkých dopravných infraštruktúrnych systémov o hodnotenie udržateľnosti a bezpečnosti,
- aplikovaním riešení a stratégií na zmiernenie negatívnych vplyvov dopravných projektov,
- implementovaním inovatívnych koncepcií dopravy pre zmenu demografických situácií,
- podporovaním aktivít na zlepšenie kvality dopravy v mestách.

P2.4 Informačné a komunikačné technológie a alternatívne riešenia posilňovania prístupu

Dopravné objemy v strednej Európe rastú, ale rozširovanie dopravnej siete neznamena automaticky nárast mobility, keďže väčšie kapacity môžu vyvolať ďalšie zvýšenie objemov dopravy. Informačné a komunikačné technológie ponúkajú možnosti nahradenia fyzickej mobility poskytnutím jednoduchšieho prístupu k službám a informáciám. Okrem riešení na zvýšenie účinnosti v doprave založených na technológiách sú aj netechnologické, alternatívne riešenia schopné zvýšiť tento prístup (organizačné, inštitucionálne, strategické riešenia).

Táto oblasť intervencie sa vo všeobecnosti snaží skvalitniť dostupnosť informácií a služieb pri súčasnom znížení objemov dopravy. Budú dosiahnuté lepšie riešenia (technologické a alternatívne) na zvýšenú mobilitu. Účinnosť dopravy a lepšia dostupnosť bude zvýšená

- presadzovaním IKT pre prístup a poskytovanie verejných služieb,
- využívaním IKT ako nástroja na zníženie nadnárodnej prepravy (napr. video konferencie, webové stránky, manažment dodávateľských reťazcov ...),
- využitím IKT na vývoj účinných systémov manažmentu dopravy a dopravných informačných systémov nadnárodných dopravných tokov,
- zlepšením prístupu k infraštruktúre a službám všeobecného záujmu s alternatívnymi riešeniami na zvýšenie osobnej mobility.

4.3 Prioritná os 3: Zodpovedné využívanie životného prostredia

Zdôvodnenie a výzvy, ktoré treba riešiť

Göteborgská rada pridala Lisabonskej stratégii environmentálny rozmer a podčiarkla potrebu ochrany a zveľaďovania environmentálnych zdrojov. Ochrana životného prostredia dnes ako aj pre budúce generácie je jednou z podmienok trvalo udržateľného rastu. Toto sa týka najmä strednej Európy, kde sa odohráva ekonomické dobiehanie západnej Európy, vytvárajú sa nové možnosti ako aj nové ohrozenia životného prostredia.

Stredná Európa disponuje unikátnym prírodným bohatstvom, ako je horný tok Dunaja, karpatský región, Alpy ako aj časti Baltského a Jadranského mora. Rieky vytvárajú rozhodujúce spájajúce prvky medzi západnými a východnými (Dunaj) a severnými a južnými časťami oblasti (Labe, Odra). Takéto prírodné bohatstvo predstavuje jeden z vnútorných prvkov stredoeurópskej identity a ponúka veľké príležitosti pre zintenzívnenú nadnárodnú spoluprácu.

Prírodné zdroje sú ústredným prvkom životného prostredia oblasti spolupráce, plnia významné ekologické funkcie a predstavujú hodnoty pre celý región a oblasti mimo regiónu. Na starostlivosť o prírodné zdroje sa treba pozerať ako na ekonomický faktor. Prieskumy vykonávané v rámci predchodcu programov INTERREG ukázali, ako možno prírodu chrániť a zároveň využívať pre sociálno-ekonomický rozvoj bez poškodzovania ekologických funkcií.

Počas posledných rokov bola stredná Európa silne vystavená záplavám pozdĺž riek a vysoké tlaky mestského rozvoja ovplyvňujú inundačné územie. **Prírodné riziká i človekom vyvolané vplyvy** predstavujú pre oblasť spolupráce značnú hrozbu.

Nízky podiel využívania obnoviteľných zdrojov energie v niektorých krajinách strednej Európy, intenzívne využívanie krajiny a rozptýlené sídelné štruktúry prezrádzajú, že oblasť má veľký potenciál **využívania obnoviteľných zdrojov energie a zvyšovania energetickej účinnosti**. Prebiehajúca reštrukturalizácie sektora energetiky v oblasti spolupráce je príležitosťou diverzifikovať zdroje energie, splniť požiadavky Kjótskeho protokolu a ponúknuť občanom určité ekonomické, sociálne a environmentálne výhody.

Na základe opísaných environmentálnych výziev bol sformulovaný cieľ, ktorý spája environmentálne záujmy s ľudskými a ekonomickými aktivitami a ponúka priamu odpoveď princípu trvalo udržateľného rozvoja.

Cieľ

Zodpovedné využívanie a ochrana potenciálov životného prostredia strednej Európy presadzovaním inovačných a trvalo udržateľných prístupov k manažmentu prírodných zdrojov, znižovaniu rizík a zveľaďovaniu prírodného prostredia.

Nadnárodný prístup

Pre dosiahnutie tohto cieľa bol vytvorený nadnárodný prístup, ktorý prijíma inovačné a trvalo udržateľné prístupy v manažmente kultúrnych a prírodných zdrojov, stanovuje opatrenia na znižovanie rizík, podporuje využívanie obnoviteľných zdrojov energie a zvyšuje energetickej účinnosť. Okrem toho sú podporované environmentálne priaznivé technológie.

Budúce aktivity v rámci tejto priority stanovujú nadnárodné zameranie na prístup založený na rozvoji životného prostredia, ktorý berie do úvahy aj sociálno-ekonomické aspekty. Aktivity poskytujú platformu pre široké angažovanie a komunikáciu medzi všetkými relevantnými zainteresovanými subjektmi v otázkach životného prostredia. Projekty by mali prijať ekosystémový prístup, kde ľudské aktivity ovplyvňujúce životné prostredie budú presadzovať zodpovedné využívanie zdrojov. Významným predpokladom vhodnej zmierňovacej stratégie je lepšia komunikácia medzi rôznymi

zainteresovanými aktérmi ako aj kvalitnejšie koordinované strategické opatrenia. V tejto súvislosti zohrá významnú úlohu prechod od reaktívnej (ex-post) k preventívnej environmentálnej politike.

Primárne cieľové skupiny

Primárnymi cieľovými skupinami sú všetky orgány a zainteresované subjekty na národnej, regionálnej a miestnej úrovni v oblasti životného prostredia, manažmentu prírodných zdrojov, vodného hospodárstva, manažmentu environmentálnych rizík, energetickej účinnosti, ako sú regionálne a miestne verejné orgány, environmentálne záujmové skupiny, regionálne združenia, inštitúty aplikovaného výskumu v oblasti životného prostredia, združenia, dodávatelia energií ako aj skupiny obyvateľstva a ich zástupcovia, ktorí sú dotknutí predmetnou oblasťou intervencie

Očakávané projekty súvisia so **štyrmi oblasťami intervencie**.

- P3.1 Rozvoj vysokokvalitného životného prostredia manažovaním prírodných zdrojov a dedičstva
- P3.2 Zníženie rizík a vplyvov prírodných a človekom vyvolaných rizík
- P3.3 Podpora využívania obnoviteľných zdrojov energie a zvyšovanie energetickej účinnosti
- P3.4 Podpora environmentálne priaznivých technológií a aktivít

OBLASTI INTERVENCIE

P3.1 Rozvoj vysokokvalitného životného prostredia manažovaním prírodných zdrojov a dedičstva

Stredná Európa má jedinečné prírodné a ekologické potenciály, ktoré treba zachovať pre budúce generácie. Zároveň však možno tieto potenciály trvalo udržateľným spôsobom využívať. Táto oblasť intervencie sa vo všeobecnosti snaží zvýšiť kvalitu životného prostredia (povodia riek, typy krajiny, chránené oblasti, energia, ovzdušie, pôda, odpadové hospodárstvo) smerom k lepšej ochrane životného prostredia. Okrem toho bude zabezpečená biodiverzita a údržba národných parkov pri súčasnom zameraní na lepšie využívanie degradovaných oblastí. Cieľom je vyvinúť vysokú kvalitu životného prostredia

- realizáciou spoločných krokov zameraných na údržbu a manažment prírodných oblastí, chránených území a krajiny (typy krajiny ohrozené biodegradáciou, povodia riek, lesy, kultúrna krajina, pobrežné zóny a pod.),
- implementáciou spoločných aktivít na podporu biologickej diverzity druhov a biotopov,
- realizáciou spoločných krokov na zlepšenie kvality životného prostredia (ovzdušie, voda, pôda),
- implementovaním spoločných stratégií trvalo udržateľného využívania prírodných zdrojov a dedičstva,
- vývojom a implementáciou spoločných stratégií a akčných plánov na zmiernenie klimatických zmien,
- obnovou degradovaných oblastí, ako sú bývalé banské oblasti, kontaminované lokality a bývalé priemyselné zóny,
- prípravou monitorovacích systémov pre životné prostredie zameraných na preventívne kroky a zmierňujúce opatrenia.

P3.2 Zníženie rizík a vplyvov prírodných a človekom vyvolaných rizík

Oblasť spolupráce je vystavená významným rizikám vyplývajúcim z prírodných a človekom spôsobených katastrof nadnárodného rozmeru. Nadnárodná spolupráca by mala viesť k efektívnejšej prevencii rizík v rôznych oblastiach a sektoroch. Na nadnárodnej, národnej, regionálnej a miestnej úrovni by malo byť dosiahnuté väčšie vedomie o rizikách a vplyvoch prírodných i človekom spôsobených katastrof. Čiastkovým cieľom je vytvorenie lepších sietí medzi príslušnými sektormi, efektívnejšia komunikácia, spolupráca a koordinácia naprieč národnými, disciplinárnymi a inštitucionálnymi hranicami. Dosiahnutie integrovaných noriem, praktík a skúseností pomôže v budúcnosti ďalej rozvinúť tieto otázky na nadnárodnej úrovni.

Primárnym cieľom tejto oblasti intervencie je znížiť riziká a vplyvy prírodných a človekom vyvolaných nebezpečenstiev

- koordinovaním postupov integrovaného manažmentu rizík medzi rôznymi oblasťami a sektormi (napr. priestorové plánovanie, civilná ochrana, priemysel, infraštruktúra, lesníctvo, zásobovanie vodou, zdravotníctvo, protipovodňové riadenie...),
- zlepšením, integrovaním a harmonizovaním posudzovania rizík a noriem manažmentu rizík (usmerňovacie stratégie, kvalifikácie, postupy, financovanie...),
- implementovaním stratégií proti rizikám a spoločných plánov manažmentu rizík,
- vývojom bezpečnostných konceptov dopravy a iných sietí infraštruktúry v prípade nebezpečenstiev,
- uplatňovaním komunikačných stratégií a nástrojov na zvýšenie vedomia o rizikách,
- využitím regionálnych politík a systémov manažmentu pre prevenciu rizík v rôznych sektoroch,
- vypracovaním a aplikáciou nástrojov a prístupov na zmierňovanie a manažment vplyvov zmeny klímy a ďalších rizík,
- uplatňovaním metód na hodnotenie rizík v súvislosti s kvalitou životného prostredia.

P3.3 Podpora využívania obnoviteľných zdrojov energie a zvyšovanie energetickej účinnosti

Stredná Európa má veľký potenciál diverzifikovať zdroje energie, čo prinesie úžitok ekonomike, životnému prostrediu i občanom. Nadnárodná podpora využívania obnoviteľných zdrojov energie a vyššej energetickej účinnosti pomôže znížiť súčasnú závislosť od externých zdrojov energie a zabezpečiť dlhodobé zásobovanie energiou. To pomôže ochrániť hospodárstvo strednej Európy pred budúcimi vplyvmi spôsobenými rastom cien energií. Vyššie a lepšie využívanie obnoviteľných zdrojov energie povedie k vyššej úrovni energetickej účinnosti a následne k zníženiu závislosti na fosílnych palivách. Aktivity môžu prispieť k zníženiu emisií CO₂ a k zastaveniu globálnej zmeny klímy. V tomto zmysle vyvinuté stratégie podporia globálne stratégie zamerané na ochranu klímy (Kjótsky protokol 2012+).

Táto oblasť intervencie sa vo všeobecnosti snaží zlepšiť reakcie na vplyvy budúcich obmedzení v zabezpečovaní energie

- zostavením spoločných stratégií pre úspory energie a energetickú účinnosť,
- uplatňovaním vyrovnaných stratégií využívania obnoviteľných zdrojov energie a vlastných zdrojov energie (veterná, vodná, slnečná energia, biomasa, biopalivá...),
- prenosom know-how z vedy, priemyslu a politiky v oblasti možných negatívnych dôsledkov produkcie energie z obnoviteľných zdrojov,
- vytvorením inovačných riešení využívania alternatívnych zdrojov energie v doprave.

P3.4 Podpora environmentálne priaznivých technológií a aktivít

Environmentálne priaznivé technológie sú jednako potrebné na dosiahnutie atraktívneho životného prostredia ale aj trhom pre trvalo udržateľný rozvoj strednej Európy. Oblasť spolupráce ponúka veľký potenciál a šance na výmenu skúseností. Environmentálne priaznivé technológie a aktivity budú podporované s cieľom zabezpečiť ekologicky účinné výrobné procesy. To by malo zvýšiť rozmyšľanie v kontexte celoživotného cyklu vo výrobných procesoch a viesť tak k čistejšej výrobe a spotrebe. Zlepšená interakcia medzi oblasťami výroby, životného prostredia a rozhodovania podporí trvalú zmenu v environmentálne priaznivej výrobe a správaní.

Podpora environmentálne priaznivých technológií a aktivít

- presadzovaním trvalo udržateľnej výroby a spotreby s osobitnou pozornosťou venovanou regionálnym reťazcom s pridanou hodnotou
- vývojom praktickej aplikácie s využitím environmentálne priaznivých technológií pre miestnych a regionálnych dodávateľov infraštruktúry
- podporou mestských technológií (odpadové hospodárstvo a vodné hospodárstvo)
- presadzovaním nadnárodných stimulov pre eko-inovácie (schémy udeľovania ocenení, platformy najlepších postupov, certifikáty...)
- uplatňovaním environmentálne priaznivých technológií vo výrobných procesoch
- vytvorením integrovaných systémov environmentálneho manažmentu a vyvinutím environmentálne vhodných postupov (odpadové a vodné hospodárstvo a pod.)
- podporou politík, stratégií a technológií zameraných na trvalo udržateľnú výstavbu budov (bytová výstavba, podnikateľské a verejné zariadenia)

4.4 Prioritná os 4: Zvýšenie konkurencieschopnosti a atraktívnosti miest a regiónov

Zdôvodnenie a výzvy, ktoré treba riešiť

Od rotterdamského neformálneho ministerského stretnutia, po ktorom nasledovala bristolská dohoda o trvalo udržateľných komunitách v roku 2005, politika miest získava v rámci európskej agendy stále väčšiu pozornosť. Európska komisia vyvíja veľké úsilie pri posilňovaní prepojení medzi mestskou a regionálnou politikou, čo sa odráža aj v správe Komisie „Kohézna politika a mestá: mestský príspevok k rastu a zamestnanosti v regiónoch“. Na úrovni politik sa mestá a regióny uznávajú ako kľúčové faktory na splnenie lisabonských a göteborgských cieľov.

Stredná Európa má veľký populačný potenciál, veľmi silné regióny hlavných miest a rad stredne veľkých miest, ktoré sú nositeľmi ekonomického rastu. Koncentrácia administratívnych, politických a ekonomických funkcií a inovačný potenciál ako aj kultúrne dedičstvo sú v týchto regiónoch veľmi vysoké. Na druhej strane v niektorých vidieckych regiónoch ekonomický potenciál dosť upadá. To sa týka najmä okrajových oblastí alebo oblastí so znevýhodnenou lokalizáciou. V nových členských štátoch z dôvodu veľmi selektívneho toku priamych zahraničných investícií v mestských oblastiach monocentrický rozvoj na národných úrovniach je hrozbou, že disparity medzi hlavnými mestami a ostatnými regiónm sa ešte posilnia. Polycentrickejší rozvoj môže prispieť k eliminácii týchto disparít. Spolupráca medzi mestskými a vidieckymi oblasťami môže pomôcť prekonať rozpory medzi jadrom a perifériou a viesť tak k vyššiemu rastu a konkurencieschopnosti.

Priestorový rozvoj mestských aglomerácií určuje niekoľko hlavných faktorov. Mestské oblasti sú konfrontované s rastúcimi procesmi suburbanizácie s negatívnymi environmentálnymi vplyvmi spôsobovanými rastom dopravy a zvyšujúcim sa zaberaním pôdy. Migračné toky na národnej a medzinárodnej úrovni sú väčšinou orientované smerom do miest. Pre niekoľko mestských oblastí to je najdôležitejší faktor demografického rastu a zmeny ich demografickej štruktúry (vek, regionálny pôvod).

Nerovnomerný územný rozvoj strednej Európy sa odráža v rastúcich ekonomických a sociálnych disparitách medzi mestskými a vidieckymi oblasťami spôsobovaných sociálnou a priestorovou segregáciou. Územné efekty týchto trendov môžu ohroziť konkurencieschopnosť oblasti spolupráce. Stredná Európa preto aktívne podporuje vyrovnaný rozvoj, pričom sa zameriava najmä na územné efekty sociálnych a demografických zmien.

Cieľ

Posilniť polycentrickú sídelnú štruktúru, zlepšiť kvalitu života a podporovať trvalo udržateľný rozvoj miest a regiónov.

Nadnárodný prístup

Nadnárodná spolupráca v rámci tejto prioritnej osi sa má zamerať na otázky, ktoré sa vynárajú z rôznych kontextov miest a regiónov v strednej Európe. To sa vzťahuje najmä na rozvoj stratégií na riešenie mestských a regionálnych otázok a na rozvoj úlohy malých a stredných miest na nadnárodnej úrovni.

Nadnárodná spolupráca vytvorí synergie pre znevýhodnené oblasti a medzi rôznymi subjektmi. To pomôže dosiahnuť dostatočné kapacity na stanovenie efektívnych krokov a prípravu konkrétnych investícií. Efektívne postupy v mestsko-regionálnej spolupráci zlepšia funkčné vzťahy medzi mestami a ich zázemím.

Primárne cieľové skupiny

Primárnymi cieľovými skupinami sú všetky orgány a zainteresované subjekty na národnej, regionálnej a miestnej úrovni v oblasti rozvoja miest a regionálneho rozvoja, dopravy, bývania, kultúry, cestovného ruchu, ako sú miestne a regionálne orgány verejnej správy, plánovacie ústavy a ústavy aplikovaného výskumu, rozvojové agentúry, záujmové skupiny, prevádzkovatelia verejnej dopravy, bytové družstvá a združenia, kultúrne skupiny, nadnárodné organizácie v oblasti kultúry ako aj skupiny obyvateľstva a ich zástupcovia, ktorí sú dotknutí oblasťou intervencie.

Očakávané projekty súvisia s **troma oblasťami intervencie**.

P4.1 Rozvoj polycentrických sídelných štruktúr a územná spolupráca

P4.2 Riešenie územných dopadov demografických a sociálnych zmien na rozvoj miest a regionálny rozvoj

P4.3 Využitie kultúrnych zdrojov pre atraktívnejšie mestá a regióny

OBLASTI INTERVENCIE

P4.1 Rozvoj polycentrických sídelných štruktúr a územná spolupráca

Sídelná štruktúra strednej Európy je charakterizovaná malým počtom husto osídlených mestských aglomerácií a početnými malými a stredne veľkými mestami, ktoré zohrávajú významnú úlohu ako regionálne ekonomické a kultúrne centrá. Rozvoj funkčných vzťahov medzi mestami a ich zázemím je dôležitý z hľadiska využívania ich konkurenčných výhod a zlepšenia rozvoja.

Táto oblasť intervencie sa zameriava na dosiahnutie vyrovnaného územného rozvoja cestou lepšej spolupráce medzi mestami navzájom a medzi mestami a regiónmi. V tomto zmysle strategický *ekonomický* a *sociálny* rozvoj miest a regiónov bude podporovaný

- implementovaním integrovaných stratégií rozvoja miest a regionálneho rozvoja a kvalitnejšími podmienkami pre investovanie,
- vytvorením trvalej spolupráce veľkomestských oblastí ako aj malých a stredne veľkých miest alebo aglomerácií a ich združení vo vzájomne relevantných oblastiach nadnárodného významu,
- aktivitami v rámci mestsko-vidieckych vzťahov s optimalizovanými materiálovými tokmi a s trvalo udržateľnými modelmi rozvoja miest (napr. riešenie rozrastania miest),
- spoluprácou na nových prístupoch v oblasti problémov rehabilitácie a konverzie mestských a prímestských funkčných oblastí,
- využívaním nadnárodných sietí mestsko-regionálnej spolupráce za účelom optimalizácie spoločného využívania infraštruktúry, služieb v oblasti trávenia voľného času a rekreačných zariadení,
- implementovaním strategických krokov na optimalizáciu štruktúry mestských centier a zlepšenie funkčných prepojení medzi mestskými centrami,
- podporou aktivít na zlepšenie kvality životného prostredia a otvorených priestranstiev v mestách.

P4.2 Riešenie územných dopadov demografických a sociálnych zmien na rozvoj miest a regionálny rozvoj

Stredná Európa čelí demografickým zmenám, ako sú starnutie a migrácia, ktoré majú ekonomické, sociálne a kultúrne dopady na rozvoj miest a regionálny rozvoj v oblasti spolupráce. Preto musí rozvoj miest a regionálny rozvoj nájsť riešenia a zvýšiť kapacity s cieľom efektívneho reagovania na meniace sa potreby spoločnosti v strednej Európe. Treba zabezpečiť poskytovanie služieb pre všetky skupiny obyvateľstva najmä v riedko osídlených oblastiach ale aj v mestských aglomeráciách. Bývanie a služby vo všeobecnosti je potrebné prispôbiť demografickým a sociálnym trendom. Bude nevyhnutné prijať opatrenia proti sociálnej a priestorovej segregácii v mestských oblastiach. Následkom týchto aktivít bude možné zvýšiť kvalitu života občanov v strednej Európe a prispieť k dosiahnutiu lepšej sociálnej integrácii a zníženiu segregácie.

Táto oblasť intervencie sa snaží znížiť negatívne dopady demografických a sociálnych zmien na rozvoj miest a regionálny rozvoj

- uplatňovaním inovačných riešení pre zabezpečovanie a adaptovanie kľúčových služieb a infraštruktúry (zdravotníctvo, vodné hospodárstvo, bývanie a pod.),
- podporovaním aktivít pre adaptovanie miest a regiónov na potreby špecifických skupín obyvateľstva (napr. starí ľudia, domácnosti samostatne žijúcich ľudí, postihnutí a pod.),
- implementovaním nadnárodných stratégií na vyrovnanie sociálnej a priestorovej segregácie a integrovanie aspektov občianskej participácie na každom stupni plánovania,
- presadzovaním riešení zabezpečovania verejných služieb v blízkosti obytných štvrtí,
- vývojom a uplatňovaním inovačných riešení na odstraňovanie kritických miest v rozvoji miest (napr. bývanie, infraštruktúra služieb, zápchy, investičné bariéry, obmedzené oblasti pre bývanie a priemyselný rozvoj),
- využívaním nových mestských technológií na implementovanie inovačných a efektívnych riešení vo verejných službách,
- vývojom prierezových riešení na adaptovanie bytového fondu súčasným potrebám (napr. obnova obytných oblastí...) a integrovanie rozvoja bývania do politik rozvoja miest a regionálneho rozvoja.

P4.3 Využitie kultúrnych zdrojov pre atraktívnejšie mestá a regióny

Stredná Európa je bohatá na kultúrne zdroje, ktoré sa chápu ako lokality, krajinné štruktúry a kultúrne významné objekty. Toto bohatstvo je však ohrozované chýbajúcimi investíciami alebo nadmernými investičnými tlakmi, ktoré hrozia ich likvidáciou. Kultúrne zdroje v strednej Európe predstavujú významný faktor jej atraktívnosti a zohrávajú dôležitú polohu z hľadiska jej identity. Program bude preto rozvíjať jej kultúrne zdroje v prospech občanov a vytvárať ekonomickú základňu miest a regiónov. To povedie k vyššej tvorbe príjmov a silnejšej regionálnej identite pri súčasnom zabezpečení ochrany kultúrneho dedičstva.

Táto oblasť intervencie sa zameriava na podporu trvalo udržateľného využívania kultúrnych zdrojov a dedičstva. Využívanie kultúrnych zdrojov bude podporované

- budovaním kapacít pre inovačné stratégie manažmentu v oblasti ochrany, zachovania a trvalo udržateľného využívania kultúrnych zdrojov,
- presadzovaním zhodnocovania tradičných činností a poznatkov,
- realizáciou strategických krokov za účelom tvorby príjmov a zamestnanosti prostredníctvom integrovaných kultúrnych a ekonomických koncepcií,
- uplatňovaním stratégií na podporu kultúrneho aspektu regiónov,
- využívaním a ochranou tradičných poznatkov a skúseností súvisiacich s kultúrnym dedičstvom,
- aplikovaním nových foriem manažmentu mestského a kultúrneho dedičstva s osobitnou pozornosťou venovanou prírodným a sociálnym kapacitám a možným vedľajším vplyvom na životné prostredie a obyvateľstvo z dlhodobého hľadiska.

4.5 Prioritná os 5: Technická pomoc

Technická pomoc sa využije na aktivity nevyhnutné pre efektívny a hladký manažment a implementáciu programu. V súlade s článkom 46 všeobecného nariadenia²⁴ sa bude technická pomoc využívať na prípravné, riadiace, monitorovacie, hodnotiace, informačné a kontrolné aktivity a aktivity na posilnenie administratívnych kapacít na implementáciu fondov.

Rozpočet technickej pomoci bude predstavovať maximálne 6% celkovej sumy ERDF alokovanej na program.

Indikatívne zameranie aktivít:

- účinný a efektívny manažment programu, vrátane úzkej spolupráce a komunikácie s ustanovenými orgánmi programu, v prípade potreby so zapojením expertov s cieľom zabezpečiť dosiahnutie definovaných cieľov programu,
- poskytovanie informácií, technická podpora a poradenstvo pre potenciálnych vedúcich partnerov a projektových partnerov v procese prípravy a implementácie projektu, vrátane presadzovania partnerstva a skutočnej spolupráce medzi partnermi,
- výkon vysoko kvalitného hodnotenia žiadostí, monitorovanie a kontrola projektov implementovaných v rámci operačného programu a programu ako celku ako nedeliteľnej súčasti správneho manažmentu programu,
- výkon alebo poverenie výkonom tematických hodnotení, štúdií, správ a prehľadov, ktoré môžu prispieť k vyššej relevantnosti a efektívnosti operačného programu a/alebo sú vo verejnom záujme,
- informácie a reklama zamerané na zvýšenie vedomia potenciálnych vedúcich partnerov a projektových partnerov, cieľových skupín a širokej verejnosti o operačnom programe a o vhodných aktivitách, ktoré možno spolufinancovať z ERDF, ako aj o výsledkoch implementácie programu,
- zostavenie, údržba a modernizácia počítačových systémov využívaných na monitorovanie, riadenie, kontrolu a výmenu informácií medzi orgánmi programu,
- budovanie kapacít relevantných účastníkov, aby sa mohli na programe plnohodnotne zúčastňovať,
- využívanie výstupov a výsledkov a šírenie informácií o dobrých postupoch.

Technická pomoc môže byť oprávnená pre všetky vyššie uvedené programové aktivity, vykonávané ustanovenými orgánmi v súlade s čl. 59.1 všeobecného nariadenia, spoločným technickým sekretariátom a kontaktnými miestami. Ďalšie podrobné údaje sú uvedené v kap. 6.1.6 a 6.1.7.

---

²⁴ Nariadenie Rady (EC) č. 1083/2006 z 11. júla 2006 (OJ L 210, s. 25)

4.6 Kvantifikované ciele a ukazovatele

Nariadenie o ERDF (konkrétne článok 12 (4)) kladie dôraz na potrebu opisu cieľov každej prioritnej osi pomocou limitovaného počtu ukazovateľov **výstupov a výsledkov**. Všetky prioritné osi by mali stanoviť kvantifikované ciele prostredníctvom limitovaného súboru ukazovateľov na **meranie dosiahnutia cieľov** programu.

Vzhľadom na obmedzené finančné zdroje, oblasť pôsobnosti a možných aktivít v rámci cieľa 3 Európska územná spolupráca je zreteľné, že výsledky programu budú najmä nehmotnej povahy. V niektorých prípadoch môžu byť vhodné a opodstatnené materiálne investície. Program spolupráce nikdy nebude nahrádzať programy cieľov Konvergencia a Konkurencieschopnosť, ktoré sú viac investične orientované a ich výstupy a výsledky sú viditeľnejšie a kvantifikovateľnejšie. Preto v prípade programu nadnárodnej spolupráce bude zložitejšie merať výsledky v porovnaní s programami Konvergencie a Konkurencieschopnosti.

Napriek týmto obmedzeniam bol vytvorený súbor ukazovateľov výstupov a výsledkov pre meranie pokroku v nadnárodnom programe. Ukazovatele výstupov a výsledkov boli vytvorené súčasne so špecifickými cieľmi prioritných osí berúc do úvahy operačné ciele oblastí intervencie a spoločné minimálne základné indikátory vyžadované Európskou komisiou²⁵.

Operačný program zahŕňa iba **pod súbor ukazovateľov výstupov a výsledkov**, ktoré sú kvantifikované ex-ante. **Úplný súbor** ukazovateľov bude ďalej rozvíjaný v samostanom dokumente (Implementačný manuál). Úplný súbor ukazovateľov bude slúžiť pre **vnútorný manažment programu** a bude tvoriť nevyhnutný základ pre **potreby predkladania správ a komunikáciu** za účelom dosiahnutia **zviditeľnenia** výsledkov programu pre projektových partnerov a pre širokú verejnosť. Úplný súbor ukazovateľov nie je súčasťou operačného programu.

Ex-ante kvantifikácia výstupov je založená na dvoch parametroch: ERDF alokácii na prioritné osi a odhadovanej priemernej veľkosti projektu (1,5 mil EUR z ERDF prostriedkov).

Tabuľka 5: Pod súbor kvantifikovaných ukazovateľov pre operačný program

	Cieľ 2007 - 2015	Zdroj údajov
Ukazovatele pre prioritné osi		
Prioritná os 1: Celkový počet projektov implementovaných s cieľom uľahčiť inovácie v strednej Európe	33	Monitorovanie
Prioritná os 2: Celkový počet projektov implementovaných s cieľom zlepšiť dostupnosť strednej Európy ako aj v rámci nej	43	Monitorovanie
Prioritná os 3: Celkový počet projektov implementovaných s cieľom zodpovedného využívania životného prostredia v strednej Európe	43	Monitorovanie
Prioritná os 4: Celkový počet projektov implementovaných s cieľom zvýšenia konkurencieschopnosti a atraktívnosti miest a regiónov	36	Monitorovanie
Celkový počet projektov P 1-4	155	Celkom
Ukazovatele odrážajúce stupeň spolupráce		Monitorovanie
– Počet projektov rešpektujúcich dve z nasledujúcich kritérií: spoločná príprava, spoločná implementácia, spoločný personál, spoločné financovanie	155 (100%)	Monitorovanie
– Počet projektov rešpektujúcich tri z nasledujúcich kritérií: spoločná príprava, spoločná implementácia, spoločný personál, spoločné financovanie	124 (80%)	Monitorovanie
– Počet projektov rešpektujúcich štyri z nasledujúcich kritérií: spoločná príprava, spoločná implementácia, spoločný personál, spoločné financovanie	31 (20%)	Monitorovanie

²⁵ Nové programové obdobie 2007-2013: Metodické pracovné listy, dokument č. 2, 1. jún 2006

Úplný zoznam ukazovateľov výstupov (ktorý nie súčasťou operačného programu) môže zahŕňať nasledovné (príklady):

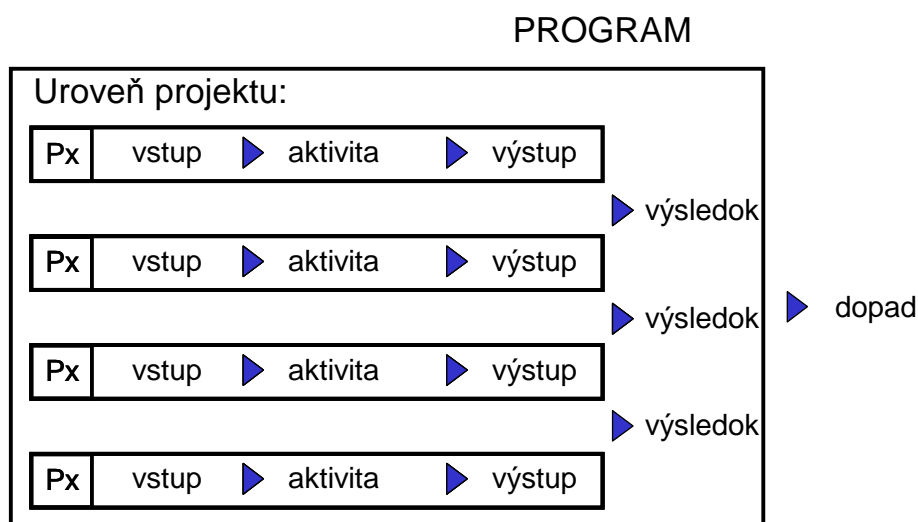
- ukazovatele výstupov súvisiace so všetkými prioritnými osami a oblasťami Intervencií (vrátane technickej asistencie)
- horizontálne ukazovatele výstupov charakterizujúce znaky projektov, strategické princípy implementácie, výstupy projektových aktivít, povedomie verejnosti.

Definícia a tvorba výsledkov

Výsledky sú generované prostredníctvom výstupov projektov v rámci programu. Na rozdiel od dopadov, ukazovatele sa vzťahujú na dlhodobé dôsledky programu a sú mimo kontroly programového manažmentu. Preto ukazovatele dopadu nie sú zahrnuté v programe.

Ukazovatele výsledkov sú prepojené na operačné ciele zodpovedajúce jednotlivým oblastiam intervencie. Preto je pre prioritné osi 1-4 celkovo definovaných **14 ukazovateľov výsledkov**, ktoré budú kvantifikované ex-ante.

Tabuľka 6: Logika intervencie – definícia výsledkov

Na ilustráciu **tvorby** výsledkov – projekty zvyčajne pozostávajú z **komponentov**. Tieto komponenty sa vzťahujú na **vstupy**, ako napr. rozličné druhy nákladov (napr. náklady na zamestnancov). Náklady sa vzťahujú k **aktivitám** (ako napr. networking, výmena informácií, štúdie, školenia). Aktivity generujú **výstupy** (napr. informačné zdroje/kanály v trvalej prevádzke, formulované spoločné pozície, vyškolení jednotlivci alebo jednotlivci podieľajúci sa na výmennej schéme). A - mimo rámca projektu - výstupy generujú **výsledky**. Výsledky odrážajú operačné ciele oblastí intervencie. Jediný komponent alebo skupina komponentov môžu generovať výsledok a tým prispieť k dosiahnutiu operačného cieľa. Preto výsledný počet príspevkov prevyšuje výsledný počet projektov. Príspevky by mali byť definovateľné, v rámci monitorovania zaznamenateľné (s krátkymi kvalitatívnymi popismi) a vyhodnotiteľné (štandard kvality).

Kvantifikácia ukazovateľov výsledkov

Jediný projekt môže generovať niekoľko definovateľných, zaznamenateľných a vyhodnotiteľných príspevkov k jednému alebo viacerým operačným cieľom. Predpokladá sa, že každý projekt generuje v priemere 3 príspevky. Takže 155 projektov vygeneruje spolu 465 príspevkov k 14 operačným cieľom

korešpondujúcim s jednotlivými oblasťami intervencie. Ex-ante kvantifikácia závisí na váhe priznanej jednotlivým oblastiam intervencií.

Projekty budú deklarovat' ich relevantnosť k akémukoľvek ukazovateľu výsledkov výberom možnosti Áno/Nie a následne v rámci možností uvedú krátky kvalitatívny opis. Všetky projektové príspevky k operačným cieľom jednotlivých prioritných osí sú zozbierané. Celková suma na prioritu odráža dosiahnutie zvoleného cieľa. Toto číslo predstavuje indikátor výsledku na úrovni prioritnej osi.

Ak sa ukáže počas implementácie, že obzvlášť vysoko vážené oblasti intervencie neprinášajú vhodný výkon (vo vzťahu k počtu príspevkov), mali by byť prijaté opatrenia na zlepšenie výkonu.

Tabuľka 7: Podskupina Ex – ante kvantifikovaných ukazovateľov výsledkov pre prioritné osi a oblasti intervencie

Ukazovatele výsledkov prepojené na prioritné osi a oblasti intervencie	Cieľ 2007 - 2015	Zdroj údajov
P1: Celkový počet príspevkov s cieľom uľahčiť inovácie v rámci Strednej Európy	99	Celkom
Počet príspevkov pre lepšiu správu inovácií	25	Monitorovanie
Počet príspevkov pre rovnomerný a lepšiu prístup k výsledkom R&TD a k systému inovácií	49	Monitorovanie
Počet príspevkov s cieľom zlepšiť rámec pre rozvoj poznatkov	25	Monitorovanie
P2: Celkový počet príspevkov na zlepšenie dostupnosti strednej Európy ako aj v rámci nej	129	Suma
Počet príspevkov na zlepšenie a udržateľnejšiu prepojenosť miest na mestskej, regionálnej a nadnárodnej úrovni	45	Monitorovanie
Počet príspevkov na zlepšenie riešení multimodálnej logistiky	26	Monitorovanie
Počet príspevkov s cieľom propagovať trvalo udržateľnú mobilitu	26	Monitorovanie
Počet príspevkov s cieľom zlepšenia prístupu k IKT informáciám a službám	32	Monitorovanie
P3: Celkový počet príspevkov pre zodpovedné využívanie životného prostredia	129	Suma
Počet príspevkov na zlepšenie kvality a lepšiu ochranu životného prostredia	32	Monitorovanie
Počet príspevkov na zvýšenie efektívnosti prevencie pred rizikami a redukcii negatívnych dopadov	45	Monitorovanie
Počet príspevkov pre lepšie využívanie obnoviteľných zdrojov energie a zvýšenie energetickej účinnosti	26	Monitorovanie
Počet príspevkov k zvýšeniu podpory ekologicky – efektívne priaznivých procesov	26	Monitorovanie
P4: Celkový počet príspevkov k zvýšeniu konkurencieschopnosti a atraktívnosti miest a regiónov	108	Suma
Počet príspevkov k strategickému a trvalo udržateľnému hospodárskemu a sociálnemu rozvoju miest a regiónov	43	Monitorovanie
Počet príspevkov na zníženie nepriaznivých vplyvov na sociálne a demografické zmeny a zvýšenie sociálnej integrácie a kvality života	43	Monitorovanie
Počet príspevkov na posilnenie trvalo udržateľného využívania kultúrnych zdrojov a dedičstva	22	Monitorovanie
Celkový počet príspevkov P1-4	465	Celkom

Východiskové hodnoty pre ukazovatele výstupov a výsledkov za účelom poskytnutia informácií o fyzickom pokroku operačného programu

Podľa nariadenia o implementácii sa pre každý kvantifikovaný ukazovateľ uvedený v operačnom programe poskytne údaj o východiskovej hodnote, o ciele a o tom, ako sa dosiahli ciele. Ciele nebudú uvedené pre každý rok, ale budú kumulatívne za obdobie rokov 2007 – 2015.

Východiskovou hodnotou pre rok 2007 bude hodnota 0. V nasledujúcich rokoch budú východiskovou hodnotou výsledky predchádzajúceho roka.

Kontextové ukazovatele

Kontextové ukazovatele majú monitorovať rozvíjajúci sa sociálno-ekonomický kontext programu. Kontextové ukazovatele sú časťou **analýzy** a slúžia na opísanie stupňa sociálno-ekonomického vývoja na základe oficiálnej štatistiky (napríklad verejné výdavky na školstvo v % HDP za rok 2004).

Pre operačný program nie sú definované nijaké kontextové ukazovatele, ktoré by presahovali rámec analýzy. Pre program sú kontextové ukazovatele nevhodné, pretože verejné výdavky, ktoré sa uplatňujú v rámci operačného programu, odrážajú **len veľmi malú časť** verejných výdavkov v oblasti spolupráce. Vzťah medzi fondmi programu a kontextovými ukazovateľmi (makroekonomické a mezoekonomické hodnoty) preto nemožno definovať.

5. Finančné ustanovenia

Odkazy na nové nariadenia pre štrukturálne fondy zahrnuté v tejto a v nasledujúcich kapitolách súvisia s nasledovnými nariadeniami:

- NARIADENIE RADY (ES) č. 1083/2006, ktorým sa ustanovujú všeobecné ustanovenia o Európskom fonde regionálneho rozvoja, Európskom sociálnom fonde a Kohéznom fonde a ktorým sa zrušuje nariadenie (ES) č. 1260/1999 (ďalej len „všeobecné nariadenie“).
- NARIADENIE EURÓPSKEHO PARLAMENTU A RADY (ES) č. 1080/2006 o Európskom fonde regionálneho rozvoja, a ktorým sa zrušuje nariadenie (ES) č. 1783/1999 (ďalej len „nariadenie o ERDF“).
- NARIADENIE KOMISIE (ES) č. 1828/2006, ktorým sa stanovujú vykonávacie pravidlá nariadenia Rady (ES) č. 1083/2006, ktorým sa ustanovujú všeobecné ustanovenia o Európskom fonde regionálneho rozvoja, Európskom sociálnom fonde a Kohéznom fonde a nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 1080/2006 o Európskom fonde regionálneho rozvoja (ďalej len „implementačné nariadenie“).
- NARIADENIE KOMISIE (ES) č. 2035/2005 z 12. decembra 2005, ktorým sa mení a dopĺňa nariadenie (ES) č. 1681/94 o nezrovnalostiach a získavaní neoprávnene vyplatených čiastok späť v súvislosti s financovaním politík a o organizácii informačného systému v tejto oblasti.

5.1 Rozpočet programu a miera pomoci

Rozpočet programu

V zmysle čl. 12.6 nariadenia o ERDF je vypracovaný jednotný plán financovania pre operačný program. Tento finančný plán je prezentovaný vo forme dvoch tabuliek (pozri nižšie).

Výška ERDF príspevku pre program predstavuje sumu 246 011 074 EUR. Celkový rozpočet programu predstavuje sumu 298 295 837 EUR.

Výška pomoci

V súlade s článkom 53(3) všeobecného nariadenia bude výška ERDF príspevku na oprávnené vynaložené výdavky vedúcimi partnermi a projektovými partnermi, ktorí majú sídlo v Českej republike, Maďarsku, Poľsku, Slovensku a Slovinsku, max. vo výške 85% pre prioritné osi 1 až 4. ERDF príspevok na oprávnené vynaložené prostriedky vedúcimi partnermi a projektovými partnermi so sídlom v oblasti spolupráce v Rakúsku, Nemecku a Taliansku bude max. vo výške 75% pre prioritné osi 1 až 4. Priemerná miera spolufinancovania pre prioritné osi 1 až 4 určená vo finančnom pláne je 83%.

V súlade s článkom 46 všeobecného nariadenia predstavuje technická pomoc 6% z celkových zdrojov ERDF alokovaných pre program.

Miera spolufinancovania z ERDF prostriedkov pre technickú pomoc (prioritná os 5) je 75% a národná miera spolufinancovania pre členské štáty predstavuje 25%. Členské štáty budú prispievať do rozpočtu technickej pomoci proporčne podľa ich individuálnych príspevkov celkových ERDF alokácií.

Celkový rozpočet pre technickú pomoc predstavuje 19 680 886 mil. EUR.

5.2 Pridelenie finančných prostriedkov

V súlade s čl. 75 všeobecného nariadenia vypláca Európska komisia ERDF prostriedky programu na ročnej báze. Komisia automaticky zruší akúkoľvek časť rozpočtového záväzku v operačnom programe, ktorá sa nepoužila na zálohovú platbu alebo na priebežné platby, alebo pre ktoré nebola zaslaná žiadosť o platbu v súlade s čl. 86 všeobecného nariadenia do 31. decembra tretieho roku nasledujúceho po roku ročného rozpočtového záväzku od roku 2007 do roku 2010 v rámci operačného programu a do 31. decembra druhého roku nasledujúceho po roku prijatia rozpočtového záväzku od roku 2011.

V súlade s článkom 37(c) všeobecného nariadenia bol vytvorený jednotný plán financovania, ktorý obsahuje dve tabuľky:

- tabuľku, ktorá v súlade s článkami 52, 53 a 54 všeobecného nariadenia určuje na každý rok výšku celkových finančných prostriedkov plánovaných ako príspevok z ERDF. Celkový príspevok z ERDF na jednotlivé roky je kompatibilný s príslušným finančným plánom.
- tabuľku, ktorá na celé programové obdobie uvádza pre operačný program a pre každú prioritnú os výšku celkových finančných prostriedkov z príspevkov ES a národných prostriedkov a podiel príspevku z ERDF. Ak sa v súlade s článkom 53 všeobecného nariadenia národný finančný príspevok tvorí z verejných a súkromných výdavkov, v tabuľke sa uvedie orientačné rozdelenie medzi verejnými a súkromnými výdavkami. Ak sa v súlade s článkom 53 všeobecného nariadenia národný finančný príspevok tvorí z verejných výdavkov, v tabuľke sa uvedie výška národného verejného príspevku.

Všetky hodnoty v nižšie uvedených tabuľkách sú v súlade s čl. 18 všeobecného nariadenia uvedené v bežných cenách.

Finančný plán pre operačný program poskytujúci ročné záväzky ERDF (Operačný program – referencia – CCI číslo 2007CB163PO061)

Tabuľka 8: Ročné rozdelenie podľa finančných zdrojov pre program (EUR)

1 Rok	2 ERDF
2007	34 211 355
2008	32 982 238
2009	33 560 339
2010	34 677 260
2011	35 825 424
2012	36 851 074
2013	37 903 384
Celkom 2007-2013	246 011 074

Finančný plán operačného programu vytvorený pre celé programové obdobie, suma celkovej finančnej alokácie pre každý fond, národný finančný príspevok, a miera financovania podľa prioritných osí (operačný program – referencia - CCI number 2007CB163PO061)

Tabuľka 9: Prioritné osi podľa zdroja financovania (EUR)

Eur	A	B	Indikatívny rozpis národného finančného príspevku		E=A+B	F=A/E	Pre informáciu	
			C	D			EIB - príspevok	Ostatné financovanie
	Financovanie Spoločenstva	Národný finančný príspevok B=C+D	Národný verejný príspevok	Národný súkromný príspevok	Celkové financovanie	Miera spolufinancovania		
Prioritná os 1: Uľahčenie inovácií v strednej Európe	49 202 215	10 077 562	9 372 133	705 429	59 279 777	0,83	0	0
Prioritná os 2: Zlepšenie dostupnosti strednej Európy i v rámci nej	63 962 879	13 100 831	12 707 806	393 025	77 063 710	0,83	0	0
Prioritná os 3: Zodpovedné využívanie životného prostredia	63 962 879	13 100 831	12 707 806	393 025	77 063 710	0,83	0	0
Prioritná os 4: Zvýšenie konkurencieschopnosti a atraktívnosti miest a regiónov	54 122 436	11 085 318	10 752 758	332 560	65 207 754	0,83	0	0
Prioritná os 5: Technická pomoc	14 760 664	4 920 221	4 920 221	0	19 680 886	0,75	0	0
Celkom	246 011 074	52 284 763	50 460 724	1 824 039	298 295 837		0	0

V súlade s prílohou II všeobecného nariadenia je nižšie uvedený indikatívny rozpis podľa kategórií použitia ERDF. Tento rozpis má len informatívny charakter.

Indikatívny rozpis príspevku Spoločenstva podľa kategórií. (rozšírená verzia dimenzie 1, vrátane opisu kódov je v prílohe 7.4).

Tabuľka 10: Príspevok Spoločenstva podľa kategórií

Dimenzia 1 Prioritná téma			Dimenzia 2 Forma financovania		Dimenzia 3 Územie	
Kód	Suma (v EUR) všetky krajiny	v %	Kód	suma (v EUR)	Kód	suma (v EUR)
1	1.526.615,39	0,6%	01 Nenávratná pomoc	246.011.073,00	09 Oblasť nadnárodnej spolupráce	246.011.073,00
3	8.780.564,03	3,6%	..		..	
5	7.910.496,07	3,2%	..		..	
6	2.935.289,17	1,2%				
7	2.240.237,89	0,9%				
9	5.283.979,08	2,1%				
11	4.684.484,16	1,9%				
12	1.586.436,25	0,6%				
13	3.577.853,96	1,5%				
14	970.766,71	0,4%				
15	1.863.995,98	0,8%				
17	5.369.152,28	2,2%				
19	3.843.324,96	1,6%				
21	3.280.235,90	1,3%				
25	3.695.836,89	1,5%				
26	265.748,68	0,1%				
27	7.443.247,54	3,0%				
28	7.147.333,23	2,9%				
29	3.622.756,79	1,5%				
30	2.451.261,05	1,0%				
32	1.911.750,59	0,8%				
39	2.348.852,93	1,0%				
40	2.820.113,37	1,1%				
41	4.580.192,00	1,9%				
42	5.080.192,00	2,1%				
43	5.162.869,37	2,1%				
44	3.320.499,32	1,3%				
45	2.976.627,86	1,2%				
46	2.976.627,86	1,2%				
47	2.879.160,64	1,2%				
48	2.976.627,86	1,2%				
49	4.170.659,71	1,7%				
50	4.312.392,34	1,8%				
51	3.707.966,94	1,5%				
52	4.208.752,80	1,7%				
53	4.907.885,58	2,0%				
54	1.981.509,83	0,8%				
55	2.745.288,78	1,1%				
56	5.976.627,86	2,4%				
57	8.815.562,75	3,6%				
58	7.575.334,00	3,1%				
59	7.072.088,28	2,9%				
60	6.432.184,89	2,6%				
61	12.157.634,96	4,9%				
69	5.633.024,85	2,3%				
70	1.024.400,59	0,4%				
72	13.060.416,27	5,3%				
74	6.899.648,62	2,8%				
80	395.670,26	0,2%				
81	14.660.229,53	6,0%				

85	7.380.332,19	3,0%
86	7.380.332,19	3,0%
Suma		
	231.250.408,62	[ERDF okrem technickej pomoci (= kódy 85+86)]

5.3 Geografická oprávnenosť partnerov

Základný princípom je, že ERDF prostriedky tohto operačného programu podporujú predovšetkým aktivity spolupráce medzi vedúcimi partnermi a projektovými partnermi so sídlom v oprávnených oblastiach členských štátov (územia alebo časti územia ôsmich stredoeurópskych členských krajín – Rakúsko, Česká republika, Nemecko, Maďarsko, Taliansko, Poľsko, Slovensko a Slovinsko). V náležite opodstatnených prípadoch je možné financovanie z ERDF aj mimo tohto územia za nasledovných predpokladov:

- v súlade s článkom 21.2 nariadenia o ERDF môže v riadne odôvodnených prípadoch ERDF financovať výdavky na strany partnerov nachádzajúcich sa mimo vyššie definovaných oblastí, ale v rámci Európskeho Spoločenstva. V týchto výnimočných prípadoch musí byť jasne preukázateľné, že je to v prospech oblasti spolupráce. Miera spolufinancovania týchto partnerov je do výšky 75%. Prostriedky pridelené jednotlivým projektom, ktoré spadajú pod pravidlo flexibility 20% nesmú presiahnuť 20% z celkových oprávnených výdavkov ERDF na daný projekt. Partneri, ako sa uvádza v tomto článku, sú len projektovými partnermi. Tento článok sa nevzťahuje na vedúcich partnerov, ktorí musia mať sídlo na území členského štátu v programovej oblasti spolupráce. Princípy implementácie pravidla flexibility 20% budú bližšie špecifikované v Implementačnom manuáli.
- v súlade s článkom 21.3 nariadenia o ERDF môžu ERDF prostriedky financovať výdavky vynaložené pri implementácii projektov alebo častí projektov na území krajín mimo Európskeho Spoločenstva do limitu 10% zo sumy jeho príspevku na daný operačný program, ak ide o operácie v prospech regiónov Spoločenstva. Táto možnosť môže byť programom využitá. Fondy alokované na jednotlivé projekty vzťahujúce sa k pravidlu flexibility 10% nesmú presiahnuť 10% z celkového príspevku ERDF. Prostriedky alokované v rámci pravidla flexibility 10% môžu byť použité iba ak vedúci partner z EÚ alebo projektový partner majúci sídlo v oblasti spolupráce preberie na seba zodpovednosť s cieľom zabezpečiť riadnu finančnú kontrolu. Princípy implementácie pravidla flexibility 10% budú bližšie špecifikované v Implementačnom manuáli.
- alternatívne, partneri z oprávnených krajín finančných nástrojov ENPI alebo IPA môžu participovať na projektoch využívaním ENPI alebo IPA financovania bez ERDF prostriedkov.

5.4 Indikatívna veľkosť projektu

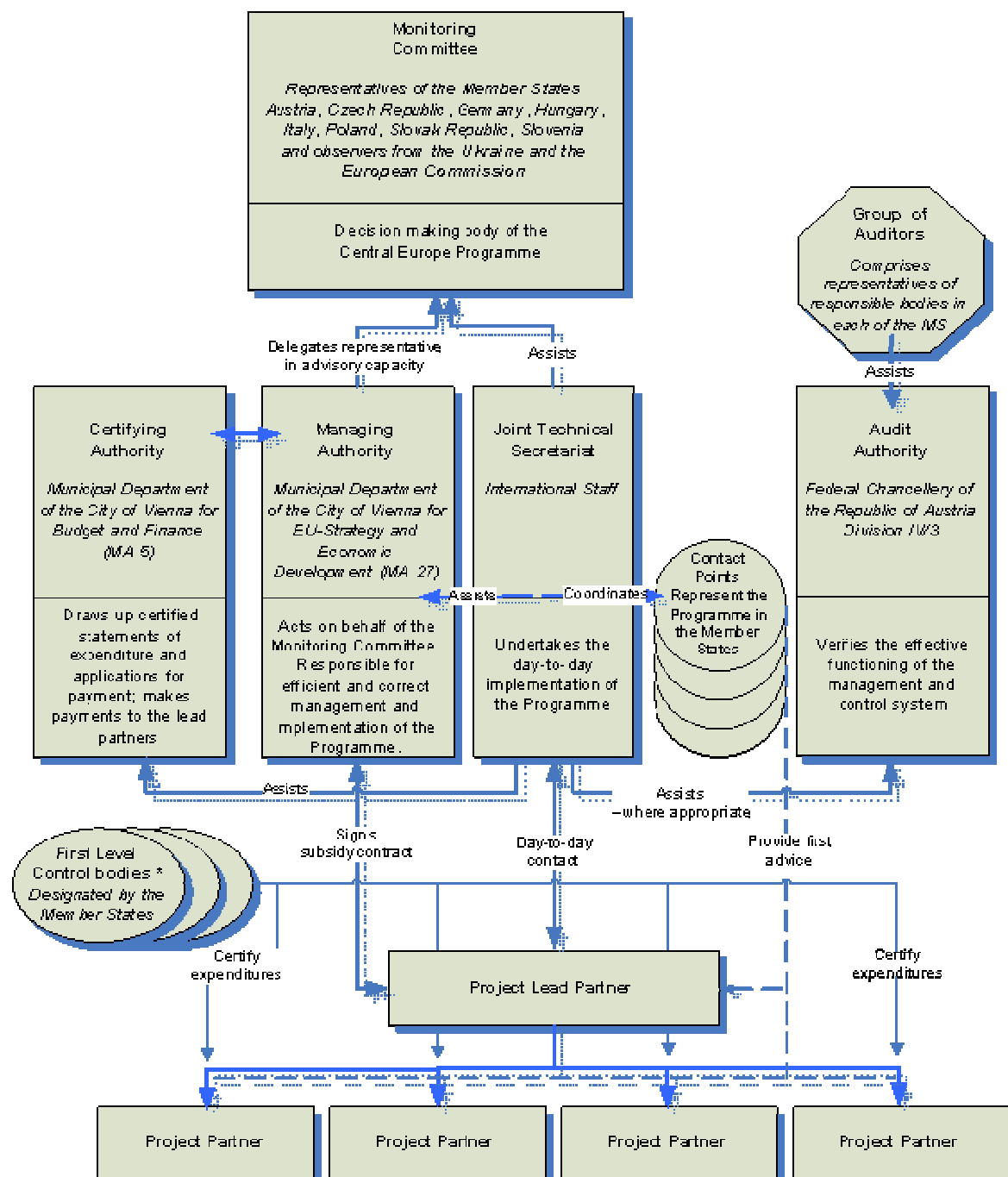
Typické projekty v rámci Operačného programu Stredná Európa budú mať celkový rozpočet v rozpätí 1 - 5 mil. EUR. V ojedinelých prípadoch môžu byť financované aj menšie alebo väčšie projekty.

6. Implementačné ustanovenia

Nasledujúca kapitola opisuje implementačné štruktúry nového operačného programu Stredná Európa. Podrobnejšie ustanovenia budú zahrnuté v Implementačnom manuáli, ktorý bude schválený monitorovacím výborom a bude záväzný pre orgány implementácie programu aj pre vedúcich partnerov a projektových partnerov v programe. Jazykom programu je angličtina.

6.1 Riadenie programu

Členské krajiny Rakúsko, Česká republika, Nemecko, Maďarsko, Taliansko, Poľsko, Slovenská republika, Slovinsko a pozorovateľ Ukrajina, participujúce v programe, založili v partnerstve spoločné štruktúry riadenia, koordinácie a kontroly implementácie programu.

*) First level control bodies will be designated according to Article 10 of the ERDF regulation, see also Chapter 0.5.2

6.1.1 Monitorovací výbor

V súlade s článkom 63 všeobecného nariadenia zriadia členské krajiny a Ukrajina (so štatútom pozorovateľa) po dohode s riadiacim orgánom monitorovací výbor najneskôr pred uplynutím lehoty troch mesiacov od termínu notifikácie Európskej komisie o schválení operačného programu.

Monitorovací výbor vypracuje vlastný organizačný a rokovací poriadok v súlade s inštitucionálnym, právnym a finančným rámcom platným v jednotlivých členských štátoch a po dohode s riadiacim orgánom ho schváli s cieľom uplatniť svoje úlohy v zmysle všeobecného nariadenia a nariadenia o ERDF. Organizačný a rokovací poriadok bude obsahovať podrobný opis zloženia, procesov, rozhodovania, úloh a zodpovednosti monitorovacieho výboru a ustanoví pravidlá účasti Ukrajina ako pozorovateľa.

Zloženie monitorovacieho výboru

V súlade s čl. 64 všeobecného nariadenia bude monitorovaciemu výboru predsedat' zástupca členského štátu. Predsedníctvo výboru sa bude každoročne striedať a bude podporované riadiacim orgánom s cieľom zabezpečenia kontinuity.

Zloženie monitorovacieho výboru bude nasledovné:

- Najviac traja zástupcovia každej členskej krajiny a Ukrajiny ako členovia monitorovacieho výboru, pričom pri nominovaní členov monitorovacieho výboru bude rešpektovaný princíp partnerstva, ustanovený v čl. 11 všeobecného nariadenia. Vzhľadom k cieľom programu by mal byť každý členský štát reprezentovaný zástupcom národnej úrovne a aspoň jedným zástupcom regiónov.
- Z vlastnej iniciatívy alebo na základe požiadavky monitorovacieho výboru sa môže zasadnutia zúčastniť ako poradca aj zástupca Európskej komisie.
- Zástupcovia riadiaceho orgánu, a ak je to vhodné, aj zástupcovia certifikačného orgánu a orgánu auditu sa môžu zasadnutia zúčastniť ako poradcovia.
- Spoločný technický sekretariat môže asistovať na zasadnutiach.
- Na základe požiadaviek programu a v súlade s organizačným a rokovacím poriadkom môže byť zabezpečená účasť nadnárodných ekonomických a sociálnych partnerov a medzinárodných mimovládnych organizácií ako poradcov.

Monitorovací výbor rozhoduje konsenzom, pričom každá členská krajina má jeden hlas. Hlasovacie práva budú podrobne popísané v organizačnom a rokovacom poriadku.

Monitorovací výbor zasadá najmenej jedenkrát ročne. Rozhodovať je možné aj prostredníctvom písomnej procedúry.

Úlohy monitorovacieho výboru

Úlohou monitorovacieho výboru bude riadiť program a zabezpečiť kvalitu a efektívnosť jeho implementácie. Monitorovací výbor v súlade s čl. 65 všeobecného nariadenia:

- posudzuje a schvaľuje kritériá pre výber projektov do šiestich mesiacov od schválenia operačného programu a schvaľuje všetky zmeny týchto kritérií podľa potrieb programu;
- pravidelne posudzuje postup v dosahovaní špecifických cieľov programu na základe dokumentov predložených riadiacim orgánom;
- rozhoduje o potrebe vypracovania hodnotenia v zmysle čl. 47(2) všeobecného nariadenia počas programového obdobia;
- preveruje výsledky implementácie, najmä dosahovanie cieľov stanovených pre každú prioritnú os a hodnotenia programu v zmysle čl. 48(3) všeobecného nariadenia;

- posudzuje a schvaľuje výročné a záverečné správy pred ich zaslaním Európskej komisii;
- je informovaný o ročných kontrolných správach, ako aj o možných pripomienkach Európskej komisie po ich preverení;
- môže navrhnúť riadiacemu orgánu akúkoľvek úpravu alebo posúdenie operačného programu s cieľom lepšie umožniť dosiahnutie cieľov podpory, alebo zlepšiť riadenie programu vrátane finančného riadenia;
- posudzuje a schvaľuje všetky návrhy na doplnenie obsahu rozhodnutia Európskej komisie o podpore z fondov EÚ;
- v súlade s čl. 66 všeobecného nariadenia vykonáva spoločne s riadiacim orgánom monitoring vo vzťahu k finančným indikátorom a k ukazovateľom v zmysle čl. 37(1)(c) všeobecného nariadenia;
- schvaľuje Implementačný manuál;
- schvaľuje komunikačný plán definovaný v čl. 2.2 implementačného nariadenia;
- schvaľuje všetky aktivity vo vzťahu k technickej pomoci, vrátane potreby zapojenia externých odborníkov (napr. pre hodnotenie kvality, vývoj procedúr alebo tematické štúdie);
- rozhoduje o vyhlásení výziev na predkladanie projektov a o prístupe zvolenom pre daný postup predkladania (napr. 1-krokový alebo 2-krokový prístup);
- zabezpečuje kvalitnú implementáciu operačného programu (čl. 66 (1) všeobecného nariadenia);
- schvaľuje projektové žiadosti na základe kritérií schválených monitorovacím výborom a odporúčaní pripravených spoločným technickým sekretariátom;
- schvaľuje významné zmeny v schválených projektoch;
- schvaľuje opatrenia ovplyvňujúce projekty za účelom minimalizácie/zníženia rizika navrátenia prostriedkov.

6.1.2 Zodpovednosti členských štátov

Národné orgány zúčastnených krajín budú mať v programe určitú zodpovednosť. Všetky členské štáty sa zhodli na aplikácii princípu partnerstva a na spolupráci pri hľadaní optimálnych riešení v záujme celej oblasti spolupráce.

Zoznam zodpovedných orgánov v jednotlivých členských štátoch je uvedený v prílohe 7.1.

V súlade s čl. 70 všeobecného nariadenia sú členské štáty zodpovedné za riadenie a kontrolu programu najmä prostredníctvom:

- zabezpečenia súladu riadiacich a kontrolných systémov s čl. 58 a 62 všeobecného nariadenia a čl. 13 a 17 nariadenia o ERDF, a zabezpečenie ich efektívneho fungovania;
- prevencie, zisťovania, nápravy a oznamovania nezrovnalostí Európskej komisii, ako aj informovania a navrátenia neoprávnene vyplatených prostriedkov Európskej komisii;

Členské krajiny sú zodpovedné za zostavenie riadiacich a kontrolných systémov v súlade s čl. 71 všeobecného nariadenia. Zohľadňujúc čl. 21 a 24 implementačného nariadenia vypracuje každý členský štát participujúci v programe systém kontroly zostavený v súlade s článkom 16(1) nariadenia o ERDF. Tieto opisy budú predložené orgánu auditu a riadiacemu orgánu najneskôr do troch mesiacov od schválenia operačného programu Európskou komisiou. Môžu byť zahrnuté do opisu riadiacich a kontrolných systémov ustanovených v čl. 71(1) všeobecného nariadenia.

- Bez zaujatosti voči zodpovednosti členských štátov pre zisťovanie a nápravu nezrovnalostí a pre navrátenie neoprávnene vyplatených prostriedkov v súlade s čl. 70(1)(b) všeobecného nariadenia, certifikačný orgán zabezpečí, že všetky neoprávnene vyplatené prostriedky vedúci partner vráti. Projektoví partneri vyplatia vedúcemu partnerovi každú neoprávnenu platbu v súlade s ich vzájomnou dohodou podľa čl. 17 (2) nariadenia o ERDF.

Ak vedúci partner neuspeje vo vymáhaní neoprávnene vyplatených prostriedkov od projektového partnera, členský štát, na území ktorého sa dotknutý projektový partner nachádza, uhradí certifikačnému orgánu sumu, ktorá bola danému projektovému partnerovi neoprávnene vyplatená v súlade s čl. 17 (3) nariadenia o ERDF.

V súlade s článkom 28(4) implementačného nariadenia oznamuje nezrovnalosti členský štát, v ktorom vedúci partner alebo projektový partner realizujúci projekt zaplatil výdavok. Členský štát o tomto súčasne informuje riadiaci orgán, certifikačný orgán a orgán auditu. Špecifické postupy budú ustanovené v nižšie uvedenej dohode medzi riadiacim orgánom a členskými štátmi a budú tiež tvoriť časť opisov riadiacich a kontrolných systémov, ktoré budú predložené v súlade s požiadavkami uvedenými v čl. 71 všeobecného nariadenia.

V zmysle čl. 59 všeobecného nariadenia ustanovia členské štáty vzájomné vzťahy medzi riadiacim orgánom, certifikačným orgánom a orgánom auditu ako aj Európskou komisiou, zakladajúce ich spoločnú zodpovednosť vo vzťahu k realizácii programu. Za týmto účelom uzavrie každý členský štát participujúci v programe dohodu s riadiacim orgánom.

Členské štáty zabezpečia, že vykonávacím orgánom budú poskytnuté všetky potrebné a právne povolené informácie pre vykonávanie ich úloh.

6.1.3 Riadiaci orgán

Členské štáty a Ukrajina ako pozorovateľ, participujúce v programe, ustanovili

*Mesto Viedeň (City of Vienna)
Department for EU-Strategy
and Economic Development (MA 27)
Schlesinger Platz 2-4
1080 Wien,
Austria*

za riadiaci orgán programu.

V súlade s čl. 60 všeobecného nariadenia a čl. 14(1) a 15 nariadenia o ERDF je riadiaci orgán v spolupráci so spoločným technickým sekretariátom zodpovedný za riadenie a implementáciu operačného programu Stredná Európa. Riadiaci orgán najmä:

- zabezpečuje, že projekty sú schválené v súlade s kritériami vyhovujúcimi operačnému programu, ako aj v súlade s príslušnými národnými pravidlami a pravidlami ES počas celého obdobia ich implementácie;
- overuje, že výdavky každého vedúceho partnera a projektového partnera zapojeného do projektu boli overené orgánom vykonávajúcim kontrolu v zmysle čl. 16 nariadenia o ERDF;
- zabezpečuje existenciu systému registrácie a archivácie účtovných dokladov v elektronickej forme pre každý projekt v rámci programu, ako aj zber údajov o realizácii potrebných pre finančný manažment, monitoring, overovanie, audit a hodnotenie;
- zabezpečuje, že partneri a iné subjekty zapojené do realizácie projektov vlastnia buď samostatný účtovný systém, alebo náležité účtovné kódovanie pre všetky transakcie súvisiace s projektom bez zaujatosti voči národným účtovným pravidlám;
- zabezpečuje, že hodnotenia operačného programu v zmysle čl. 48(3) všeobecného nariadenia sú v súlade s čl. 47 toho istého nariadenia;

- navrhuje procedúry, ktoré zabezpečia, že všetky dokumenty vzťahujúce sa k výdavkom a požadovaným auditom zabezpečujúcim adekvátny audit trail sú v súlade s požiadavkami čl. 90 všeobecného nariadenia;
- zabezpečuje, že certifikačný orgán obdrží všetky potrebné informácie o procedúrach a vykonávaní kontrol vo vzťahu k výdavkom za účelom certifikácie;
- usmerňuje prácu monitorovacieho výboru a poskytuje mu všetky dokumenty potrebné pre posúdenie kvality implementácie programu a jeho monitorovania vo vzťahu k špecifickým cieľom;
- vypracúva a po schválení monitorovacím výborom predkladá Európskej komisii výročnú a záverečnú správu o implementácii;
- zabezpečuje súlad s požiadavkami o informovanosti a publicite ustanovenými v čl. 69 všeobecného nariadenia;
- zabezpečuje prípravu zmlúv na úrovni realizácie programu a projektov;
- zabezpečuje prepojenie medzi Európskou komisiou a participujúcimi členskými štátmi a regiónmi;
- zabezpečuje súlad programu s nariadeniami a koncepciami ES, ako aj s legislatívou a pravidlami na národnej úrovni;
- v zmysle čl. 66 všeobecného nariadenia vykonáva spoločne s monitorovacím výborom monitoring vo vzťahu k finančným indikátorom a ukazovateľom v súlade s čl. 37(1)(c) všeobecného nariadenia.

Riadiaci orgán po konzultácii s členskými krajinami zodpovednými za program zriadi v súlade s čl. 14(1) nariadenia o ERDF spoločný technický sekretariát, ktorý bude podporovať riadiaci orgán vo vykonávaní jeho úloh a v každodennom riadení programu.

Hoci riadiaci orgán nesie celkovú zodpovednosť za program, špecifické úlohy vo vzťahu k operatívne manažmentu spoločného technického sekretariátu a technickej pomoci (napr. zamestnávanie, zmluvy a platby) môžu byť delegované mestu Viedeň ako sprostredkovateľskému orgánu.

6.1.4 Certifikačný orgán

Členské štáty a Ukrajina ako pozorovateľ, participujúce v programe, ustanovili

*Mesto Viedeň (City of Vienna)
Department for Budget and Finance (MA 5)
Ebendorfer Strasse 2
1010 Wien
Austria*

za certifikačný orgán programu.

V súlade s čl. 61 všeobecného nariadenia a s čl. 14(1) a 17(2) nariadenia o ERDF certifikačný orgán certifikuje prehlásenia o overení výdavkov a žiadosti o platby predtým, ako sú zaslané Európskej komisii. Certifikačný orgán najmä:

- certifikuje, že žiadosti o overenie výdavkov sú správne, založené na spoľahlivom účtovnom systéme a overiteľných podporných dokumentoch;
- certifikuje, že výdavky sú v súlade s pravidlami ES a s národnými pravidlami a boli vyplatené na oprávnené projekty;

- vypracúva a predkladá Európskej komisii prehlásenia o overení výdavkov a žiadosti o platbu v zmysle čl. 78 všeobecného nariadenia;
- za účelom certifikácie zabezpečuje získanie adekvátnych informácií od riadiaceho orgánu o procedúrach a overovaní vykonávanom vo vzťahu k výdavkom zahrnutým v žiadostiach o overenie výdavkov;
- za účelom certifikácie prihliada na výsledky všetkých auditov vykonávaných riadiacim orgánom alebo v pôsobnosti riadiaceho orgánu;
- monitoruje záväzky a platby ERDF prostriedkov a spravuje účtovné doklady v súvislosti s výdavkami preukázanými Európskej komisii v elektronickej forme;
- zaznamenáva uhradené a odobraté výdavky po zrušení časti alebo celého príspevku na projekt.

Certifikačný orgán je ďalej zodpovedný za:

- prijímanie platieb z Európskej komisie (zálohové platby, priebežné platby a záverečné platby v súlade s čl. 76(2) všeobecného nariadenia) a platby vedúcim partnerom (čl. 14(1) nariadenia o ERDF);
- zasielanie predbežného odhadu žiadostí o platbu v príslušnom finančnom roku a v nasledujúcom finančnom roku (čl. 76(3) všeobecného nariadenia) Európskej komisii každoročne k 30. aprílu;
- zasielanie žiadostí o priebežné platby, pokiaľ je to možné, trikrát ročne. Žiadosť o platbu má byť predložená najneskôr 31. októbra príslušného roku, aby mohla byť platba uskutočnená Európskou komisiou (čl. 87(1) všeobecného nariadenia);
- zabezpečuje, že vedúci partneri obdržia celkovú sumu verejných prostriedkov bez zbytočného odkladu. Žiadne finančné prostriedky nesmú byť odobraté alebo zadržané, ani nesmú byť aplikované nijaké ďalšie špecifické poplatky či iné poplatky s podobným vplyvom, ktoré by znížili sumu finančných prostriedkov vedúceho partnera (čl. 80 všeobecného nariadenia);
- zabezpečuje, že všetky prostriedky vyplatené ako výsledok nezrovnalostí sú vedúcemu partnerovi odobraté (čl. 17(2) nariadenia o ERDF) bez zaujatosti voči zodpovednosti členských štátov v súvislosti so zistením a nápravou nezrovnalostí a neoprávnene vyplatených prostriedkov.

Vyššie uvedené operatívne úlohy alebo ich časti môžu byť externalizované za podmienky plnej zodpovednosti certifikačného orgánu voči Európskej komisii.

6.1.5 Orgán auditu

Členské štáty a Ukrajina ako pozorovateľ, participujúce v programe, ustanovili

*Federal Chancellery of the Republic of Austria
Division IV/3
Ballhausplatz 2,
A-1014 Vienna
Austria*

za orgán auditu programu.

V súlade s čl. 59, 62 a 73 všeobecného nariadenia a s čl. 14 a 16 nariadenia o ERDF orgán auditu:

- zabezpečuje vykonávanie auditov s cieľom overiť efektivitu riadenia a kontroly operačného programu;
- zabezpečuje, že audity k jednotlivým projektom s cieľom overiť preukazované výdavky sú vykonávané na základe náležitej vzorky;
- do 9 mesiacov od schválenia programu predkladá Európskej komisii stratégiu auditu;
- každoročne do 31. decembra predkladá Európskej komisii výročnú kontrolnú správu zahŕňajúcu všetky náležitosti ustanovené čl. 62 všeobecného nariadenia, názor na funkčnosť kontrolného systému a tam kde je to vhodné aj vyhlásenie o čiastočnom ukončení v súlade s čl. 88 zahŕňajúc všetky náležitosti ustanovené čl. 62 všeobecného nariadenia;
- predkladá Európskej komisii najneskôr 31. marca 2017 vyhlásenie o ukončení;
- zabezpečuje, že audit je vykonávaný v súlade s medzinárodne prijatými štandardmi pre audit.

V prípade, že audit a kontroly sú vykonávané iným subjektom ako orgánom auditu, orgán auditu zabezpečí potrebnú funkčnú nezávislosť týchto subjektov.

V súlade s čl. 14(2) nariadenia o ERDF bude orgánu auditu napomáhať **skupina audítorov**, zahŕňajúca zástupcu každej členskej krajiny zúčastňujúcej sa programu, vykonávajúca vyššie uvedené povinnosti podrobne popísané v čl. 62 všeobecného nariadenia. Skupina audítorov bude zostavená najneskôr do 3 mesiacov od schválenia programu rozhodnutím Európskej komisie. Vytvorí vlastný organizačný a rokovací poriadok a bude riadená orgánom auditu programu.

6.1.6 Spoločný technický sekretariát

V súlade s článkom 14 nariadenia o ERDF bude spoločný technický sekretariát (STS) zriadený vo Viedni riadiacim orgánom.

Spoločný technický sekretariát bude pri plnení príslušných úloh podporovať riadiaci orgán, monitorovací výbor a v prípade potreby orgán auditu.

Spoločný technický sekretariát sa zaväzuje zabezpečiť každodennú realizáciu programu. Spoločný technický sekretariát poskytuje technickú podporu štruktúram programu a poradenstvo k projektom, a to konkrétne:

- podporuje riadiaci orgán a orgán auditu pri každodennom riadení a plnení ich úloh v súvislosti s implementáciou programu a podporuje monitorovací výbor pri plnení úloh vyplývajúcich z jeho rozhodnutí, vrátane zápisov zo stretnutí a implementácie;

- pripravuje a poskytuje všetky potrebné informácie riadiacemu orgánu, orgánu auditu a certifikačnému orgánu, tak aby im bolo umožnené plniť ich záväzky;
- organizuje a koordinuje výzvy, pripravuje „balíček pre žiadateľa“, štandardizované formuláre a zmluvy pre účely poskytnutia podpory, resp. poradenstva potenciálnym žiadateľom;
- podporuje prípravu strategických dokumentov pre ciele výzvy, ktoré budú predkladané monitorovaciemu výboru na prerokovanie a schválenie;
- prijíma predložené žiadosti a zabezpečuje, že projekty budú hodnotené v súlade s kritériami platnými pre program a zároveň definovanými kritériami oprávnenosti a výberu projektov;
- podporuje a koordinuje vedúcich partnerov počas prípravy a implementácie projektov;
- prijíma predložené správy o pokroku od vedúcich partnerov, monitoruje pokrok projektov a poskytuje poradenstvo vedúcim partnerom a koordinátorom projektu v priebehu implementácie projektu; administruje a aktualizuje monitorovaciu databázu;
- koordinuje a realizuje aktivity technickej pomoci schválené monitorovacím výborom;
- napomáha riadiacemu orgánu s cieľom zaistenia súladu s požiadavkami na informovanosť a publicitu stanovených v čl. 69 všeobecného nariadenia a spolu s riadiacim orgánom tak rozvíja komunikačný a kapitalizačný plán, ktorý je schvaľovaný monitorovacím výborom;
- v spolupráci s kontaktnými miestami implementuje komunikačný a kapitalizačný plán;
- koordinuje sieť kontaktných miest a spolupracuje s kontaktnými miestami pri úlohách súvisiacich s plánovaním/obsahom nadnárodných aktivít v súlade s komunikačným a kapitalizačným plánom a ročným pracovným plánom kontaktných miest;
- zlepšuje nadnárodnú dimenziu programu;
- uľahčuje a proaktívne usmerňuje prípravu nadnárodných projektov a identifikuje synergické efekty medzi žiadateľmi a projektmi, zahŕňajúc napríklad fóra zamerané na hľadanie projektových partnerov a informačné aktivity podporované kontaktnými miestami;
- udržiava kontakt s programovými účastníkmi a relevantnými inštitúciami, sieťami a ostatnými programami na regionálnej, národnej, nadnárodnej a Európskej úrovni, v súvislosti s cieľmi programu;
- koordinuje sieť finančnej kontroly pozostávajúcej z kontrolórov ustanovených v zmysle čl. 16 nariadenia o ERDF (orgány finančnej kontroly prvej úrovne).

Ročné pracovné plány spoločného technického sekretariátu musia byť schvaľované monitorovacím výborom. Spoločný technický sekretariát je financovaný z rozpočtu technickej pomoci.

Úlohy a povinnosti spoločného technického sekretariátu budú ustanovené v organizačnom a rokovacom poriadku, schválenom monitorovacím výborom po dohode s riadiacim orgánom.

6.1.7 Sieť stredoeurópskych kontaktných miest

Členské štáty zúčastňujúce sa programu vytvoria kontaktné miesta reprezentujúce operačný program stredná Európa, ktoré budú ľahko prístupné projektovým partnerom a žiadateľom, ako aj všetkým aktérom na národnej a regionálnej úrovni. Kontaktné miesta zohrávajú dôležitú úlohu v implementácii programu, nakoľko reprezentujú nadnárodný program v členskom štáte a poskytujú žiadateľom prvé informácie, resp. odporúčania o cieľoch programu. Tiež sa aktívne podieľajú na šírení výsledkov programu, ktoré sa dosiahli na národnej úrovni.

Kontaktné miesta tvoria integrovanú časť širšieho technického implementačného tímu, ktorý pozostáva zo spoločného technického sekretariátu a všetkých kontaktných miest. V súlade s čl. 14 nariadenia o ERDF preberá spoločný technický sekretariát zodpovednosť za každodennú

implementáciu programu s priamou podporou riadiaceho orgánu a ostatných programových štruktúr (pozri kap. 6.1.6). Z tohto dôvodu kľúčové úlohy pri technickej implementácii vykonáva spoločný technický sekretariát, ktorý zároveň koordinuje sieť kontaktných miest a spoločných aktivít.

Ako súčasť siete kontaktných miest, každé kontaktné miesto plní rozličné úlohy súvisiace s *implementáciou programu*.

Konkrétne úlohy kontaktných miest:

- poskytnúť ľahko dostupnú pomoc žiadateľom a projektovým partnerom;
- vystupovať ako vyslanec v záležitostiach nadnárodnej spolupráce a zahrnúť orgány zodpovedné za regionálny, národný a nadnárodný rozvoj a ostatné zainteresované strany;
- poskytnúť relevantné národné a regionálne dokumenty, nariadenia a strategické dokumenty programu;
- identifikovať cieľové skupiny a poskytovať detailné údaje o programe;
- podporovať žiadateľov pri hľadaní projektových partnerov v danej krajine, ako aj napomáhať synergickým efektom medzi žiadateľmi a projektmi;
- pomáhať pri procese výberu projektov;
- participovať na zasadnutiach monitorovacieho výboru ako pozorovatelia.

V súvislosti s organizáciou podujatí, propagáciou programu a kapitalizáciou miesta:

- organizujú národné informačné aktivity a podporujú spoločný technický sekretariát pri organizovaní a realizovaní nadnárodných podujatí, nadnárodných informačných seminárov a nadnárodných stretnutí organizovaných v členských štátoch;
- prispievajú k implementácii komunikačného a kapitalizačného plánu, zaisťujú prebiehajúce využitie výsledkov na národnej a regionálnej úrovni a podporujú program v šírení výstupov a výsledkov v členských štátoch;
- poskytujú údaje a informácie do informačných bulletinov, identifikujú cieľové skupiny komunikácie a informačné potreby v členskom štáte;
- spolu so spoločným technickým sekretariátom nadväzujú a udržiavajú kontakty s relevantnými tematickými informačnými sieťami;
- vytvárajú a spoločne so spoločným technickým sekretariátom udržiavajú kontakty s národnými a regionálnymi aktérmi;
- identifikujú nedostatky v informáciách, ako aj synergiu medzi projektovými zámermi a potrebami.

V koordinácii spoločného technického sekretariátu sa od kontaktného miesta vyžaduje predkladať ročný pracovný plán a správy, ktoré zaisťujú plánované aktivity v celom kontexte programu. Tieto aktivity budú financované z rozpočtu technickej pomoci. Podrobné informácie o sieti kontaktných miest budú súčasťou osobitného dokumentu, schváleného po dohode s riadiacim orgánom monitorovacím výborom.

6.2 Kvalita projektov

Projekty financované z prostriedkov programu by mali jasne prispievať k dosahovaniu celkového strategického cieľa programu, programovej stratégie a cieľov opísaných v kap. 3, ako aj v súlade s cieľmi priorít opísanými v kap. 4. Strategické princípy implementácie definované v kapitole 3.4 sú horizontálnymi kritériami aplikovanými na všetky projekty.

Príprava a výber projektov môže vyžadovať použitie inovatívnych prvkov „zhora nadol“ pri postupoch prípravy a hodnotenia projektov.

Všeobecné kvalitatívne podmienky

Spojené implementačné aktivity s konkrétnymi a viditeľnými výstupmi a výsledkami budú uprednostňované pred obyčajným sieťovaním a výmenou skúseností. Cieľom je dosiahnuť integrovaný súbor projektov, v ktorých by mali výskumy, štúdie a hodnotenia tvoriť časť širších aktivít a konkrétnych implementačných alebo investičných schém.

Všetky projekty prijímajúce pomoc musia spĺňať nasledujúce základné kvalitatívne požiadavky:

Nadnárodné tematické zameranie: projekt sa zameriava na tematiku, ktorá je relevantná pre zadané ciele a predmet záujmu z hľadiska programového kontextu, pričom by nemal byť adresovaný samostatným regiónom alebo krajinám. Projektívni partneri majú jednoznačný prínos z nadnárodnej spolupráce, v zmysle prínosu pri hľadaní riešení a posilňovania inovatívneho potenciálu.

Koherentný prístup: projekt je dobre definovaný v zmysle opisu cieľov a plánovaných dopadov, celkovo je koherentný a transparentný.

Nadnárodné partnerstvo: partnerstvo tvoria minimálne traja partneri s finančnou spoluúčasťou, ktorí sú minimálne z troch krajín, pričom minimálne dve z nich musia byť členskými štátmi Európskej únie. Partnerstvo zahŕňa aj tvorbu relevantných štruktúr, ktoré sú zodpovedné za prípravu, implementáciu a šírenie výstupov a výsledkov. Program tiež vyzýva k multidisciplinárnemu a viacsektorovému partnerstvu. Všetci partneri sa primeraným spôsobom podieľajú na projekte a sú schopní preukázať výhody vyplývajúce z nadnárodného partnerstva a nadnárodnej spolupráce.

Efektívny manažment: manažment projektu je jasný, efektívny a transparentný, pričom sú zabezpečené postupy, ako aj ich koordinácia.

Efektívna tvorba a prenos poznatkov: programový dôraz na inovatívne návrhy, kedy sa v projektoch zavádza prístup založený na báze poznatkov a pozornosť sa upriamuje na vytváranie, uplatnenie a prenos poznatkov. Projekty musia zabezpečiť dostupnosť rozličných relevantných expertíz a súčasných poznatkov, dostatočné informácie v rámci partnerstva a efektívny prenos výsledkov, výstupov, ako aj najlepších skúseností aj mimo partnerstva. Od projektu sa vyžaduje, aby jasne definoval spoločné aktivity, ako aj adekvátne alokované finančné prostriedky na tieto aktivity.

V žiadosti je od projektov vyžadované jasne definovať ich tzv. prostredie projektu, kedy sa vyžaduje zahrnúť kľúčových zástupcov do tematickej oblasti ako aj súčasné a minulé iniciatívy (napr. minulé projekty INTERREG, alebo práve prebiehajúce projekty cieľa 1 a 2, ostatné európske projekty a siete ako aj iné organizácie). Projekt by mal mať zrozumiteľné referencie k jeho geografickej oblasti za účelom vyhnutia sa vzniku duplicit a zlepšenia výstupov a výsledkov. Počas implementácie je od projektov vyžadované, aby ďalej definovali ich oblasť a vytvárali kontakty v širšej tematicky príbuznej oblasti (zahŕňajúc metódy a výskumné úrovne) prostredníctvom posilnenia tvorby sietí.

Konkrétne výstupy a výsledky: projekt podporuje podmienky pre spoločný vývoj konkrétnych výstupov a výsledkov v nadnárodnom kontexte. Výstupy a výsledky sú viditeľné a trvalé a pripravujú prostredie pre ďalšie iniciatívy a/alebo investície. Od projektov je vyžadované, aby v projektovej žiadosti vytvorili presné a merateľné opisy výstupov projektu. Projektové štúdie bez konkrétnych aktivít a výstupov nebudú podporené.

V programovom kontexte budú relevantné výstupy a výsledky dosiahnuté nasledovne:

- projekty umožňujú relevantným inštitúciám a odborníkom **spoločne rozvinúť konkrétne riešenia s jednoznačnou aplikáciou výstupov v rámci, ako aj mimo partnerstva**. Príklady môžu zahŕňať spoločne rozvinuté inžinierske schémy, zhotovené a testované prístupy v oblasti zdrojov a krízového manažmentu, alebo konkrétne opatrenia vedúce k zabezpečeniu

efektívnejšej implementácie v rámci smerníc a rámcových stratégií EÚ. Kapitalizáciou výstupov a výsledkov minulých a súčasne prebiehajúcich aktivít program podporuje aj projekty, ktoré zoskupujú existujúce iniciatívy alebo syntetizujú existujúce poznatky podporujúce meta–iniciatívy a vedú ku konkrétnym výstupom s explicitnými a transparentnými aplikáciami a výsledkami. Samotné pokračovanie projektov z minulosti nebude finančne podporované;

- projekty explicitne **prispievajú k príprave investícií**, ktoré budú neskôr financované z doplnkových zdrojov (Cieľ 1 alebo 2, EIB, národné zdroje). Výstupy týchto projektov budú priamo podporovať investície ako napr. plánovanie a štúdie uskutočniteľnosti opatrení infraštruktúry, neskôr financovateľné z Kohézneho fondu. Prepojené projekty spoľahlivo indikujú plánované/prichádzajúce investície a vytvárajú relevantné zdroje financovania počas vývoja a implementácie projektu. V tomto zmysle program špeciálne, ale nie výhradne, vyzýva všetkých zainteresovaných v Ciele 1 a 2 na projektovú spoluprácu;
- projekty sú primárne zamerané a majú pozitívne merateľný dopad na jasne definovaný širší nadnárodný geografický priestor, ako aj širšie fyzicko-geografické regióny, človekom vytvorené koridory, polycentrické mestské územia, alebo ostatné iné nadnárodné územia susedstva s výnimkou cezhraničnej spolupráce. Príklady takýchto „nadnárodne zameraných území“ môžu zahŕňať povodie rieky Labe, karpatský región, stredomorskú a dunajskú oblasť, dopravné koridory, „Centrope“, Nemecko – Poľsko – Český trojuholník, atď.).

Budú vypracované podrobné kritériá hodnotenia projektových žiadostí.

Investície

V porovnaní s programami INTERREG IIC alebo INTERREG IIIB v priestore CADSES by sa projekty mali snažiť o dosiahnutie vyšších stupňov hmatateľných a strategických výstupov a posilňovať preinvestičný charakter vrátane pilotných investícií.

Investície môžu vytvárať integrovanú časť projektových aktivít s podmienkou nadnárodného charakteru takýchto investícií. Konkrétne, investície nadnárodných projektov by mali:

- tvoriť súčasť, alebo byť výsledkom nadnárodnej projektovej spolupráce a/alebo;
- mať nadnárodný vplyv a/alebo;
- vytvoriť fyzické prepojenie alebo funkčné spojenie medzi regiónmi (nezávisle od susedskej pozície týchto regiónov) a/alebo;
- mať demonštratívny, alebo pilotný charakter spoločne vytvorený a hodnotený partnermi. Výsledky týchto „pilotných investícií“ by mali byť prenosné, nadnárodné prenosné výsledky by mali formovať časť projektu.

Podrobné kritériá oprávnenosti a hodnotenia projektov financovaných z programu sú obsiahnuté v osobitnom dokumente (Implementačný manuál).

6.3 Strategické projekty

V reakcii na potreby posilnenia zviditeľnenia programu a zamerania na aktivity a prostriedky program podporuje a usmerňuje vývoj nadnárodných projektov, ktoré preň majú strategický význam.

Pre prípravu a výber týchto strategických projektov pridáva program strategický komponent „zhora nadol k tradičnému zainteresovaniu činiteľov „zdola nahor“. Toto môže napríklad zahŕňať plánované ciele výzvy so špecifickým zameraním (napr. predurčená oblasť záujmu a/alebo cieľové skupiny). Monitorovací výbor môže podľa potreby využívať externú podporu na identifikáciu problémov strategického významu, identifikáciu relevantných cieľových skupín a/alebo navrhovanie strategických dokumentov. Príprava strategických projektov však nemusí byť nevyhnutne spojená s využitím

prístupu „zhora nadol“ v procese prípravy a výberu projektov, pretože strategické projekty môžu byť aj výsledkom iniciatívy „zdola nahor“.

6.4 Projektový cyklus

Cieľom operačného programu pri príprave a výbere projektov je proaktívnosť a zároveň transparentnosť. Táto kapitola obsahuje základné informácie týkajúce sa postupov a procesov pre prípravu a výber projektov.

Počiatkový dátum oprávnenosti výdavkov je 01. 01. 2007. Výdavky nebudú oprávnené pre príspevok z ERDF v prípade, že boli projektovým partnerom vyplatené pred týmto dátumom.

Podrobné kritériá umožňujúce transparentné hodnotenie projektových žiadostí budú vypracované.

Ďalšie informácie ohľadom procesu predkladania žiadostí a výberového procesu budú pre potenciálnych žiadateľov prístupné v samostatnom dokumente (Implementačný manuál) po schválení tohto operačného programu. Všetci žiadatelia budú mať k dispozícii balíček pre žiadateľa a informačný balíček. Tieto dokumenty budú prístupné na webovej stránke programu.

Projektová žiadosť

Proaktívny prístup zahŕňa prácu spoločného technického sekretariátu podporovanú kontaktnými miestami pri vedení žiadateľov k príprave vysokokvalitných projektov. Žiadatelia a ostatní zainteresovaní zúčastníci o program budú adekvátne informovaní o cieľoch programu, prioritných osiach a strategických zámeroch. Stavanie na existujúcich skúsenostiach, informačných a komunikačných aktivitách, ako napríklad informačné dni, semináre vedúcich partnerov či stretnutia zamerané na hľadanie projektových partnerov vytvárajú integrované prostredie pre stratégiu prípravy projektov.

Proces predkladania žiadostí

Spoločný technický sekretariát oficiálne vyhlási výzvy na predkladanie projektových žiadostí prostredníctvom relevantných informačných prostriedkov, ako sú webová stránka programu, špecializovaná tlač (oficiálny žurnál EÚ) a prostredníctvom kontaktných miest. Štandardný formulár žiadosti bude súčasťou balíčka pre žiadateľa a informačného balíčka prístupného na webovej stránke programu. Tento balíček bude obsahovať nevyhnutné informácie potrebné pre vytvorenie projektového partnerstva pri príprave žiadosti, jeho súčasťou bude aj modelový „partnership agreement“ – zmluva medzi partnermi.

Žiadosti budú zaslané na spoločný technický sekretariát programu vedúcim partnerom projektu. V záujme aktívnej podpory pri príprave vysokokvalitných projektov a zjednodušenia prípravy projektov uvažuje program o nasledovných postupoch predkladania žiadostí:

- 1-stupňový postup predkladania žiadostí a
- 2-stupňový postup predkladania žiadostí.

Zavedenie 2. stupňa pri predkladaní žiadostí uľahčí proces predkladania žiadostí pre žiadateľov a umožní usmerňovať žiadateľov počas procesu prípravy projektu.

Program uplatní postupy predkladania projektov zohľadňujúce jeho potreby. Program môže taktiež prijať postupy projektov až po získaní väčších skúseností. 1-stupňový aj 2-stupňový postup predkladania žiadostí môžu byť navzájom kombinované s cieľovými výzvami, ak to bude vyžadované monitorovacím výborom.

Hodnotenie a výber projektov

Program sa usiluje o priehľadný a transparentný postup pri procese hodnotenia a výbere projektov. Postupy hodnotenia a výberu projektov, ako aj rozhodovanie by mali byť jasne definované a oznamované.

Definícia projektových partnerov

V rámci operačného programu Stredná Európa budú zastúpení nasledovní projektoví partneri:

- a) *národné, regionálne a miestne verejné inštitúcie*, ako napr. úrady a príbuzné verejné agentúry v oblasti regionálneho rozvoja, územného plánovania, technológií a inovácií, mestského a vidieckeho rozvoja, dopravy, environmentálneho manažmentu a riadenia rizík a regionálne výbory;
- b) *organizácie verejného charakteru*, ako napr. regionálne rozvojové agentúry, inovačné a rozvojové agentúry (pozri definíciu v čl. 1(9) smernice Európskeho parlamentu a Rady č. 2004/18/EC z 31. marca 2004 o verejnom obstarávaní)²⁶. To znamená organizácie, ktoré sú:
  - I. založené v rámci verejného alebo súkromného práva za účelom pokrytia potrieb všeobecného záujmu, nemajúce priemyselný alebo komerčný charakter;
  - II. majúce právnu subjektivitu; a
  - III. financované z nosnej časti štátom, alebo regionálnymi alebo miestnymi orgánmi, alebo inými orgánmi spravovanými verejným právom, alebo pod dohľadom týchto orgánov, alebo majúce správnu, riadiacu alebo dozornú radu, v ktorej je viac ako polovica členov vymenovaná štátom, regionálnymi alebo miestnymi orgánmi riadenými verejným právom.
- c) *súkromné inštitúcie vrátane súkromných spoločností*.

Ďalšie podrobnosti v súvislosti so zapojením do projektov budú definované monitorovacím výborom so súhlasom členských štátov a riadiaceho orgánu a budú opísané v Implementačnom manuáli.

Právnické osoby z kategórie b) žiadajúce o podporu z prostriedkov ERDF sú povinné deklarovat', že spĺňajú kritériá definované v čl. 1(9) smernice 2004/18/EC podpísaním vzorového vyhlásenia. Vzorové vyhlásenie bude pripravené spoločným technickým sekretariátom a bude súčasťou balíčku pre žiadateľa. Zodpovedné orgány členských krajín zúčastňujúce sa programu overia správnosť vyhlásení predtým, ako bude schválené projektová žiadosť monitorovacím výborom.

Subjekty môžu byť aj subkontrahované zo strany vedúcich partnerov alebo projektových partnerov, aby vykonávali časti aktivít v projekte; v tomto prípade musia byť dodržiavané pravidlá verejného obstarávania. V prípade subkontrahovania ostáva zodpovednosť za implementáciu príslušného projektu na príslušnom vedúcom partnerovi alebo projektovom partnerovi.

Akákolvek verejná pomoc v rámci tohto programu musí byť v súlade s procedurálnymi a materiálnymi pravidlami štátnej pomoci platnými v čase priznania prostriedkov z verejných zdrojov.

Kritériá oprávnenosti

Za účelom zabezpečenia minimálnej kvality projektov bude definovaný súbor kritérií oprávnenosti. Kritériá oprávnenosti sa uplatňujú pri formálnej kontrole predložených projektových žiadostí. Kritériá oprávnenosti budú zahŕňať predovšetkým nasledovné:

- predloženie žiadosti v požadovanom čase;
- úplnosť predložených dokumentov žiadosti;

²⁶ OJ L 134, 30.04.2004, s. 114

- nadnárodné projektové partnerstvo (najmenej traja finanční partneri, z ktorých minimálne dvaja sú z členských krajín);
- vylúčenie financovanie z iných programov.

Spoločný technický sekretariát uskutoční za pomoci kontaktných miest kontrolu oprávnenosti.

Výberové kritériá

Výberové kritériá majú za cieľ ohodnotiť kvalitu projektovej žiadosti a budú použité pri tých projektoch, ktoré úspešne prejdú kontrolou oprávnenosti. Výberové kritériá majú za úlohu ohodnotiť konzistentnosť žiadostí, rovnako ako aj kvalitu projektových návrhov a popis riadenia projektov.

Spoločný technický sekretariát spolu s nezávislými externými expertmi vykoná hodnotenie kvality. Formy procedúr a detailné výberové kritériá a kritéria oprávnenosti pre projekty financované v rámci programu sú uvedené v samostatnom dokumente (Implementačný manuál).

6.5 Systém monitorovania a hodnotenia

6.5.1 Monitorovanie

Monitorovanie tohto programu poskytne informácie o implementácii programu. Bude zahŕňať finančné otázky, rovnako ako informácie o dosiahnutých cieľoch na projektovej úrovni. Monitoring zaisťuje kvalitu a efektívnosť implementácie prostredníctvom určovania pokroku projektov využívaním pravidelných správ – reportov od vedúcich partnerov jednotlivých projektov.

Monitorovací systém bude poskytovať údaje o projektoch z dôvodu informovania na žiadosť Európskej komisie, ako je požadované v prílohe III implementačných ustanovení všeobecného nariadenia. Program poskytuje súbor základných indikátorov pre monitoring a hodnotenie (pozri kap. 4.6). Riadiaci orgán môže iniciovať a navrhnúť doplnenie ďalších základných indikátorov, ktoré schváli monitorovací výbor.

Úplný súbor ukazovateľov bude ďalej vyvinutý v osobitnom dokumente (Implementačný manuál). Úplný súbor ukazovateľov slúži pre vnútorné riadenie programu a vytvára nevyhnutný základ pre potreby podávania správ a komunikácie s cieľom zviditeľnenia výsledkov programu jeho partnerom a širokej verejnosti. Ciele úplného súboru ukazovateľov môžu byť v prípade internej potreby kvantifikované ex-ante. Úplný súbor ukazovateľov nie je súčasťou operačného programu.

V súlade s článkom 20 nariadenia o ERDF si projektoví partneri zvolia pre každý projekt vedúceho partnera (princíp vedúceho partnera). Vedúci partner preberá celkovú zodpovednosť za prípravu a podanie žiadosti a realizáciu celého projektu, ako aj za prostriedky ERDF.

Vedúci partner bude predkladať správy o aktivitách a finančné správy každých 6 mesiacov spoločnému technickému sekretariátu. V týchto dokumentoch vedúci partner informuje o aktivitách vykonaných projektovým partnerstvom a s nimi spojenými opravenými výdavkami.

Spoločný technický sekretariát skontroluje súlad predložených správ s projektovou žiadosťou. Následne zozbiera a spracuje dáta z týchto správ za účelom získania záverov na programovej úrovni. Riadiaci orgán použije túto dokumentáciu spolu s ďalšími informáciami o finančnej implementácii pre potrebu návrhu výročných a finančných správ a predloží ich monitorovaciemu výboru. Monitorovací výbor zhodnotí monitorované informácie na základe výročnej správy o stave monitorovacieho systému. Informácie sprístupnené Európskej komisii budú prezentované v databázovom formáte v súlade s prílohou III implementačných ustanovení všeobecného nariadenia.

6.5.2 Systém finančnej kontroly

Bude vytvorené spoľahlivé účtovníctvo, monitoring a systém finančných správ za účelom zaistenia a uchovávanía účtovných záznamov z každého projektu a tým sa zabezpečí, že údaje nevyhnutné pre finančné riadenie, monitoring, overovanie, audits a hodnotenie sú vhodne spravované.

V súlade s článkom 16 nariadenia o ERDF vytvorí každý členský štát kontrolný systém (orgány finančnej kontroly prvej úrovne – pozri tiež kap. 6.1) umožňujúci overiť dodanie spolufinancovaných produktov a služieb, správnosť deklarováných výdavkov na projekty, prípadne časti projektov implementovaných na jeho území, a súlad takýchto výdavkov a súvisiacich činností, alebo častí týchto projektov s pravidlami ES a národnými pravidlami.

Za týmto účelom vymenuje každý členský štát kontrolórov zodpovedných za overovanie zákonnosti a oprávnenosti výdavkov deklarováných každým vedúcim partnerom podieľajúcim sa na projekte. Členské štáty sa môžu rozhodnúť vymenovať jedného kontrolóra pre celú oblasť programu. Tam, kde dodanie spolufinancovaných produktov a služieb môže byť overené len s ohľadom na celý projekt, overenie bude vykonané kontrolórom toho členského štátu, v ktorom je umiestnený vedúci partner.

Každý členský štát zaistí, že riadiaci orgán bude pravidelne informovaný o zostavenom systéme finančnej kontroly v jednotlivých členských štátoch.

Všetky detaily ohľadom zodpovedností a postupov súvisiacich s finančnou kontrolou budú uvedené v audit trailu v zmysle čl. 15 nariadenia o implementácii.

Za účelom zabezpečenia funkčnosti finančného kontrolného systému v členských štátoch budú kontrolóri nominovaní v súlade s čl. 16 nariadenia o ERDF organizovaní v skupine finančných kontrolórov, ktorá bude koordinovaná spoločným technickým sekretariátom a ktorá sa bude pravidelne stretávať.

Výročné a záverečné správy o implementácii

V súlade s článkom 67 všeobecného nariadenia riadiaci orgán prvýkrát v roku 2008 a následne každoročne k 30. júnu predloží komisii výročnú správu. Výročná správa bude navrhnutá spoločným technickým sekretariátom. Pred tým, ako budú správy zaslané komisii, budú schválené monitorovacím výborom.

Záverečná správa o implementácii bude predložená komisii k 31. marcu 2017, v súlade s pravidlami pre výročné správy o implementácii.

Hodnotenie

Program bol podrobený ex-ante hodnoteniu vykonávanému nezávislými hodnotiteľmi za účelom zlepšenia kvality programu a optimalizácie alokácie rozpočtových zdrojov. Odporúčania z tohto hodnotenia boli vzaté do úvahy pri príprave tohto programu, ako je opísané v kap. 3.5.1.

Monitorovací výbor rozhodne o vykonávaní hodnotenia počas programovacieho obdobia

V súlade s článkom 49 všeobecného nariadenia je ex-post hodnotenie v zodpovednosti Európskej komisie spolu s členskými štátmi.

Ukazovatele monitorovania a hodnotenia

Pre potrebu monitorovania a hodnotenia výsledkov a účinkov programových aktivít môže byť použitých množstvo indikátorov. Podľa metodologického pracovného materiálu č. 2 Európskej komisie (Indikátory pre monitorovanie a hodnotenie: Praktická príručka), je potrebné rozlišovať medzi indikátormi výstupov, výsledkov a dopadov. Indikátory výstupov sa vzťahujú na aktivity. Sú merané vo fyzických a monetárnych jednotkách. Indikátory výsledkov sa vzťahujú na priame a okamžité výsledky prinesené programom. Takéto indikátory môžu byť fyzickej (zníženie času stráveného cestovaním, počet úspešne vyškolených, zníženie počtu dopravných nehôd, atď.), alebo finančnej povahy (vplyv súkromných zdrojov, zníženie dopravných nákladov). Indikátory dopadov sa vzťahujú na následky programu siahajúce za okamžité vplyvy na priamych účastníkov programu (vedúci partneri a projektoví partneri). Je možné definovať dve koncepcie dopadov. Špecifické dopady sú také vplyvy, ktoré sa vyskytnú po určitom čase, ale napriek tomu sú priamo spojené s vykonanými aktivitami. Globálne dopady sú dlhodobé efekty ovplyvňujúce širšiu populáciu.

Súbor základných ukazovateľov je opísaný v kap. 4.6. Ďalšie ukazovatele výstupov a výsledkov budú vyvinuté samostatne v rámci Implementačného manuálu (pozri aj kap. 6.5.1).

Počítačová výmena údajov

V zmysle čl. 66 a 76 všeobecného nariadenia bude výmena dát s EK vykonávaná elektronicky kedykoľvek to bude možné (odkaz na čl. 31 všeobecného nariadenia).

Pre účel elektronickej výmeny údajov bude Európskou komisiou zostavený počítačový systém na výmenu údajov.

V rámci programu bude programová databáza poskytovať údaje a informácie potrebné pre splnenie požiadaviek riadenia, monitorovania a hodnotenia.

Databáza by mala byť pripravená pre vstup a spracovanie prinajmenšom nasledujúcich údajov na úrovni projektu, ako aj projektového partnera:

- a) číslo projektu, názov, prioritná os a opatrenie;
- b) výsledok hodnotenia projektovej žiadosti;
- c) dátum schválenia, dátum uzatvorenia zmluvy, dátum začiatku projektu a jeho trvanie;
- d) oprávnené výdavky a spolufinancovanie z ERDF prostriedkov;
- e) informácia o sídle vedúceho partnera a všetkých ostatných projektových partnerov vrátane názvu a adresy inštitúcie a kontaktnej osoby, telefónne číslo, fax, e-mail a PSČ;
- f) informácia o bankovom účte vedúceho partnera.

Navyše, databáza musí byť pripravená na vstup a spracovanie informácií doručených v rámci správ o aktivitách a finančných správ vedúceho partnera:

- a) polia na monitorovanie termínov doručenia správ;
- b) pre každú správu samostatný vstupný hárok pre hodnotenie hlásených aktivít a výdavkov so samostatnými údajmi o rozpočte;
- c) automatický výpočet využitých finančných prostriedkov a indikácia o prekročení rozpočtu;
- d) informácie o vykonaných platbách.

Za účelom podpory spoločného technického sekretariátu v plnení jeho monitorovacích a vykazovacích úloh musí databáza poskytovať nasledujúce údajové výstupy:

- a) záväzky a platby na úrovni projektov;
- b) stav podávania správ;
- c) prehľad o rozpočte projektu;
- d) prehľad o správach o aktivitách a finančných správach;
- e) finančný stav projektu a projektového partnera;
- f) lokalizáciu (región, krajinu) každého partnera.

Databáza poskytuje formu a obsah účtovných informácií vyžadovaných v zmysle čl. 14 a prílohy III všeobecného nariadenia. Taktiež bude využitý kód „kategorizácie pomoci z fondov“, tak ako je opísané v prílohe II uvedeného nariadenia.

Kedykoľvek je to možné, výmena údajov sa bude vzťahovať aj na informácie vyžadované čl. 28, 29 a 30 implementačného nariadenia.

Za účelom transferu počítačových súborov Európskej komisii bude mať administratívny systém databázy schopnosť vytvárať interface súbory v súlade s čl. 14 implementačného nariadenia.

Použitý počítačový systém bude spĺňať akceptované štandardy bezpečnosti a spoľahlivosti. Budú uplatnené prijaté postupy, ktoré zabezpečia spoľahlivosť účtovania, monitorovania a finančného vykazovania informácií v elektronickej forme.

6.5.3 Finančné toky

Príspevok rôznych partnerov k financovaniu programu

Na úrovni programu je technická pomoc spoločne financovaná členskými štátmi zúčastňujúcimi sa programu. Technická pomoc je financovaná maximálne do výšky 6% rozpočtu ERDF a spolufinancovaná členskými štátmi podieľajúcimi sa na programe s mierou spolufinancovania 25%. Detailnejšie informácie o technickej pomoci sa nachádzajú v kap. 4.5.

Každý členský štát presunie podiel národného spolufinancovania technickej pomoci na účet certifikačného orgánu.

Národné spolufinancovanie rozpočtu technickej pomoci je poskytované vo forme zálohových platieb na ročnej báze proporčne k individuálnemu podielu celkových zdrojov ERDF jednotlivých členských štátov. Akýkoľvek výdavok schválenej aktivity implementovanej členským štátom, ohodnotený ako výdavok technickej pomoci, musí byť overený príslušným členským štátom pred jeho preplatením z účtu technickej pomoci.

Hlavné fázy platieb ES od certifikačného orgánu k vedúcim partnerom

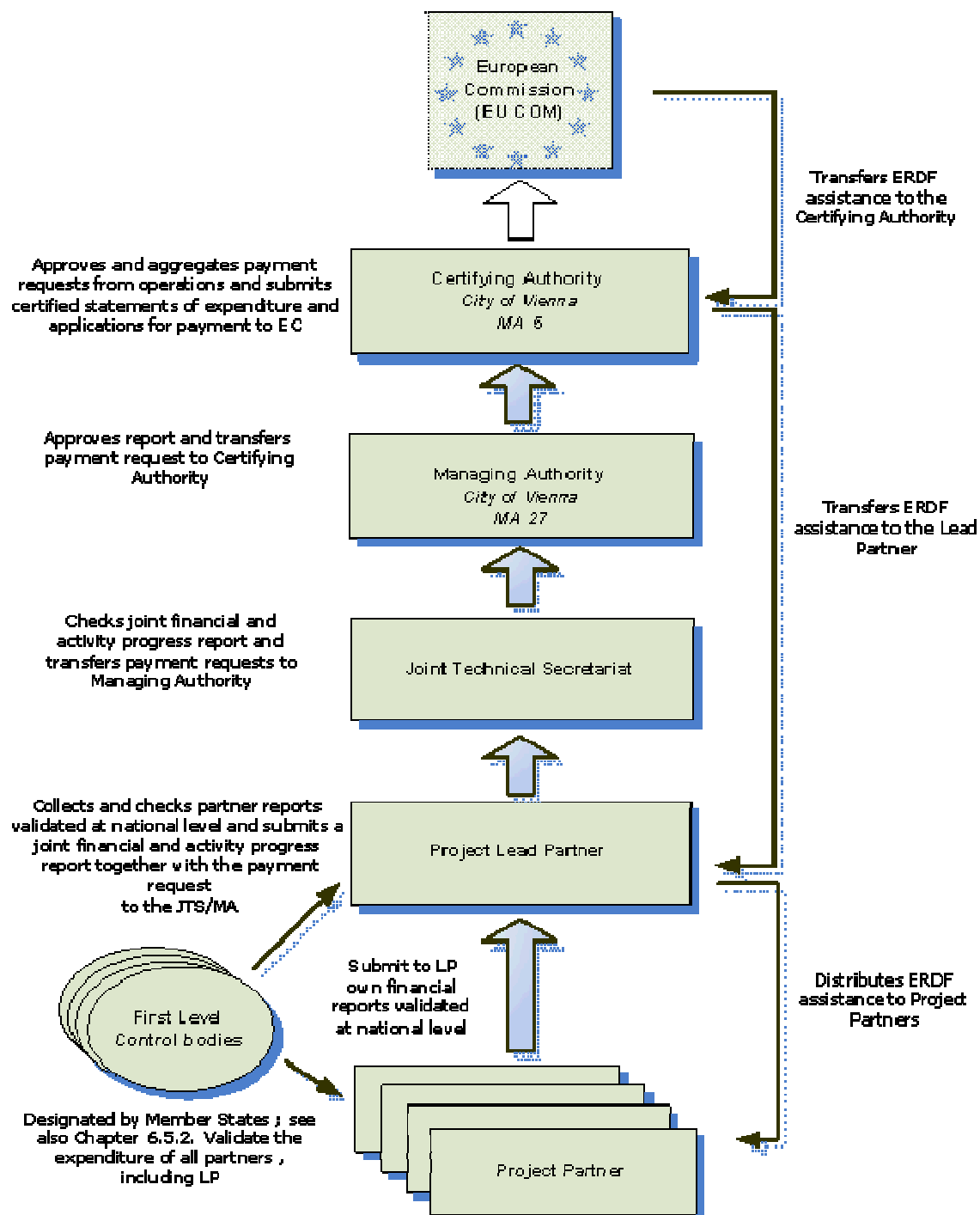
V súlade s čl. 20 nariadenia o ERDF si projektoví partneri ustanovia pre každý projekt vedúceho partnera. Vedúci partner preberá celkovú zodpovednosť za žiadosť a implementáciu celého projektu, vrátane zaobchádzania s prostriedkami ERDF.

Všetky projekty musia byť predfinancované projektovými partnermi. Výdavky všetkých partnerov musia byť overené autorizovanými kontrolórami v súlade s článkom 16 nariadenia o ERDF a požiadavkami dohodnutými v programe.

Vedúci partner zozbiera skontrolované prehlásenia o overení výdavkov od všetkých projektových partnerov a predkladá správy o aktivitách a o finančnom pokroku na spoločný technický sekretariát a riadiaci orgán každých 6 mesiacov. Vedúci partner v týchto dokumentoch podáva správy o aktivitách vykonaných projektovými partnermi a súvisiacich oprávnených a certifikovaných výdavkoch.

Na základe kontrol správ vykonaných spoločným technickým sekretariátom a v súlade s článkom 61 všeobecného nariadenia požiada riadiaci orgán certifikačný orgán o uskutočnenie platby vedúcemu partnerovi, ktorý je zodpovedný za prevod príspevku z ERDF projektovým partnerom podieľajúcim sa na projekte.

V súlade s článkom 81 všeobecného nariadenia sú sumy stanovené v programe, predložené členskými štátmi a certifikované vyhlásenia o výdavkoch označené/uvedené v Euro. Všetky platby vedúcemu partnerovi budú uskutočnené v Euro.

6.5.4 Publicita a informovanosť

V súlade s článkom 69 všeobecného nariadenia sú členské štáty a riadiaci orgán povinní poskytovať a publikovať informácie o projektoch a programe. Informácie sú adresované občanom Európskej únie a vedúcim partnerom, partnerom a iným subjektom majúcim úžitok z programu za účelom zdôraznenia úlohy ES a zabezpečenia transparentnosti pomoci z ERDF.

Informačné a komunikačné aktivity budú vykonané v súlade s kapitolou II, sekcia 1 všeobecného nariadenia.

Integrovanou súčasťou celkovej stratégie operačného programu Stredná Európa je špecifický dôraz na kapitalizáciu/zužitkovanie výsledkov a znalostné riadenie. Na úrovni projektu to zahŕňa posilnenie znalostného riadenia v rámci každého projektu (pozri kapitolu 6.2). Na úrovni programu to môže zahŕňať nasledovné aktivity:

Kompilácia informácií: zahŕňajúca napríklad zozbieranie výstupov a najlepších skúseností v oblasti programu;

Riadenie a spracovanie informácií: zahŕňa napríklad organizovanie tematických seminárov a syntézu štúdií pre oblasť programu;

Šírenie informácií: zahŕňa napríklad umiestňovanie informácií na web, publikácie, semináre, konferencie, založenie kontaktov na programovej úrovni, relevantných aktérov a iniciatív pre oblasť programu aj za jej hranicami.

Publicita a komunikácia budú predmetom komplexnej informačnej a publikačnej stratégie zameranej na najširšej možnej úrovni na účasť a informovanosť verejnosti a súkromného sektoru, rovnako ako propagácia výsledkov. Stratégia využije všetky dostupné prostriedky komunikácie na šírenie informácií.

V súlade s kap. II, časťou 1, čl. 2 všeobecného nariadenia, budú komunikačný a kapitalizačný plán, rovnako ako akékoľvek ich významnejšie doplnky, vypracované riadiacim orgánom a schválené monitorovacím výborom. Komunikačný plán bude zahŕňať prinajmenšom nasledovné:

- c) ciele a cieľové skupiny;
- d) stratégiu a obsah opatrení zameraných na informovanie a publicitu prijatých členskými krajinami alebo riadiacim orgánom, zameraných na vedúcich partnerov a projektových partnerov a verejnosť, majúci na zreteli pridanú hodnotu podpory ES na národnej, regionálnej a miestnej úrovni;
- e) indikatívny rozpočet na implementáciu plánu;
- f) administratívne oddelenia alebo orgány zodpovedné za implementáciu opatrení zameraných na informovanie a publicitu;
- g) naznačenie, ako budú opatrenia zamerané na informovanie a publicitu hodnotené v zmysle viditeľnosti a povedomia o operačných programoch o úlohe ES v rámci nich.

Celkovú zodpovednosť za aktivity informovanosti a publicity nesie riadiaci orgán spoločne so spoločným technickým sekretariátom. Na národných a regionálnych úrovniach zohrávajú kľúčovú úlohu v dopĺňaní aktivít riadiaceho orgánu a spoločného technického sekretariátu kontaktné miesta. Navyše, vedúci partneri a partneri schválených projektov hrajú kľúčovú úlohu pri sprostredkovaní dosiahnutých výsledkov verejnosti.

V súlade s časťou 1, čl. 3 implementačného nariadenia vypracuje riadiaci orgán komunikačný plán na implementáciu tejto stratégie a predloží detailný plán do štyroch mesiacov od schválenia programu Európskou komisiou.

Výročné a záverečné správy o implementácii programu budú obsahovať príklady opatrení zameraných na informovanie a publicitu vykonaných pri implementácii komunikačného plánu, publikáciu zoznamu vedúcich partnerov a projektových partnerov, názvy projektov a sumy verejných zdrojov alokovaných na projekty, ako aj obsah hlavných úprav komunikačného a kapitalizačného plánu.

Výročná správa o implementácii za rok 2010 a záverečná správa o implementácii bude obsahovať kapitolu hodnotiacu výsledky opatrení zameraných na informovanie a publicitu s ohľadom na viditeľnosť a povedomie operačného programu a úlohu, ktorú zohralo ES.

7. Annexes

7.1 Národné orgány operačného programu Stredná Európa

(v súlade s kap. 6.1.2)

Členské štáty participujúce v operačnom programe Stredná Európa nominovali nasledujúce orgány:

ČLENSKÝ ŠTÁT	Zodpovedné národné orgány
RAKÚSKO	Federal Chancellery Division IV/4 Ballhausplatz 2 1014 Wien Austria
ČESKÁ REPUBLIKA	Ministry for Regional Development Staroměstské nám. 6 110 15 Praha 1 Czech Republic
NEMECKO	Federal Ministry of Economics and Technology Unit EA5 11019 Berlin Germany Federal Ministry of Transport, Building and Urban Affairs Unit SW14 Invalidenstr. 44 10115 Berlin Germany
MAĎARSKO	Ministry of Local Government and Regional Development József A. u. 2-4 1051 Budapest Hungary National Development Agency Pozsonyi út 56 1133 Budapest Hungary
TALIANSKO	Ministry of Economic Development Department of Development Policies Structural Funds Unit Via Sicilia, 162 00187 Roma Italy
POL'SKO	Ministry of Regional Development Territorial Cooperation Department Wspólna 2/4 00-926 Warszawa Poland
SLOVENSKÁ REPUBLIKA	Ministry of Environment of the Slovak Republic Nam. L. Stura 1 812 35 Bratislava Slovak Republic

ČLENSKÝ ŠTÁT	Zodpovedné národné orgány
SLOVINSKO	Ministry of the Environment and Spatial Planning Dunajska cesta 48 1000 Ljubljana Slovenia

7.2 Zoznam zúčastnených regiónov

NUTS kód	Názov	Počet obyvateľov 2005	HDP na obyvateľa (PPS) 2003	Oprávne nosť ERDF	Oprávne nosť ENPI	Oprávnenosť v iných nadnárodných programoch
AT11	Burgenland	278,215	18,420.2	PO		AS, SEE
AT12	Niederösterreich	1,569,596	21,044.7	CE		AS, SEE
AT13	Wien	1,626,440	37,158.1	CE		AS, SEE
AT21	Kärnten	559,891	22,191.9	CE		AS, SEE
AT22	Steiermark	1,197,527	22,352.3	CE		AS, SEE
AT31	Oberösterreich	1,396,228	24,530.1	CE		AS, SEE
AT32	Salzburg	526,017	28,973.4	CE		AS, SEE
AT33	Tirol	691,783	27,002.1	CE		AS, SEE
AT34	Vorarlberg	360,827	27,690.8	CE		AS, SEE
CZ01	Praha	1,170,571	30,052.5	CE		
CZ02	Stredni Cechy	1,144,071	13,959.5	C		
CZ03	Jihozapad	1,175,330	13,485.0	C		
CZ04	Severozapad	1,126,721	12,170.2	C		
CZ05	Severovýchod	1,480,144	12,817.1	C		
CZ06	Jihovýchod	1,640,354	13,466.0	C		
CZ07	Stredni Morava	1,225,832	11,828.5	C		
CZ08	Moravskoslezsko	1,257,554	11,603.5	C		
DE11	Stuttgart	4,003,172	28,975.0	CE		NWE
DE12	Karlsruhe	2,727,733	27,296.5	CE		NWE
DE13	Freiburg	2,185,027	23,487.3	CE		NWE
DE14	Tübingen	1,801,487	24,604.7	CE		NWE
DE21	Oberbayern	4,211,118	34,334.1	CE		
DE22	Niederbayern	1,196,178	23,033.2	CE		
DE23	Oberpfalz	1,090,289	24,292.7	CE		
DE24	Oberfranken	1,106,541	22,867.0	CE		NWE
DE25	Mittelfranken	1,708,972	27,432.9	CE		NWE
DE26	Unterfranken	1,344,629	23,846.6	CE		NWE
DE27	Schwaben	1,786,166	24,626.8	CE		NWE
DE30	Berlin	3,387,828	20,862.3	CE		BS
DE41	Brandenburg – Nordost	1,163,924	15,689.9	C		BS
DE42	Brandenburg – Südwest	1,403,780	17,140.4	PO		BS
DE80	Mecklenburg-Vorpommern	1,719,653	15,979.1	C		BS
DED1	Chemnitz	1,553,406	16,264.6	C		
DED2	Dresden	1,667,676	18,038.3	C		

DED3	Leipzig	1,075,202	17,719.8	PO		
DEE1	Dessau	509,565	15,413.4	C		
DEE2	Halle	825,133	16,864.5	PO		
DEE3	Magdeburg	1,159,739	16,405.4	C		
DEG0	Thüringen	2,355,280	16,359.0	C		
HU10	Kozep-Magyarország	2,840,972	20,627.5	PI		SEE
HU21	Kozep-Dunantul	1,110,897	12,026.7	C		SEE
HU22	Nyugat-Dunantul	1,000,348	14,012.3	C		SEE
HU23	Del-Dunantul	977,465	9,242.9	C		SEE
HU31	Eszak-Magyarország	1,271,111	8,287.3	C		SEE
HU32	Eszak-Alföld	1,541,818	8,475.8	C		SEE
HU33	Del-Alföld	1,354,938	8,768.0	C		SEE
ITC1	Piemonte	4,330,172	26,522.0	CE		AS, M
ITC2	Valle d'Aosta/Vallée d'Aoste	122,868	29,587.8	CE		AS
ITC3	Liguria	1,592,309	25,923.8	CE		AS, M
ITC4	Lombardia	9,393,092	29,864.5	CE		AS, SEE, M
ITD1	Provincia Autonoma Bolzano/Bozen	477,067	34,791.5	CE		AS, SEE
ITD2	Provincia Autonoma Trento	497,546	28,202.1	CE		AS, SEE
ITD3	Veneto	4,699,950	26,413.2	CE		AS, SEE, M
ITD4	Friuli-Venezia Giulia	1,204,718	27,195.4	CE		AS, SEE, M
ITD5	Emilia-Romagna	4,151,369	29,058.9	CE		SEE, M
PL11	Lodzkie	2,587,702	9,427.2	C		BS
PL12	Mazowieckie	5,145,997	15,833.1	C		BS
PL21	Malopolskie	3,260,201	8,781.3	C		BS
PL22	Slaskie	4,700,771	11,131.3	C		BS
PL31	Lubelskie	2,185,156	7,211.4	C		BS
PL32	Podkarpackie	2,097,975	7,217.1	C		BS
PL33	Swietokrzyskie	1,288,693	7,978.2	C		BS
PL34	Podlaskie	1,202,425	7,751.6	C		BS
PL41	Wielkopolskie	3,365,283	10,711.3	C		BS
PL42	Zachodniopomorskie	1,694,865	9,691.5	C		BS
PL43	Lubuskie	1,009,168	8,833.3	C		BS
PL51	Dolnoslaskie	2,893,055	10,470.7	C		BS
PL52	Opolskie	1,051,531	8,112.4	C		BS
PL61	Kujawsko-Pomorskie	2,068,258	9,159.2	C		BS
PL62	Warminsko-Mazurskie	1,428,714	8,047.9	C		BS
PL63	Pomorskie	2,194,041	10,058.2	C		BS
SI00	Slovenija	1,997,590	16,527.1	C		AS, M, SEE
SK01	Bratislavsky kraj	601,132	25,189.6	CE		SEE
SK02	Zapadne Slovensko	1,863,940	10,610.6	C		SEE
SK03	Stredne Slovensko	1,352,497	9,399.7	C		SEE
SK04	Vychodne Slovensko	1,567,253	8,429.8	C		SEE
	Zakarpatska oblast				ENPI	SEE
	L'vivs'ka oblast				ENPI	
	Ivano-Frankivska oblast				ENPI	SEE
	Chernivetska oblast				ENPI	SEE
	Volyns'ka oblast				ENPI	

7.3 Informácia o strategickom environmentálnom hodnotení

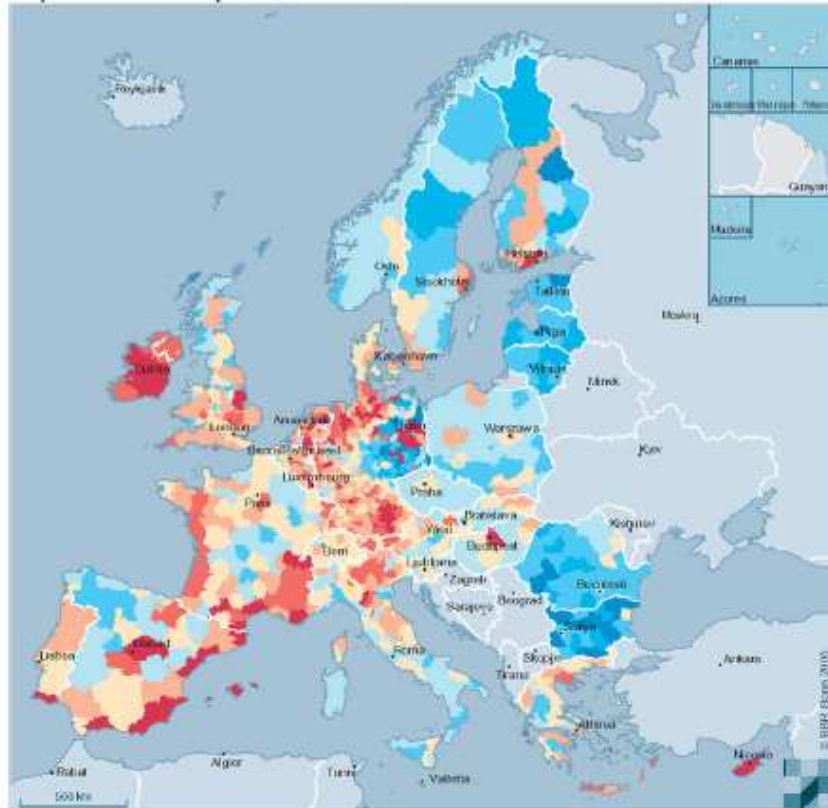
Bude doplnené neskôr

7.4 Indikatívny rozpis príspevku Spoločenstva podľa kategórií

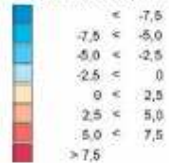
Bude doplnené neskôr

7.5 Mapy

Population Development 1995-2002

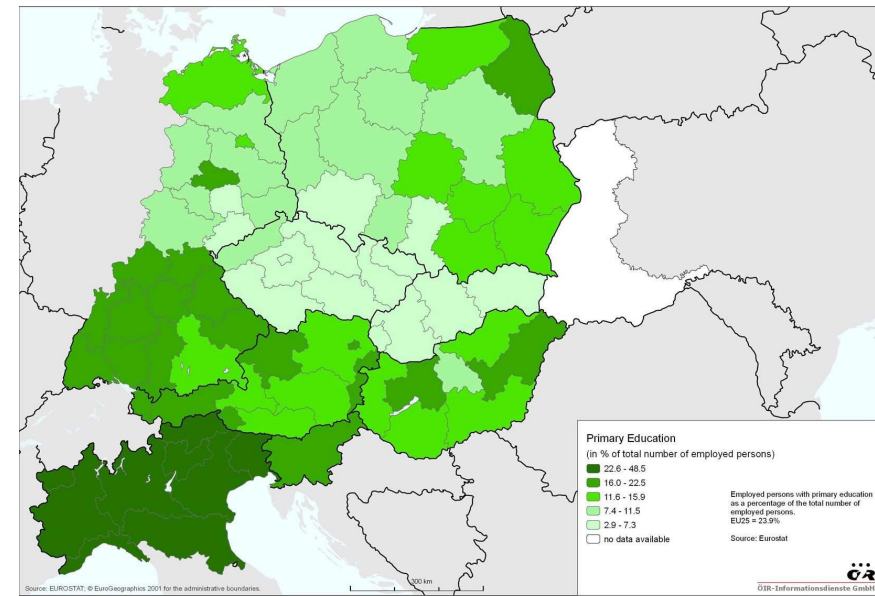

Population Development* 1995-2002 in %

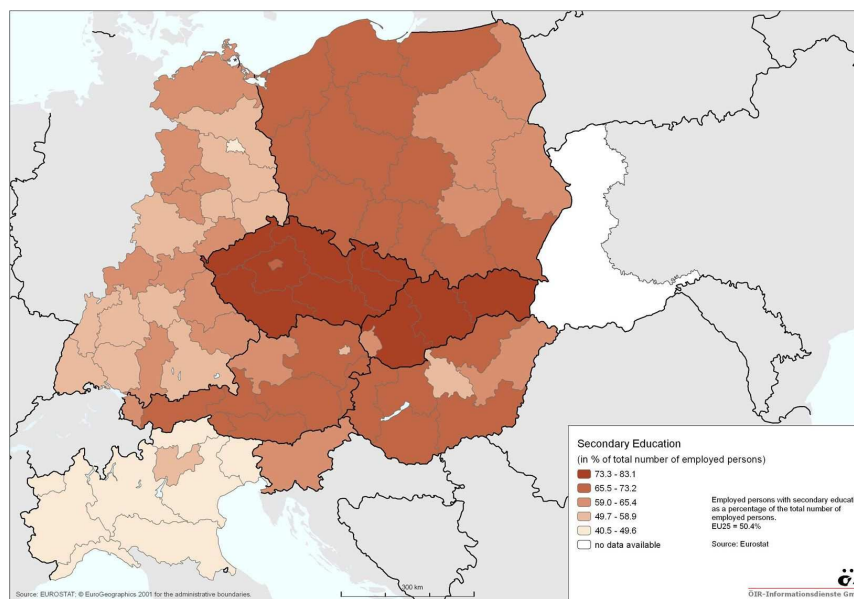

* Norway and Switzerland 1995-2000, Data of OECD
 NUTS 3
 Source: Eurostat, OECD
 Continuous Spatial Monitoring System of the BBF

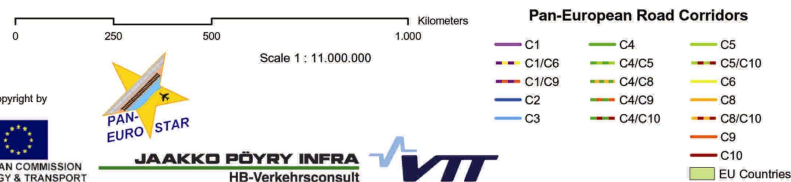
Employees with primary and secondary education, 2003

Source: Europe in figures, 2005

Source: Eurostat

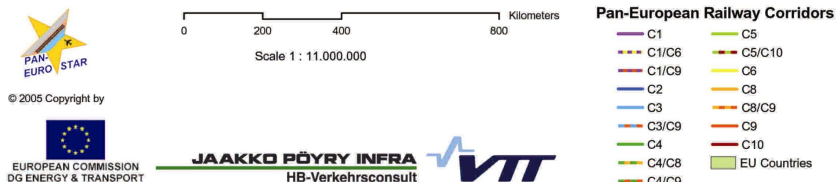
© 2005 Copyright by

EUROPEAN COMMISSION
DG ENERGY & TRANSPORT

JAAKKO PÖYRY INFRA
HB-Verkehrsconsult

© 2005 Copyright by

EUROPEAN COMMISSION
DG ENERGY & TRANSPORT

JAAKKO PÖYRY INFRA
HB-Verkehrsconsult

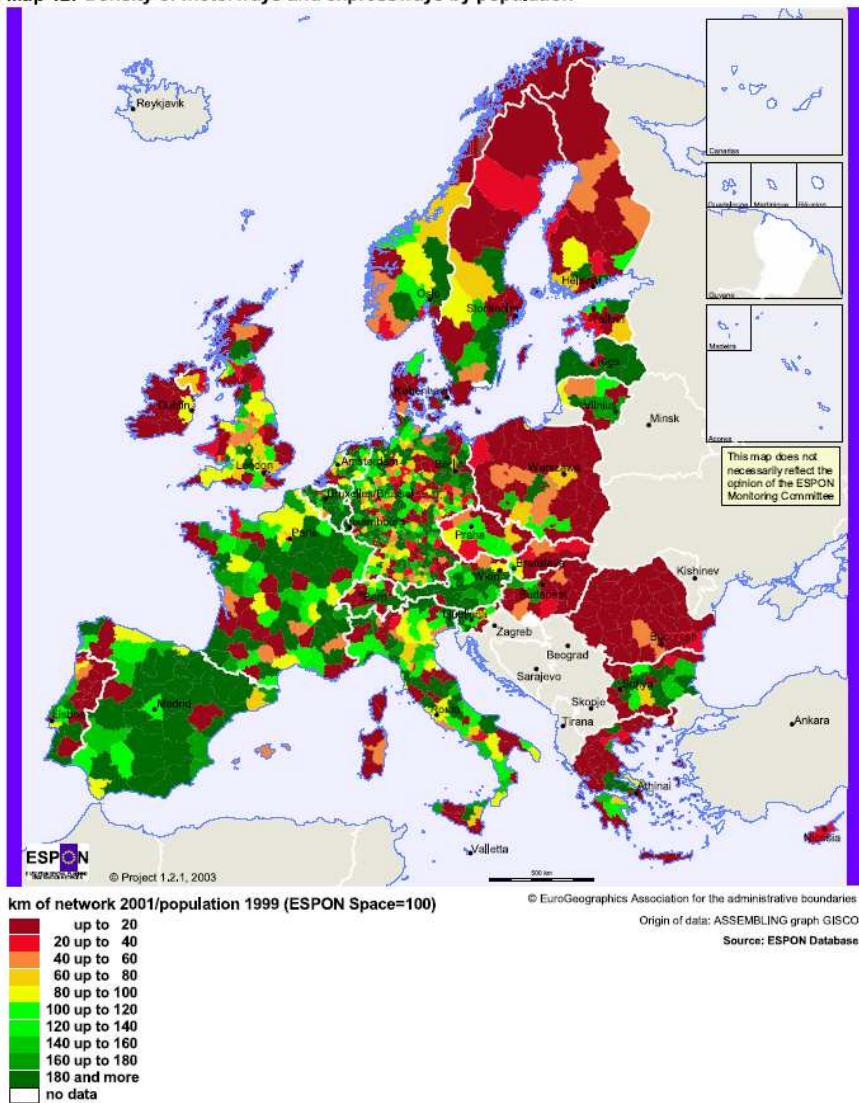

Map 12. Density of motorways and expressways by population

Map 13. Density of rail lines by population

